

Karasom mabor buklaosao Njon bor kao dund bisao o

Angal ngo Mabor Buklao Sao Kao Dund Bisao mbuk on kao dund bi angal yaong hend

Naon Mbaebel mbuk ngon ma nan ora bor waeb bu kowes bi ngo wi o non, Njises Karas obum hambun sao wen mabor buklaosao ora aol Njonom obanda bor henden muwalisaol, Njon obum ngo hindisao sao baeben oborob ora waeb bu wisesa. Ngub bisaol Njisesom wen ngo buklaosao arman ngo wi ub nao hambunom di ebe hondoklmao. Ngub bukmao o Njonom obanda bor ngo hindisao on te tenaol mendborom mbinin mbib ngub sise saol kobur ko haroklme o, Njises Karas obun mbib ora obanda bor ngo hindisao saon te kao dund bib se hayao ora.

Mend di Karas tenaol mendborom aol Njon ke ngo obanda bor Njisesom wen buklaosao hondobur waeb bu wise o obu di, aol Njon tangar mend hasao mondom waeb bu wisao ye ko nen saboklme. Ngub nen saboklme o waki mendboron kone bor aol Njon obu Njiseson man pange aol duteb nan ngo, Njises Karason Angal Bib Hobao Sao mbuk di, bas pao teb mend daol waeb bu wisao na sise ko nen saboklme.

Heneng ora Kao Dund Bisao mbuk ngo wi ub wen mabor buklaosao menger andub sao ora Njonom obanda bor hindisao o, angal ngon mendbor te penar bu nen nao sobaeb se sao yao. Ngub wiyao o ora nen sabokl buwaeb se tangar sao oran mend nao wiyao. Ngub inj, angal te mupange sao wiyao ngon mend daol ngub wiyao. Mbes su hambun bor maomb bo hasaomon tuwaraokl ol, ngubi tomb naon Aorao Aondao Ngaor hesa obum Eben Ke Aol kab mbibi su hambunon wesmbao aondao ora hayeb ol, obum hor hambunon maomb bo ha kimb was buklaosao ora ke wiyao. Kao Dund 11:15.

1 ¹Mbes angal ngo mupango ora wisao o Njises Karasom tenaol hambunom pango pereke pelen kisao ora. Njisesom obun kongon bimi aol baeben bor mabor pena bu ora nao buklaosao baeben hambun sao muwalen ko Ngaorom ngo sao Njises muwalisaol, Njisesom nao hambunom haondaomun ko ni obun

kongon biyao aol Njon ngo hae ol, obun angal mini wesao eben kobur ni muwalo kao njisao ora.^a ²Heneng ora ni Njon ngo hae o oram ngo sao baeben hambun sao ora hondowaol, Ngaoron angal ngo Njises Karasom ni bor kao dund bisaol, nim tenaol hambunom oborob ora pang heneng bin ko ngo kakl ub heneng ora kakl ol nim mbuk ngo bor ngub waeb bi ka. ³Tenaol mendbor Ngaorom mabor buklao saon mbuk waeb bor ngo wi ub hondobur tenaol hambunom pangen ko haklemi baebenom di, tenaol mendbor angal ngo lemi o pangoklemi baebenom di, tenaol mendbor nim angal ngo waeb bi o hondobur oborob ora men hakol bu haklemi baebenom di, bao mend ngubi tomb buklbur be on Ngaorom nim hambun sao buklwao kisao sao baeben obum heneng ora buklao, mbini tenaol ngub bu haklemi baeben hambunom turi aondao ora homoklemi ora.^b

Njonom Ngaoron sem, sem haoklao bor bas pen kisao o

⁴Ni Njon ka. Nim ini Ngaoron sem, sem haoklao su Esiya bor paoleyem baeben bor bas ngo eben kakl. Ngaor obu mbes ora hasao o ngubi tomb di bao was hayaol, obum mabor di oboklao Ngaor ngo obum di, obun bisur biyao wesao is haoklao mend obun maomb bo haraoklao on seya waonu nan bereme baebenom di, mbini hambunom ini bor hond hom ha was habur inin kone bor sub tibaen as ko hareklemi lemi ora.^c ⁵Njises Karas obum Ngaoron Angal Bib Hobao Sao tenaol hambunom pangen oborob dund se was ko haraoklao aol ora habur, pibnao mubao mao sa obu mbes obun maol bor wakl enjaokl pisaol, obu bombor o su ngo bor aol wesmbao maomb bo haraoklme aol hayem baeben hambunon wesmbao aondao ora hayaol, obum di ini bor hond hom ha was habur inin kone bor sub tibaen as ko hareklemi lao ora.^d

Njises obum nao hond homo kone aondao ora u habur, obun ibaom naom khorob bu hasmao sao baeben naon kone bor wisao o kunaesaol, ⁶obum nao obun Ab Ngaorom maomb bo hayao bor was hamun kobur nao Ngaoron baolum aol non bi ora hamun laol, Njises ngo obu imbi wi bao bi buri aondao oram hor hambunon haeben saraoklao ora. Heneng ora.^e ⁷Pangeklem. Heneng ora mabor obu mulaol daruklol oboklaol, tenaol hambunom mbinin elom ora hondoklemi tomb aol mendbor Njises obun obare bor tomom asismi nda baeben di, obun ki aongaol nil lismi baebenom di mbinim obu oboklaol hondoklemi ora. Ngub oboklao tomb sun tenaol hambunom pakl aondao ora homo burisao pobur, mbinin hibi

^a 1:1 Kao 1:19; Kao 22:6 ^b 1:3 Kao 22:7; Kao 22:10 ^c 1:4 Kao 1:8; Kao 3:1; Kao 4:5;

Kao 4:8; Kao 5:6; Kao 11:17; Kao 16:5 ^d 1:5 Njo 18:37; Kol 1:18; 1 Njo 1:7; 1 Njo 4:10; Kao 3:14; Kao 17:14 ^e 1:6 1 Pit 2:5; 1 Pit 2:9; Kao 5:10; Kao 20:6

umu men mbakl mbakl po de khorob ora lemi. E ka. Nim ngo kakl ub heneng buklaol ora.^f ⁸ Aorao Aondao Ngaor pon pae ndam ngub ko hayao. Nim hambun sao pibnao tibiyukl di tibiyaklo Ngaor ora hael, nim mabor bu kowes di biyu Ngaor ora hae ko hayaol, Ngaor bombor ngo obu mbes ora hasao o ngubi tomb di obu bao was hayaol, obum mabor di oboklao Ngaor ngo obun buri tangar tangar andub wiyao ora.^g

Njonom Aolon Isi Ora obam sao hindisao o

⁹Ni Njon. Ni di ini daol nao Njiseson sem ora hayom ol ni inin haeme ora hae. Ni di ini ke hondo hayem ub nao haru ora ke hondo habur, nao hambunom ke kang mend hendemao tomb di naon kone bor kend bin habur hul ha saor peyo was hayom. Ini Ngaorom maeb ha maomb bo haen hayem ub ni di nao haru maomb bo haen ora hayom ka. Nim tenaol hambunom pangen Ngaoron angal bib hobao sao kao kaleyo tomb, nim Njisesol hul ha haruklu ub di tenaol hambunom pangen kao kalaklo ora. Nim ngub biyul mbinim ni lu taolu tuwabur, nim mbini haklemil ko mende nao obon ko su Patmos ib kunja tukun bor wi kang ngo bor mao hasmi ora.^h ¹⁰ Ngo tomb Aorao Aondaon bao hobao sao on ko mend oran Ngaoron Wesaom ni buriyab ora men mbaesao tomb, biyukel mbel aondao bu ora pangaoklao ub menger nao mesao nan angal aondao bu ora mend kisaol pangowao ora. ¹¹ Ngub pangowao angal aondao bu ora ngo kisaol ndam kakl, Njem hambun sao ngubi tomb wen hondoklesi sao baeben njem mbuk waeb bu ubur, Ngaoron sem, sem haoklao ngo baeben hayem o bor pen kaebe ora kisaol. Obum ngub kobur kakl, Njem Ngaoron sem su Ebeses tenaol bor di, su Semena tenaol bor di, su Pekamam tenaol bor di, su Tayatara tenaol bor di, su Saris tenaol bor di, su Pilarelpia tenaol baeben haeme bor di, su Lerosiya tenaol bor di, Ngaoron sem su and te haoklao ngo baeben bor mbuk waeb ngub bu pen kaebe kisaol ora.

¹² Ngub kisaol nim aol ngo ni bor angal kao njisao nda baol munu hondoklbur, nim ora baol munubur hend heneng buwao tomb laomb han ngolom wari tomb haoklao mend do hasaol hondowao. ¹³ Ngub hondowao tomb laomb aondao ngo do kimb bisao nda baeben daruklol aol is mend obu Aolon Isi Ora non bi hasaol hondowao tomb, obun lab lab saoll oram obun aongao ma bor bor bombo tingi mbabur kisaon, obun kongbaol han ngolom wari barnao sao mondom hak sao samobur tanga mbabur hasaol hondowao ora. ¹⁴ Obun wesmbao iri bor hondowao tomb, ora haek bu pele ora some sib iri haek bi hesa mulaol haek bu pele ora mend soklao ndabi menger kab sisaol hondowao tomb, obun el di is sung sao de ora sisaol hondowao ora. ¹⁵ Obun aongao di ebe kun pele hib wes wes sao hae ora, han sem menden imbi han mbaras mend isaolao aondao ora bor

^f 1:7 Mat 24:30; Njo 19:34-37 ^g 1:8 Kao 1:4; Kao 15:3; Kao 21:6; Kao 22:13 ^h 1:9 Kao 6:9

haek bin ko den haoroklme ndabi sisaol hondowao. Obun angal kisaol pangowao tomb di, ib aondao mend lu dengno taokl en aeben beyao tomb u aondao bu ora mend lao nda ub ora kisaol pangowao ora.ⁱ ¹⁶Ngo tomb obun ki tao nan om saosolbaem is haoklao oran minisaol hondowao. Obun kuwi kuwinj ne kobaran nan hae ora mend di minisaol hondowao tomb, kuwi kuwinj ngo ne boll boll ke ora sisaol hondowao o, kuwi ngo obun ne ndan bor baoraoklbir dera ibisaol hondowao. Obun el wil bor di bao bi hakol bi ora nar el buri ora mend daoklao ndabi sisaol hondowao ora.^j

¹⁷Nim obu hondowao tomb ni burisao kab pisaol, aol bao bi ora ngo hasao o obun aongao ma teb so bor sul lomaokl hab hab sao komb hakl po ubur dombes uwaol, ni tenaol pe pae ora mend woroklme nda ubi ora pe pae sao u mba hawao ka. Ngub u mba hawao o obun ki tao nanom ni men mbabur kakl, Nim hambun sao pibnao tibiyukl di tibiyaklo aol ora hae. Nim bu kowes di biyu aol ora haeng, njem pakl nao homaebe ora kisao. ¹⁸Obum ngub kobur kakl, Ni haeben saraoklao aol ora hae. Ni mbes pe pandis o ni waki enjaokl pobur ngo hae ong hend. Ni ko mende nao heme haeben ora soklbur hae. Tenaol hambun nao heme bao haeme tomb nim ora mbinin iri uklul men hakol bu haruklul, mendbor homokl beme baeben di hemen ko mbinin iri uklul munu tu sowabur, wesao baeben puklmi harer on pen ko di tiriyaol komb paruklu aol ora haeng, njem pakl nao homaebe kisaol pangowao ora.^k ¹⁹Obum ni bor ngub kobur kakl, Njem ngubi tomb be sao baebenon handal ub di, mabor buklaol sao baebenon handal ub di, ngo sao baeben hambun sao njem mbuk waeb bu wibi ora kisao.^l ²⁰Obum wakl kakl, Njem nao ki tao nan saosolbaem is haoklao ngo munuwaol handal ub di, njem laomb tom haoklao ngo daonaol handal o di, ngo baeben angal mar lome nda ub ora handal ol ngon te ngub wiyao. Njem saosolbaem is haoklao ngo handal o Ngaoron sem, sem haoklao ndan angal mini wesao is haoklao o baeben menger ora handal. Njem laomb tom haoklao ngo handal o di mbini Ngaoron sem, sem haoklao ngo su Esiya bor paoleme baeben o menger ora handal ko ni kao njisao ora.^m

Ngaoron sem Ebases tenaol bor angal ngo kisaol o

2 ¹Njem Ngaoron sem su Ebases bor haeme baebenon angal mini wesao bor bas mend waeb bu pen kaebe ora kisaol, angal ngo ngub wiyao. Nim nao ki tao nan om saosolbaem is haoklao munu haruklu aol ngo, ni laomb han ngolom wari tom haoklao ngo dao mba hayao daruklol akol bu haruklu aol nda oram, ini hayem ol angal ngo eben

ⁱ 1:15 Kao 2:18; Kao 14:2; Kao 19:12 ^j 1:16 NjuS 4:12; Kao 2:12-16; Kao 19:15; Kao 19:21

^k 1:18 Kao 2:8; Kao 22:13 ^l 1:19 Kao 1:1 ^m 1:20 Kao 1:16; Kao 2:1; Kao 3:1

kakl.ⁿ ²Heneng ora ini Ebeses tenaol ngo baebenom hambun sao kongon buri ora bubur oborob was bu hayem ub nim ora handakl ka. Ni hende ora. Inim hul ha saor peyo was habur man tangar mini aol khorob bimi mendborom ini maobowaklbur menjao keme tomb di, inim mbinim ngo keme ub makl homobur heneng ora lem ko nen nao saboklme ora. Mbini man tangar mini aol ngo baebenom ini bor ngub lome. Nao di Ngaoron angal bib hobao sao kam akol bimao aol ora hayom lome o, inim mbini man tangar lome aol ngo baebenom angal keme sao baeben pangobur mao bemberaeme tomb di, inim mbinim hambun sao bu haroklme sao baeben mao bembera hendeme tomb di, mbini ngo baeben tenaol maobowaem akol bu kakla lome aol ora hayem ko inim ora hondoklme.^o ³Mbini tenaol mendborom inim ninao angal bib ebe ngo men hakol ora bu haroklme o hondobur, mbinim ini bor khorob menjao menjao mao baroklme o, inim ninao kongon ngo hem ko bemel inin kone bor di kho so kend aondao ora bin habur, inim hul ha saor peyo was haroklme ub nim hondo ora hae. ⁴Heneng ora inim oborob ngo beyem ub nim ngub hondo was hae o, nim ini bor angal kao njuklwao mend meneyaong kao njun. Inim mbes pibnao wen tomb oran nil hul ha hasmi tomb inim nil kon aondao bu u hasimndis o, ngubi tomb non ngub ora inj beyem ka. ⁵Inim mbes non oborob was bu habur nil kone u hasimndis o, inim nil kone ngo u hasmi ub tuwabur saokl wismi ora. Inim ngub bisming ngubi tomb wakl mbes ngo u hasmi ub nen sabo bokeyo inin kone baol munubur lemin, inim mbes pibnao ora ngo nil kone u hasimndis ub wakl nil kone u hawlwaebe ora. Ngub inj, inim ngub nao bi bao wabur inin kone nao baol manaem sin, nim ini haklemil obobur lowaon laomb tom haoklao nan inin wiyao o mu tuwaklwao ora.^p ⁶Ngub bib se hae o aoh, inim oborob bu haroklme sao bombor ngo di wiyao. Nim Nikolas semom khorob bu haroklme sao baeben makl aondao ora homobur, nim mbinim ngo bu haroklme sao bor saond bi sao haruklu ub inim di bombor ngub was mbinim ngo bu haroklme sao makl aondao ora homo, mbini bor saond bi sao men koro haroklmel inim ngo sao di oborob ora bimi. ⁷Pangeklem. Ini angal ngubin te oborob nen saboklme baebenom Wesao Aondao Tangarom ini Ngaoron sem bor angal ngo kao nje o, inin hal ora bor pen oborob ora pangoklwaebe. Tenaol mondom obum hul ha saor peyo was habur obun saond bi obu bor kho mao sakl buklaosao ora men mba hala mbarob sin, nim obu bor haeben saroklme is il mend Ngaoron emol seyao o ebe talo nao, lowao ora ko Njisesom Njon bor obam sao kao kalisao ub, Njonon Ngaoron sem Ebeses tenaol bor bas ngub waeb bu pen kisesa.^q

ⁿ 2:1 Kao 1:16; Kao 1:20 ^o 2:2 Kao 2:19; Kao 3:1; Kao 3:8; Kao 3:15; 1 Njo 4:1

^p 2:5 Kao 2:16; Kao 2:22; Kao 3:3; Kao 3:19 ^q 2:7 Kao 22:2; Kao 22:14; Kao 22:19

Ngaoron sem su Semena tenaol bor angal ngo kisao o

⁸Njem Ngaoron sem su Semena bor haeme baebenon angal mini wesao bor bas mend waeb bu pen kaebe ora kisaol, angal ngub wiyao. Ni hambun saon te ora hae ol, nao kongon hambun sao ngo bu haruklu e sao baeben hambunon bu mae luklwao aol ora hae. Ni mbes pe pawao o ni waki enjaokl po hae ol, ni aol ngom ini bor angal ngo eben kakl ka. ⁹Heneng ora inim tanda no inin kone bor kho sen was habur, inin osisao di nao wi ora habur ini dimb men koro hayem ub nim hondo ora hae. Ini tenaol dimb non bi menjao nao wi ora hayem o, inin kone bor non hambun sao maru u ora hayem. Tenaol mendborom ini bor angal kho kao beya peb bu maobowa haroklme ub di nim ora pango haruklu. Mbini tenaol ngo baebenom nao di Ngaoron sem Nju sem ora hayom lome o, mbini ngo baeben Ngaoron sem inj habur kakla ora lomel mbini ngo baeben Seranom sem ora hayem ka.^r ¹⁰Inim kang mend mabor sao tanda no ke kang mend hondokleming, inim ngo tomb pakl nao homoklwaebe ora. Pangeklem. Heneng ora Seranom ini ngo hayem haklon mendbor ini saokl mao waklbur tenaol mendborom ini kalabus mao palaen laol, inim ke ngub hondoklemi o inim bao hor tobon kab oran inin kone bor kend bin habur tanda bin haklemi ora. Ngub buklaol o inim Ngaorol hul ha, ha kimb was baem sin, mbinim ini pe paen luklemi tomb di nim ini haeben sareklemin kobur inin imbi win lowao ora.^s

¹¹Pangeklem. Ini angal ngubin te oborob nen saboklme baebenom Wesao Aondao Tangarom ini Ngaoron sem bor angal ngo kao nje o, inin hal ora bor pen oborob ora pangoklwaebe. Tenaol mondom obum hul ha saor peyo was habur obun saond bi obu bor kho mao sakl buklaol sao ora men mbabur hala mbarob sin, obu ko mende waki nao homoklaol obu menjao mondom kho nao mao saklao ora ko Njisesom Njon bor obam sao kao kalisao ub, Njonom Ngaoron sem Semena tenaol bor bas ngub waeb bu kisesa.^t

Ngaoron sem su Pekamam tenaol bor angal ngo kisao o

¹²Njem Ngaoron sem su Pekamam bor paoleme baebenon angal mini wesao bor bas mend waeb bu pen kaebe ora kisaol, angal ngo ngub wiyao. Nim kuwi kuwinj aondao saoll ne boll boll ke ora ne kobaran nan hae mend wiyu aol ndam ini hayem ol angal ngo eben kakl ka.^u ¹³Nim su abo ngo ini hayem o ora hende ol, su ngo bor Seranom maomb bo hayao o ini ngo baebenom non nao angal bib hobao sao nao tuwae men hakol ora bu nil hul ha ora habur, inim nil ngo hul ha haroklme ub

^r 2:9 2 Kor 11:14-15; Nje 2:5; Kao 3:9 ^s 2:10 Mat 10:28; 2 Tim 4:8; Nje 1:12; Kao 3:11

^t 2:11 Kao 20:14; Kao 21:8 ^u 2:12 Kao 1:16

nao mupangebur tenaol hambunom inim nil hul ha hayem ko henden ora haroklme. Mbes aol Andipas obu nao angal bib hobao sao tenaol hambunom pangen kao kalo haraoklao aol hasaol, obu di ini haru hasmil obum nao angal hul nao hae men hakol ora bu hasao o, obu ini ngo hayem haklon is mend sisaol su abo ngo Seranom maomb bo hae o bor mbinim obu ora pe paen lu tuwaesimndis o, inim ngo tomb di ni nao tuwae ninao angal bib nda men hakol ora bisimndis.^ʋ ¹⁴ Inim oborob ngub was bimi o nim ngubi tomb ini bor angal kang mend di lowao ora. Su Pekamam abo ngo bor ini aol ngo hayem haklon mendborom mbes aol Belamom bu hasao ub nao tuwae men hakol ora bu hayem ol, aol Belam ngo obum ngub bisao. Mbes aol Belam ngo obum aol is mende obun imbi Belek muwalo buwalisao ub, Belekom Isreyel tenaol hambun maobowabur khorob mao ba saokl mao waki ko buwalobur kisaon, obum Isreyel tenaol nao baeben bor inim Seran dubili mudi hae sem di ebe soklaong bao noklwaebe. Inim paes di bao pu pu bibaebe ko buwalisao ora.^ʋ ¹⁵ Heneng ora bombor ngo bisao ub was Nikolas semom khorob hambun sao bao bibaebe ko buwaloklme ub, ini ngo haklon mendborom man kho tangar ngub bao men hakol bu ngub bao bu hayem ora. ¹⁶ Ngub bu hayem ngao inim inin kone baol monoklwaebe ora. Ngub inj, inim kone nao baol manaem sin ni kang mend mabor sao oboklwao tomb, nao kuwi kuwinj saoll ngo nao ne komb pae bor kabukl ti ha wi o hesa saond bukmaol, mbini ngo baeben bo denge noklwao ora.^x ¹⁷ Pangeklem. Ini angal ngubin te oborob nen saboklme baebenom Wesao Aondao Tangarom ini Ngaoron sem bor angal ngo kao nje o, inin hal ora bor pen oborob ora pangoklwaebe. Tenaol mondom obum hul ha saor peyo was habur obun saond bi obu bor kho mao sakl buklaosao men mbabur ora hala mbarob sin, nim obu bor heben pange ne mend ngubi tomb mondom nao hende mupang mba hayao o obum nen ko kalobur lowaon, nim obu bor han haek bi mend wiyao on di bombor mend kaloklwao, nim han haek bi ngol imbi wen pange ora di waeb buklwao o tenaol mondom imbi ngo nao hondoklemi. Ngub inj, tenaol mendbor han ngo muklao om was imbi ngo hondoklemi ora ko Njisesom Njon bor obam sao kao kalisao ub Njonom Ngaoron sem Pekamam tenaol bor bas ngub waeb bu pen kisesa.^y

Ngaoron sem su Tayatara tenaol bor angal ngo kisao o

¹⁸ Njem Ngaoron sem su Tayatara bor heme baebenon angal mini wesao bor bas mend waeb bu pen kaebe ora kisaol, angal ngo ngub wiyao. Ni Ngaoron Isi ora hae. Nao el di is sung buri aondao ora mend daoklao nda ubi ora hae. Nao aongao di han mbaras sem ebe kun pele hib wes wes

^ʋ 2:13 Kao 3:8 ^ʋ 2:14 2 Pit 2:15 ^x 2:16 Kao 1:16; Kao 3:11; Kao 22:7-12; Kao 22:20

^y 2:17 Njo 6:48-50; Kao 3:12; Kao 19:12

sao hae mend soklao ndabi aongao hae aol nda oram, ini hayem ol angal ngo eben kakl ka.^z ¹⁹Heneng ora nim inim hambun sao bu haroklme sao baeben di hondo was habur, inim tenaol hambunol ora kone u inim nil hul ha hayem ub di nim hondo ora hae. Inim tenaol hambun bisur bubur kongon bu hayem ub di, inim ke kang mend hendemel inin kone bor kend bin habur kho sen haeme tomb di, inim hul ha saor peyo ora hayem ub nim hondo ora hae. Mende di ni hende ora. Inim mbes kang bu ora oborob bam bam bismi o, inim ngubi tomb aondao bu ora oborob beyem om mbes ngo kang bu oborob bismi ub men mbayao ora. ²⁰Inim oborob ngub bu hayem o nim inim khorob mend bimi on ini bor angal kang mend kon ka. Khorob biyao ten Njesebel obu ini hayem ol bereyao o inim obu makl nao heme ngub bao birin waroklme. Khorob biyao ten ngom ni Ngaoron man mini ten mend yao was ko haraoklao o, ten ngo obum nao kongon bimi tenaol baebenom paes pu pu bu khorob ngub bu haen ko buwalo habur, obum nao tenaol ngo baebenom inim Seran dubili mundi hae sem di bao noklwaebe ko buwalo hae ol, ten ngom ngo bu hae saom ninao kongon bimi tenaol baeben saokl mao waklbur ora maobowa hae.^a ²¹Nim ten ngo obu kone baol minin ko nen sabobur baoklmend bao haen nim obu nao hende non bubur penar bu ke nao mao handawao o, obum kone baol munu obum paes was po haraoklao ub nao tuwakl bi ora e ka. ²²Ngub biyaol nim ten ngo obu di, aol mendbor ten ngo obu daol paes po haroklme baeben di, mbini hambun to bombor o bor mao barabur mbini sen aondao ora ha win lowaol tanda aondao ora mend noklemi ora. Aol mendbor ten ngon angal pangobur ten ngo obu daol paes po haroklme baebenom di, mbinim kone baol munu ten ngom khorob ngo bu haraoklao ub heb homo bu haroklme sao nao tuwarim sin, nim mbini di tanda aondao ora mend nen lowaol mbinin kone ora bor kho sen habur ke aondao ora hondo haklemi ora. ²³Nim ten Njesebel ngon nongnas baeben di pe paen luklwao, Ngaoron sem baeben hambunom nim ngo buklwao sao hondoklemi tomb, tenaol hambunon kone bor nen saboklme sao mbinin kone bor wiyao ub di mbinim obum oborob ora ngo hendekle ko henden ko, ten ngon nongnas baeben pe paen luklwao ora. Nim ngub bubur lowaon ini tenaol hambunom oborob di khorob di hambun sao bu haklemi ub, ini hambun bor armend sisao inin sokl taol bu njuklwao ora.^b

²⁴Ngub buklwao o nim ngubi tomb ini su Tayatara tenaol ngo baebenon ini aeben mendbor bor di angal kang mend kon ka. Inim ten ngon angal kho ngo di pango men hakol nao bimi. Mende di mbinim Seranon angal mend hobao sao kowes bi angal lomel, mendborom angal ngo turi homo men hakol bimi ub inim man ngubi turi homo men hakol

^z 2:18 Kao 1:14-15 ^a 2:20 Kao 2:14 ^b 2:23 2 Tim 4:14; Kao 20:12-13

nao bismi. Heneng ora inim ngub bimil nim ini ngo baebenon kone bor kho so kend bib se ke mend nao hendeklemin lowao ora. ²⁵Ngub buklwao o ini ngo baebenom hambun sao munu haklemi sao baeben oborob ora bao men hakol bu habur, ni ini haklemil obo pindib paklwao tomb di bao men hakol bu haklbur ora haklwaebe.^c ²⁶⁻²⁷Tenaol mondom hul ha saor peyo was habur obun saond bi obu bor kho mao sakl buklao sao baeben hambun sao men mba, obum ninao angal ebe ngo men hakol was bubur obum pe parukl tuwarukl ora ba sin, nao Abom nim tenaol hambun maeb habur tenaol hambunon wesmbao aondao ora han ko obun buri taol bu njisao ub, bombor ngub was nim obu buri aondao ora taol bu kalobur lowaon obu tenaol hambun maomb bo haraoklao aol aondao ora haen lowao. Ngub buklwao aol ngom obun han aen tom buri ora hakl munubur su tenaol hambun buri palobur maomb bo haklao tomb, mborol be demi ora bao lu hes mbaeb se mend saoklao nda ubi men mao ingiyabur maomb bo haklao ora.^d ²⁸Ngub maomb bo haklao tomb nim obu bor hokloben haraoklao saosolbaem di kaloklwao orang,^e ²⁹ini angal ngubin te oborob nen saboklme baebenom Wesao Aondao Tangarom ini Ngaoron sem bor angal ngo kao nje o, inin hal ora bor pen oborob ora pangoklwaebe ko Njisesom Njon bor obam sao kao kalisao ub, Njonon Ngaoron sem Tayatara bor bas ngub waeb bu pen kisesa.

Ngaoron sem Saris tenaol bor angal ngo kisao o

3 ¹Njem Ngaoron sem su Saris bor haeme baebenon angal mini wesao bor bas mend waeb bu pen kaebe ora kisaol, angal ngo ngub kisao. Nim Ngaoron bisur biyao wesao is haoklao o haru habur, nim saosolbaem di is haoklao oran munu hae aol ndam ini bor angal ngo eben kakl ka. Inim hambun sao bu hayem ub di nim hondo ora hae o mbini tenaol mendborom ini bor ngub lome. Mbini Ngaoron sem ngo baeben non haeben ora saklbur hayem lome o ngub inj, ini pe pae non bi ora hayem.^f ²Heneng ora nim hende tomb inim nao Ab Ngaoron el sol hambun sao ngo bu hayem sao baebenon bombor sao ora mend Ngaorom turi hemen nao beyem ol, inim enjmor kobur u paolu wiyem ka. Ngub beyem ol inim hambun sao oborob bimi saon inin kone bor kang bu ora wiyaong, kang ngo wiyao o nao bum haen ub inim u ngo paoleyem ub nao paoli ngubi tomb wakl buri palobur teka haklwaebe ora. ³Pangeklem. Inim Angal Bib Hobao Sao ngo mbes ora pangobur men hakol bismi ngao, inim angal ngo pangismi ub oborob ora wakl nen sabo bokeyo men hakol bubur inin kone baol monoklwaebe ora. Ngub inj, inim enjmor ko ngub u was bao paolu waem sin, inim ni ngo tomb oboklao ko nen nao saboklemi tomb, paes noklme aolom sub paes noklbur ubuklmi nda ub oboklwaong inim

^c 2:25 Kao 3:11 ^d 2:26-27 Kao 12:5 ^e 2:28 Kao 22:16 ^f 3:1 Kao 1:4; Kao 1:16; Kao 2:2

hondobur ora haklwaebe.^g ⁴ Aoh, ini su Saris tenaol abo ngo baebenon kang mendbor mbinin lab labol dol nao haen bu haroklme baeben, ni hesa ebe haru akol bu haeb se ora hayem ol, mbini tenaol ngo baebenom ni ngo oboklwao tomb mbinin lab lab ebe haek bi on was samobur ni daol nao haru akol bu haklmao ora.^h ⁵ Tenaol mondom obum hul ha saor peyo was habur obun saond bi obu bor kho mao sakl buklaol sao ora men mbabur hala mbarob sin, nim obun imbi di haeben saroklme baebenon imbi wiyao mbuk o bor wiyao o nao kunibur lowaon, nim obu di lab lab haek bi ebe ora ngubi hakl mao somabur, nim nao Ab di obun angal mini wesao baeben di mbinin el sol obu ninao sem ora hae ko kao paklwao ora.ⁱ

⁶ Pangeklem. Ini angal ngubin te oborob nen saboklme baebenom Wesao Aondao Tangarom ini Ngaoron sem bor angal ngo kao nje o, inin hal ora bor pen oborob ora pangoklwaebe ko Njisesom Njon bor obam sao kao kalisao ub, Njonon Ngaoron sem Saris tenaol bor bas ngub waeb bu pen kisesa.

Ngaoron sem su Pilarelpia tenaol bor angal ngo kisao o

⁷ Njem Ngaoron sem su Pilarelpia bor haeme baebenon angal mini wesao bor bas mend waeb bu pen kaebe ora kisaol, angal ngo ngub wiyao. Ni komb bi ora habur nim hor hambunon heneng was ko haruklu aol ora hae. Nim aol wesmbao Debiron tiriyao ki di maru ora hae ol, nim tiriyao ngo komb paruklu o mondom wakl bo mbakl buwaklaol ora. Nim tiriyao ngo bo mbaruklu o di mondom wakl komb pakl buwaklaol, ni aol ngom ini hayem ol angal ngo eben kakl ka. ⁸ Pangeklem. Nim inim hambun sao bu hayem sao baeben di hondo ora hae ol inin buri kang ora mend bao wiyaol, inim nao angal ngo nao tuwae men hakol ora bubur, inim pakl nao heme ninao imbi di kowes nao bibur tenaol hambunom pangen bao was ko hayem ub nim hondo ora hae. Nim ini hondareklem in ko tiriyao ngo komb pa win ke ub di tenaol mondom bo mbakl buwaklaol ora.^j ⁹ Pangeklem. Inim mbini tenaol Seranon sem ngo baeben di ora hendeyem ol, mbini ngo baebenom nao di Ngaoron sem Nju sem ora hayom lome o mbini ngo baeben Ngaoron sem inj habur kakla ora lomel, nim mbini ngo baeben inin aongao ma teb so bor obo dombes u tumu karu birin lowao tomb, nim ini turi homo kone u haruklu ub mbini ngo baebenom hondoklemi ora.^k ¹⁰ Heneng ora nim ini bor ngo sao ngo sao bibaebe ko kao njuwao ub inim men hakol ora bubur hul ha saor peyo was haroklmel, mabor sun tenaol hambunon kone hondoklbur su hambun bor tenaol hambun ke aondao mend hondoklemil, mbinim ke

^g 3:3 1 Tes 5:2; Kao 2:5 ^h 3:4 Njur 23 ⁱ 3:5 Mat 10:32; Luk 10:20; Kao 3:18

^j 3:8 1 Kor 16:9; Kao 2:2 ^k 3:9 Kao 2:9

ngo hondoklemi ub ini bor nao eben ko nim ini ngo baeben oborob ora maeb haklwao.¹ ¹¹ Pangeklem. Nim ini hayem ol teb so oboklwao orang, inim oborob bu haroklme sao di nao tuwae inim buriyab men hakol ora bu habur, inin imbi uklao sokl ebe ora ngo mabor muklemi ub mondom wakl pere muklao hondo ora haklwaebe.^m ¹² Tenaol mondom obum hul ha saor peyo was habur obun saond bi obu bor kho mao sakl buklaosao ora men mba hala mbarob sin, nim obum Ngaor Hen Moroklme Anda komb bi ora o buri palo minin ko obu and ngon pinj aondao tao tao ora men koro haen lowaol, obum and komb bi ngo tuwabur obu ko mende dera nao poklao ora. Ngub inj, nim obun wesmbaol nao Ab Ngaoron imbi waeb bu ubur lowaon, nao imbi wen pange oram di obul waeb bu uklwao ora. Nim nao Ngaoron su and lobokl lobokl aondaon imbi di obul waeb bu uklwao. Su and lobokl lobokl aondao ngo Njurusalem wen pange ora soklao o, su wen pange ngo nao Ngaor obum win laol yu heben haklbir ora obo win lao.ⁿ

¹³ Pangeklem. Ini angal ngubin te oborob nen saboklme baebenom Wesao Aondao Tangarom ini Ngaoron sem bor angal ngo kao nje o, inin hal ora bor pen oborob ora pangoklwaebe ko Njisesom Njon bor obam sao kao kalisao ub, Njonom Ngaoron sem Pilarelpia tenaol bor bas ngub waeb bu pen kisesa.

Ngaoron sem su Lerosiya tenaol bor angal ngo kisao o

¹⁴ Njem Ngaoron sem su Lerosiya bor haeme baebenon angal mini wesao bor bas mend waeb bu pen kaebe ora kisaol, angal ngo ngub wiyao. Ni heneng was lome on te ora habur, nim Ngaoron Angal Bib Hobao Sao wiyao baeben tenaol hambunom pangen dund se oborob was kao kalo haruklul, nim hor hambunon heneng was ko haruklu aol ora habur, ni aol ngo Ngaorom hambun sao warisao sao baebenon te ora hae om ini bor angal ngo eben kakl.^o ¹⁵⁻¹⁶ Heneng ora inim hambun sao bu hayem sao baeben nim hondo ora hae ol, ini ib kong de non bi ora di inj hayem. Ini ib turub bi non bi ora di inj hayem ka. Ini ib kong de non bi ora sokl beyao sin di, ini ib turub bi non bi ora sokl beyao sin di, ngon ebe was sokl beyaol nim makl nao homokl beyo o, ini ib kong de ora menger di inj habur ini ib turub bi ora menger di inj hayem. Ngub inj, ini ib kho narol ebe turub bi mend saoklao nda ubi menger ora hayem ol nim ini makl aondao ora homobur, nim ini ib no muklu tuwaroklme nda ubi ora men mao koran hayem ka.^p ¹⁷ Pangeklem. Inim ngub ko haroklme. Ninao mone andub ora maru u habur ninao osisao di andub ora maru u hae ol, nim menjao hem ko es nao bi ora hae ko haroklme. Inim ngub ko

¹ **3:10** Luk 21:19; 2 Tim 2:12 ^m **3:11** Kao 2:10; Kao 2:16 ⁿ **3:12** Kao 14:1; Kao 21:2; Kao 22:4 ^o **3:14** Kol 1:15; Kao 1:5; Kao 19:11 ^p **3:15-16** Oro 12:11; Kao 2:2

hayem o ngub inj, ini khorob ora hayem ol tenaolom ini hond homaeb se ora hayem. Ini dimb inin osisao kang ora di nao wiyao, lab lab di nao bombe ini toklo was buru wiyem. Inin mbib nao ebe hayom ko nen sabeyem o, ini el hukl bi ora hayem ol inim ngo sao hakl nao hende ora hayem ka.^q ¹⁸Heneng ora inim ngub hayem ol nim inim oborob ora nen sabeklemin ko kone ngo njurukl. Nao han ngol buri ebe ora mend uruklu o isom dobur ebe wen pange dol kang ora di nao hae ora wiyao, inin hobao sao heneng andub ora maru u hareklemin ub inim nao han ngol ngon dob baem sin ebe ora soklaong, inim ngon dob bibaebe ora. Mende di inim lab lab nao bombe oran kang ora di mend nao haklemil, tenaol hambunom hondoklemi tomb inim sakl nao poleklemin ub inim lab lab haek bi ebe ora wiyao on dob bubur, inin toklo songol bombo tingi mba ora harim sin ebe ora soklao. Mend di ini el hukl bi ora hayem o inin el ngo waki ebe soklaol osisao oborob ora hend heneng beklemin ub, inim marsin mend wiyao on di dob bubur inin el bor sulaem sin ebe ora soklao ka.^r ¹⁹Heneng ora nim tenaol mendbor turi homo kone wa sin, mbinim khorob bu haroklme sao baeben tuwabur kone dund se ora win ko, hondo ko taolu luruklul nim ini hondo kakl ngao, inim khorob bu haroklme sao baeben nen sabo hem kobur inin kone baol monoklwaebe ora.^s ²⁰Pangeklem. Ni inin anda tiriyaol kombae oral habur tiriyaol lu nga nga ko kor bu hael, tenaol mondom nao angal pangobur tiriyaol komba sin nim andaon hondaklwaol, ni obu hesa yao haru ne no buruklbaol ora.^t ²¹Heneng ora nim di mbes nao saond bi ni bor kho mao sakl bisao sao men mba ora hala mbawaol, nim nao Ab hesa yaon maomb bo haroklbaol on seyal boroklbaol ub, tenaol mondom obum hul ha saor peyo was habur obun saond bi obu bor kho mao sakl buklaol sao ora men mba hala mbarob sin, obu di ni hesa nao maomb bo haruklu ngon seyal buruklbaol ora.^u

²²Pangeklem. Ini angal ngubin te oborob nen saboklme baebenom Wesao Aondao Tangarom ini Ngaoron sem bor angal ngo kao nje o, inin hal ora bor pen oborob ora pangoklwaebe ora ko Njisesom Njon bor obam sao kao kalisao ub, Njonon Ngaoron sem Lerosiya tenaol bor bas ngub waeb bu pen kisesa.

Mbinim Ngaor yu heben hayao bor kaoya kao ha was boroklme o

4 ¹Angal ngo baeben hambun kao nji paesao tomb yu heben bor tiriyaol bombor mend komb pa wisaol hondowaol, mbes ni bor angal aondao bu ora biyukel mbel sao pangobur kao njisao ndam kakl, Nim nje bor mabor buklaol sao baeben hambun sao hendenin muwalon

^q **3:17** Luk 12:21; 1 Kor 4:8 ^r **3:18** Nje 2:5; Kao 3:5; Kao 4:4; Kao 16:15

^s **3:19** 1 Kor 11:32; Kao 2:5 ^t **3:20** Njo 14:23; 1 Njo 2:24 ^u **3:21** Mat 19:28

ub enjo ngo bor yin ib kisao ora.^v ²Ngub kisaol pangowaol bombor ngo ora tomb Ngaoron Wesaom ni aondao bu buriyab ora men mbaesaol nim heben bor hondowaol, maomb bo haraoklao on seya o wisaol hondowao tomb seya ngol mend birisaol hondowao ora.^w ³Seya ngol birisao ndan el wil bor hondowao tomb obu han ebe hib wes wes sao hae menden imbi han njasba lomel, han ngo sao di han ingi bi ebe ora menden imbi konilan lomel, han ngo sao di obun el wil bor hib wes wes sao hae ngubi ora sisaol hondowao. Ngub hondowaol han emeral kates ke ora mend saoklao nda ubi menger, sao ningill pab mend ngol bisao om maomb bo haraoklao on seya ebe ora ngo nda bor pab bu tundaesaol hondowao ora. ⁴Ngub hondowao tomb maomb bo haroklme on seya tokl du dowapu ora mondom maomb bo haraoklao seya aondao ora nda mao tukun sa u pab bu mba hasaol hondowao tomb, seya ngo baebenol Ngaoron semon maeb haroklme aol is dowapu mend mbinin lab lab di ebe haek bi on was bubur, mbinin han ngol teng di ebe was on aol wesmbao maomb bo haroklme baebenom ndibiklme ub was ndibi mbabur ber mba hasmil hondowao ora.^x ⁵Ngub hondowao tomb maomb bo haraoklao on seya aondao ngol bubiyab aondao bu ora bi hakol was bisaol, angal di aondao bu ora ko kimb bubur har kull di aondao bu ora kao hakol was bisaol pangowao ora. Ngo tomb maomb bo haraoklao on seya ngon el wil dund so oral laomb tom haoklao mend do hasol hondowao o, laomb ngo Ngaoron Wesao tom haoklao o menger ora sisaol hondowao ora.^y ⁶Maomb bo haraoklao on seya ngon el wil dund so oral menjao mend wisaol hondowaol, ib mal ebe haek bi ora mend waoraoklao nda ubi ora o, ib wesub non bi tenaolon el wil oborob ora hend heneng bib se sisaol hondowao ora.

Ngo tomb nim hondowao tomb el el bu enjo biri sao is makl mend maomb bo haraoklao on seya ndan tukunol teka ha pab bu mba hasmil hondowaol, mbini el el bu enjo biri ngo sao baebenon el andub ora tismil, mbinin tombao nan di mesao nan di elom was mu bowes bu pele ora sisaol hondowao ora. ⁷Nim ngub hondowao o enjo biri is makl ngo hondowao on maoklao nan bombor o sab busi aondao deran ker sem buri ora mend saoklao ndabi sisaol hondowao ora. El el bu enjo biri ngon kabo nan o some kawao hondbao non bi sisaol hondowao. Enjo biri sao ngon tebo nan on el wil bor hondowao tomb aolon el wil non bi ora sisaol hondowao ora. Enjo biri sao ngon is maoklao nan o hondo kowes buwao tomb, obu sao mao hobao dibe aondao ora mondom yu saohar bor ditaokl akol biyao nda ub bobao pobae ke pe hasaol hondowao ora. ⁸Nim enjo biri sao is makl ngo birismil hondowao sao baebenon mbinin sisao

^v 4:1 Kao 1:1; Kao 1:10 ^w 4:2 Kao 4:9 ^x 4:4 Kao 3:18; Kao 6:11 ^y 4:5 Kao 1:4; Kao 8:5; Kao 11:19; Kao 16:18

bobao pao dowa was ha ha bi sisaol hondowao tomb, mbinin el andub ora mbinin bobao bundur nan di mandaem nan di elom nao mao panae ora sisaol hondowao. Ngub hondowao o mbini ngo sao baebenom hora di somna di Ngaor bor kaoya kobur we ngub ko haroklme.

Aorao Aondao Ngaor obu buri pon pae aondao ora hayao.

Obu mbes di bao was hasaol obu komb bi ora yao.

Ngubi tomb di bao hayaol obu komb bi ora yao.

Obu ngubi tomb oboklbur beyaol obu komb bi ora yao ko kaoya ko haroklme, mbinim ngo ko haroklme ub kao tu sowa nao bi kao hakol was bu haroklme ora.^z ⁹Enjo haeme ngo sao baebenom nao heme haeben saraoklao ngo obun maomb bo haraoklao on seyal bereyao o, obun imbi aondao bu ora win ko tengiyu ko kaoya kobur we kao ha was haeme tomb,^a ¹⁰Ngaoron semon maeb haroklme aol is dowapu nda baebenom di, obu nao heme haeben saraoklao ngo obun maomb bo haraoklao on seyal bereyao on elol tumu karu dombes ubur, mbinim di obu bor kaoya ko haroklme ora. Ngub bubur lomen mbinin han ngol teng nda hakl, maomb bo haraoklao on seya ndan el wil nan kombo tu men sa peb bi was bu habur ngub lome.^b

¹¹ Aorao Aondao o nje nao Ngaor ora habur

Hambun Saon Aorao ora hael ol

Njen mbib nen sobale ub

Hambun sao su hesa saohar kab bor

Baoraoklao sao baeben di

Haraoklao sao baeben di warisil

Ngubi tomb hambun sao bao hayem ol

Nje imbi wi bao bi aondao ora hael ub di

Nje buri pon pae aondao ora hael ub di

Njem hambun sao ngo warisi sao baebenom

Nje bombor o bor was kaoya kaeb se hael ol

Nje bor was kaoya lemi ora ko

we ko kaoya ko haroklme.

Njonom bobae mend hongbe mba hasaol hindisao o

5 ¹Nim hondowaol maomb bo haraoklao on seyal mend birisaol hondowao on ki tao nan o bor bobae hongbe mba tanga pae mend wisaol hondowao tomb, bobae ngon dera nan di ndaon nan di waeb bu u mba hasao o hondowao tomb, ya pe barae ukl haoklao bobae nao pobaekelen ko, munu para mba tangaroklme sao mondom bobae waeb bu pae ngo munu hongbe mbabur, ya ngom para mbaen ko tanga pa u

^z 4:8 Kao 1:4; Kao 1:8 ^a 4:9 Kao 4:2; Kao 4:10 ^b 4:10 Kao 4:9; Kao 5:1; Kao 5:7; Kao 5:13; Kao 6:16; Kao 7:10; Kao 7:15; Kao 19:4; Kao 21:5

mba hasaol hondowao ora.^c ²Ngub hondowao tomb angal mini wesao buri ora mondom angal buriyab ora kobur kakl, Ya bobae hongbe mba tangaroklme saom bobae ngo hongbe mba tanga pa wi o munu loklo tuwabur, bobae ngo pobaekyeo handaeb se oran aeb hayaob? kisaol pangowao ora. ³Ngub kisaol o bobae ngo pobaekyeo handaeb se mend yu heben bor di, su ngo bor di, su ngon bundur nan di, bobae hongbe mba tanga pae ngo wiyao ub pobaekyeo handaeb se aol mend nao hasaol hondowao ora. ⁴Heneng ora nim hondowao tomb bobae ngo bor waeb wiyao ub pobaekyeo handaeb se aol is bombor ora di mend hasaol mondom hindismil dim nim nao hondowaol, nim de andub ora kowao. ⁵Ngub kowaol Ngaoron semon maeb haroklme aol ngo ber mba hasmi on is mondom ni kao njubur kakl, Njem de nao kao ora. Hend, Njura semon sab busi aondao deran ker ora ngo hael hendel o, obu aol hobao sao ora ngo pindib paesao o, obu aol wesmbao Debirom maru wam aeben aeben bisao on mend obu is pilaol daollmbao biyao nda ub bubur pindib paesao, obum obun saond bi obu bor kho mao sakl bisao sao obum ora men mbaesao. Ngub bisaol, obum bombor o ya lokl barae bobae munu hongbe mba tangaroklme sao ukl haoklao ngom bobae ngo tanga pa wiyao o ebe munu loklo tuwabur, bobae ngo bor wiyao sao baeben di ebe pobaekyeo hondo haraoklao ko kao njisaol pangowao ora.^d

Njonom Some Sib Hondbao hindisao o

⁶Ngo tomb nim hondowaol mbes mbinim Some Sib Hondbao pe paen lismi o waki enjo hae non bi mend hasaol hondowao tomb, el el bu enjo biri sao is makl nda hesa Ngaoron semon maomb bo haroklme aol nda baeben kabon tukun oral, maomb bo haraoklao on seya ngo wisao ndan tukun oral teka hasaol hondowao ora. Some Sib Hondbao ngon wesmbao nan wesmbaol enge ke haoklao mend hasao ol el di hond haoklao mend tismil hondowao o, ngo baeben Ngaor obun Wesao tom haoklao nda menger ora sisaol, Ngaorom obun Wesao ngo su hambun bor pen ko haraoklao o ora sisao.^e ⁷Some Sib Hondbao ngo obum maomb bo haraoklao on seya ndal mend birisaol hondowao on ki tao nan o bor bobae ngo wiyao o mukl pisao ora.^f ⁸Bobae ngo ngub misao tomb el el bu enjo biri sao is makl ngo birismi nda baeben di, maomb bo haroklme aol is dowapu ngo ber mba hasmi nda baeben di, mbini hambunom Some Sib Hondbao ngon teb sol obo tumu karu dombes ubur kaoya kismil hondowao ora. Ngub bubur kismin maeb haroklme aol nda baebenon bombor bomborom was we tibiya ken lome sao kita non bi mendbor munubur kismin, mbinim han ngol ndis mend minismi hakl bor kao ebe

^c 5:1 Kao 4:2; Kao 4:10 ^d 5:5 Kao 22:16 ^e 5:6 Njo 1:36; Kao 1:4; Kao 5:12; Kao 13:8

^f 5:7 Kao 4:2; Kao 4:10

ora pebe sao mend ndis ngo baeben bor tumbi ha u pisaol hondowao o,
kao ebe ora pebe sao ngo tenaol Ngaoron semom Ngaor bor kaoya lome
ub menger sisaol hondowao ora.^g 9-10 Ngub hondowaol mbinim we wen
pange mend ngub kismi.

Mbinim nje pe panin lismil

Njem tenaol hambun Ngaor hayaol pen koklbur

Njen ibaom tenaol sem hambun dob bu mbaesil

Tenaol sem hambunon mendbor di

Angal tangar tangar ke paoloklme baeben hambunon mendbor di

Songol tangar tangar ubi hae paoloklme baebenon mendbor di

Su hambun bor paoloklme baeben hambunon mendbor di

Njem ngo baeben hambunom Ngaoron kongon bin ko

Mbini ngo baeben

Obun baolum aol komb bi sem ora mao haesil

Mbinim tenaol su hambun bor paoloklme baeben

Maomb bo haklemi ora.

Njem oborob ngub was bisil

Nje bomborom bobae ngo ebe mubur

Yao bobae munu hongbe mba tangaroklme sao ngo

Ebe munu loklo tuwaeb se ora hael ko

we wen pange mend ngub kismil pangowao.^h

Some Sib Hondbao bor kaoya kismi o

¹¹ Ngo tomb nim wakl hondowao tomb Ngaoron angal mini wesao
andub ora ndi nao munu warib se buklhoma andub oran iri non bim, el
el bu enjo biri sao nda baeben di, Ngaoron semon maeb haroklme aol
ngo birismi nda baeben di, maomb bo haraoklao on seya ngo wisao ndal
Some Sib Hondbao ngo birisao nda di, ngo baeben mao tukun sa ha pab
bu tundaburⁱ ¹² angal aondao bu ora ko we mend kismil pangowao ora.

Ngub pangowaol mbinim we ngub aondao bu ora kobur kakl,

Mbinim mbes Some Sib Hondbao ngo obu pe paen lismi o

Obum buri palo wakl ngo enjo hae ol

Obu buri pon pae aondao ora hae ub di

Obu hambun sao hobao sao was u hae ub di

Obu kone kikil bi aondao ora hae ub di

Obum menjao bukl buwa nao bib se hae ub di

Obu aondao imbi wi bao bi ora hae ub di

Tenaol hambunom obu bor tengiyu ko

Kaoya kaeb se hae ub nen sabobur di

^g 5:8 Kao 8:3-4; Kao 14:2; Kao 15:2 ^h 5:9-10 Kao 1:6; Kao 20:6; Kao 22:5

ⁱ 5:11 NjuS 12:22

Naom ngub nen sabobur
 Obu bombor o bor kaoya kaeb se hayom ko
 we kismil pangowao ora.^j

¹³Ngo tomb nim pangowaol Ngaorom tangar tangar ubi warisao sao baeben hambun sao yu heben bor haeme sao baebenom di, su ngo bor haeme sao baebenom di, su ngon bundur bor haeme sao baebenom di, ib kunja bor baoraoklao sao baebenom di, su saohar hambun bor baoraoklao sao baeben hambunom di, ngo sao baeben hambunom we bombor mend kismil pangowaol mbinim ngub kismi.

Maomb bo haraoklao on seyal ngo bere o hesa
 Some Sib Hondbao non bi ngo kab bor
 Nao ngo baeben hambunom
 Ibin imbi aondao ora win kobur
 Ibi buri bao bi aondao ora hayeb ko
 Hor hambunon tengiyu ko

Kaoya kao ha kimb was bu haklmao ko
 we ngub kismil pangowao ora.^k ¹⁴Ngo tomb el el bu enjo biri sao nda baebenom kakl, Ngo lem sao baeben heneng ora lem kismi. Maeb haroklme aol nda baebenom di mbibi bor tumu karu dombes ubur kaoya kismil hondowao ora.

Some Sib Hondabom ya munu loklo tuwaesao o

6 ¹Ngo tomb nim hondowaol Some Sib Hondbao ndam ya lokl barae haoklao mondom bobae munu hongbe mba tanga pae ngo wisao o mumunubur, ya ngon haoklao nan o munu loklo tuwaesao hondowao ora. Ngo tomb el el bu enjo biri sao mend birismi ndan is bombor mondom angal mend kisaol pangowao o, obum angal ngo kisao nda har kull mend lao nda ub kobur kisaol pangowao tomb obum kakl, Nje ib kisaol pangowao ora.^l ²Ngo tomb nim wakl oborob ora hend heneng buwaol, some hos haek menden mesaol aol mend obun sendaol hakl munubur birisaol hondowao ora. Ngub hondowao tomb mbinim aol ngo some hos on mesaol birisao nda obu bor aol wesmbao maomb bo haroklme baebenom teng ndibiklme ubi mend ndibilin kalismil hondowaol, obum obun saond bi baeben hambun ora men mba luklbur saond bu kalokl pisaol hondowao ora.

³Ngo tomb Some Sib Hondbao ndam ya bobae ngo munu hongbe mba tanga mba hasao ndan mende munu loklo tuwaesao tomb nim pangowaol, el el bu enjo biri sao ndan kabo nan om angal mend kisaol pangowao tomb obum kakl, Nje ib ora kisao. ⁴Ngo tomb nim hondowaol some hos ingi bi mend obo pindi paesao hondowao tomb, aol ngo some

^j 5:12 Kao 5:6 ^k 5:13 Kao 4:2; Kao 4:10 ^l 6:1 Kao 4:6; Kao 5:1

hoson mesaol birisao ndam sun tenaol sem hambun bor saond aondao bu ora mao ba ba, mbini hakl hakl mende li li bin ko mondom aol ngo some hoson mesaol birisao nda bor kuwi kuwinj aondao saoll mend kalobur, obu buri ngubi haen kisao ora.

⁵Ngo tomb Some Sib Hondbao ndam ya bobae ngo munu hongbe mba tanga mba hasao ndan tebo nan nda munu loklo tuwaesao tomb, el el bu enjo biri sao ndan is tebo nan om angal mend kisaol pangowaol obum kakl, Nje ib kisaol pangowao ora. Ngub pangobur nim wakl oborob ora hend heneng buwao tomb some hos bombere mend hasaol hondowao ora. Ngub hondowao tomb aol some hos ngon mesaol birisaomon, obun ki bor ne menger hondo taol bu kaloklao sao mend minisaol nim hondowao ora. ⁶Ngub hondowao tomb el el bu enjo biri sao makl ngo birismi nda baeben daruklol angal mend kisaol pangowaol, angal ngo kisao ndam ngub kisao. Njem wir palawe mone so pao bombor kab ngaorukl pele, ko bombor ora naebe mend menger mu taol bu kal. Njem mbali palawe mone so pao bombor kab ngaorukl pele, ko teb naebe mend di menger mu taol bu kal. Olib wel hesa ib waen kab non andub nao wil ngao, pond buklao hendaebe kisaol pangowao ora.

⁷Ngo tomb Some Sib Hondbao non bi ndam ya bobae ngo munu hongbe mba tanga mba hasao ndan ukl maoklao nan o munu loklo tuwaesao hondowao tomb, el el bu enjo biri sao ndan maoklao nan bombor ndam angal mend kisaol pangowaol obum kakl, Nje ib ora kisaol pangowao ora. ⁸Ngub kisaol nim wakl oborob ora hend heneng buwaol, some hos homo wi non bi iri hakl kur maenj bi hae mend hasaol hondowaol, aol some hos ngol birisao nda hondowao tomb aol ngon imbi Pe Pae ora sisaol, obu hesa haru haroklbe on imbi di Is De ora sisaol, Is De ngo obu di obun mama taol mi ibisaol hondowao. Ngub hondowao tomb mbibim tenaol sem makl paoloklme on sem maoklao nan o pe paen lin ko buri aondao ora taol bu kalisaol hondowao tomb, mbibim tenaol ngo baebenon mendbor kuwi kuwinj aondao saoll oram pe paen bo dengno lu, mendbor di dem pe paen ko, mendbor di sen tangar tangar ubi eben kobur mao homa, tenaol ngo baebenon mendbor di deran ker haraoklao sao semom no bowes bin koklbur mbibim buri aondao ora palisbil hondowao ora.

⁹Ngo tomb Some Sib Hondbao ndam ya bobae ngo munu hongbe mba tanga mba hasao ndan su nan o munu loklo tuwaesao tomb, aol mendbor mbes Ngaoron angal bib ebe buri palo ora men hakol bubur tenaol hambunom angal ngo pangen kao kalo hasmil, mbini aol mendbor Ngaoron angal bib hobao sao ngo makl homo mbinin saond bi sao hasmi baebenom mbini pe paen lismi on wesao baeben, Ngaor bor kalo mabaorao haoroklme to bundur nan hasmil hondowao ora. ¹⁰Ngub hondowaol aol wesao ngo birismi nda baebenom angal aondao bu ora kobur kakl, Hambun Saon Aorao wesmbao aondao o, nje komb bi ora

habur njem hambun sao harili sao baeben heneng was ko hariling, njem bao hor asub baeben ora pibi haen bao burubur sun tenaol ngo baeben te mao bembera howes ko, naon ibao peben ko ngo pe pamun lismi on mbini bor bu san luklesib? kismil pangowao ora.^m ¹¹ Ngo tomb mbinim aol wesao ngo hasmi nda baeben bor lab lab haek bi saoll ebe was mend, bombor bombor kal kal bubur mbinim aol wesao ngo baeben bor ngub kao kalismi. Inim sub kang baoklmend hor so bao buru haklaob ora. Mabor inin saond bi ngo baebenom ini pe pareklemin lismi ub inin tenaol sango Ngaoron kongon bimi tenaol mendbor di pe paen luklemil, mabor mbinin tenaol pe paen lu haklemi ub andub ora ndi pe pelen luklemil mbini ke aondao ora handaeb se haklemi tomb, mbinim inin ibao peben ko ini ngo pe pareklemin lismi on Ngaorom mbini ke mao handabur san luklao ora kismil pangowao.ⁿ

¹² Ngo tomb Some Sib Hondbao ndam ya bobae ngo munu hongbe mba tanga mba hasao ndan dowa nan o munu loklo tuwaesao tomb, nim su ngo hambun bor dull bere ora aondao bu ora ibisaol hondowao tomb, yu nar el nda bor bombere men aolubur dimaolao his his bi non bi sisaol hondowao tomb, ek di ingi bi ibao non bi ora men aolisaol hondowao ora.^o ¹³ Ngo tomb mand huwinj ngo yu saoharol harekle baeben di, is il daol mend wen bo nao de haenbur popom sul tal hakl buri ken ko tibaraen lao nda ub, sul tol hakl ib ib bisaol hondowao ora. ¹⁴ Ngub bisaol tomb saohar aondao yu ngo hae o di ora bum habur, bobae munu hongbe mbaroklme nda ub sao hongbe mbaesaol, saohar ngo nao hae penar bu ora bum hasaol hondowao. Ngo tomb harbor baeben di, su mendbor ib kunjam armend sisao tuma barae waoraoklao baeben di, waoraoklao sisao bao nao wi kobaol hakl en aeben bu kimb bisaol hondowao ora.^p ¹⁵ Ngub bisaol hondowao tomb su ngo bor aol wesmbao aondao maomb bo haroklme aol baeben di, aol mendbor imbi wi aondao ora haroklme baeben di, aol mendbor ami semom maomb bo haroklme aol aondao baeben di, aol mendbor mone momak osisao andub ora maru u haroklme baeben di, aol mendbor ebekone pobur buri ora palo haroklme baeben di, aol mendbor aol menden kalabus kongon non bi bu haroklme baeben di, aol mendbor mbini ware pe as ko haroklme baeben di, mbini hambun ora su tomb pae hakl bor honda mupango nongbe mba ha pobur, mbinim har ne ngo aese baebenon han sur hakl bor di mbinim pakl aondao ora homobur nongbe mba ha pismisa. ¹⁶ Ngub bubur kismin mbinim harbor baeben hesa han baeben kab bor angal aondao bu ora kobur kakl, Obu obun maomb bo haraoklao on seyal bere om nao ngo hende ub di, Some Sib Hondbao non bi om nao ko homo ke ngo mao handae ub di, naom

^m 6:10 Kao 16:7 ⁿ 6:11 Kao 3:18; Kao 7:9-13; Kao 19:2; Kao 19:14 ^o 6:12 Mat 24:29; Bis 2:20; Kao 8:12 ^p 6:14 Kao 16:20

ngub nao haondaomun ub inim nao manga mbabur komb hakl obo tingi mbaklaob ora kismi.[¶] ¹⁷Mbinim ngub kobur kakl, Naom ngo laom o mbibi ngo kabom tenaol khorob bu haroklme baeben bor san lubur ke mao handaklebi bao o mbes ngo bu pindib pae o ngao, aeb was mbibin elol teka haeb se hayaob? kismil pangowao ora.

Ngaorom Isreyel sem 144,000 andub ora soweb bi ha haen kisao o

7 ¹Ngo tomb ngo sao baeben hambun sao ora sisao tomb, mabor nim hondowaol angal mini wesao is makl oran su u kowes beyao on uklu lisao kungni tom makl o bor hasmil hondowao tomb, mbinim su hambun bor posabsu ubuklao nda ub nao eben ko posabsu ngo men ha wismisa. Ngub bismil posabsum su bor obo men mbaraoklao nda ub di, ib kunja bor ubuklao nda ub di, is so hakl bor el el bin men mbaraoklao nda ub di, kang ra di nao ibisao ora. ²Ngo tomb angal mini wesao is mend di yu nar ubuklao nan yin pisaol hondowao tomb, obum haeben saraoklao Ngaor nda obun soweb bi haraoklao sao mend minisaol hondowao tomb, angal mini wesao ngo obum angal mini wesao is makl ngo su hesa ib kunja kab bor kho mao saklbur buri aondao bu ora palo hasmi nda baeben bor angal aondao bu ora kobur kakl, ³Inim su ngo di ib kunja di is baeben di inim penar bu kho mao sa mu bowes nao bibaebe ora. Ngub inj, naom Ngaoron kongon bimi baeben bor, naon Ab Ngaor obu menger soweb bi haraoklao sao ngo wiyao ub mbinin waonul mbes win kemin waklwaebe o, mabor inim ngo sao baeben ebe kho mao sa mu bowes bin lemi ora kisaol pangowao. ⁴Ngo tomb mbinim tenaol mendbor Ngaor obun sem soweb bi ha menger mi hae ngo baeben hor asub baeben ora eb ko ndi minismi ub nim pangowaol, Isreyel sem duteb hambunon ndi munu kimb bismi tomb 144,000 bukhoma iri non bi andub ora ko ndi minismil pangowao ora.[¶] ⁵Ngub pangowaol Njuram maru wam aeben aeben bisao baebenon ndi minismi tomb 12,000 ko ndi minismil pangowao ora. Ngo tomb Urubenom maru wam aeben bisao baebenon sem di 12,000 ko ndi minismi. Ngeron semon bisaon di 12,000 ko ndi minismi. ⁶Mbinim Asan semon di 12,000 ko ndi minismi. Naptalan semon di 12,000 ko ndi minismi. Manasan semon di 12,000 ko ndi minismi ora. ⁷Mbinim Simiyonon semon di 12,000 ko ndi minismi. Libaem maru wam aeben aeben bisao baebenon di 12,000 ko ndi minismi. Isakan semon di 12,000 ko ndi minismi. ⁸Mbinim Sebulanon semon di 12,000 ko ndi minismi. Njosebon semon di 12,000 ko ndi minismi. Benjaminom maru wam aeben aeben bisao baebenon di 12,000 ko ndi minismil, mbini tenaol aondao ngo baeben Ngaor obun sem soweb bi ha menger mi hae nda baeben sisaol hondowao ora.

[¶] 6:16 Luk 23:30; Kao 4:2; Kao 4:10 [¶] 7:4 Kao 9:4; Kao 14:1-3

**Tenaol sem andub ndi nao minib se oram
Ngaor hasaol obo kiril mbaesmi o**

⁹Ngo tomb ngo sao baeben hambun sao ora sisao tomb nim wاكل hondowaol, tenaol sem andub ora obo kiril mba birismil hondowaol, tenaol ngo baeben ndi nao munu warib se andub ora birismil hondowao o, tenaol aondao ngo kiril mba birismi baeben tenaol sem tangar tangar baeben hambun di, su hambun bor paoloklme baeben hambun di, tenaol songol tangar tangar ubi hae baeben hambun di, angal tangar tangar ubi lome baeben di, ngo baeben hambunom lab lab haek bi saollon was bubur, mbinim sendaol bimi sao me so non bi hakl sando men kaklal sobur, mbinim maomb bo haroklao on seya nda hesa Some Sib Hondbao nda kabon elol teka ha mba hasmil hondowao ora.^s ¹⁰Ngo tomb mbinim ngub ha mba habur ne bombor ub kombo angal aondao bu ora kobur kakl, Naon Ngaor ngo obun maomb bo haraoklao on seyal bere o hesa Some Sib Hondbao non bi ngo kabom nao bu misbil, naom ngubi tomb oborob ora ngo hayom o ko kaoya kismil hondowao ora.^t

¹¹Ngo tomb angal mini wesao baeben hambunom maomb bo haraoklao on seya nda di, Ngaoron semon maeb haroklme aol andub mend birismi nda baeben di, el el bu enjo biri sao is makl mend birismi nda baeben di, ngo baeben mao tukun sa ha pab bu tundabur kismin, mbinim maomb bo haraoklao on seya ndan el sol teb so ora tumu karu dombes ubur mbinim Ngaor bor kaoya kobur kakl, ¹²Heneng ora naom naon Ngaor bor turi aondao ora homobur obu bao bi aondao ora ngo hae ub di, obum oborob ora kone kikil bi hae ub di, obu imbi wi aondao ora hae ub di, obu buri pon pae ora hae ub nen sabobur di, obum hambun sao menjao bukl buwa nao bib se ora hae ub di ngo sao baeben wi aeben ora saklaong, naom ngo sao baeben nen sabobur obu bor turi homo tengiyu ko kaoya kem ora. Heneng ora laom ko kaoya kismil pangowao ora.^u

Tenaol aondao ngo hasmi baebenom sul ke hondo hasmi ub ora sisao o

¹³Ngo tomb Ngaoron semon maeb haraoklao aol ngo hasmi nda baebenon is mondom ni bor ne mubur kakl, Tenaol lab lab haek bi saoll same aondao ngo hayem baeben aeb was hayem? Njem mbini ngo baeben abor ora hakl obobur hayem ko pangal? kisao. ¹⁴Ngub kisaol nim obun angal ngon ko san ngub lowao. Aol aondao o njem njen mbibi ora hendel o, ni nao hende ora hae kowao. Ngub kowaol obum ni bor wاكل kakl, Tenaol aondao ngo baeben mbinin saond bim mbini bor ke mundub mundub bi khorob ora mao handaesmil, mbinin kone bor kho aondao bu ora sen was habur kend bin hasmi baeben ora hayem o, mbinim ngo

^s 7:9 Kao 3:18 ^t 7:10 Kao 4:2; Kao 4:10 ^u 7:12 Kao 5:12; Kao 11:17

sao haki ora men mbabur hul ha saor peyo was hasmil mbini ngubi tomb ngo hayem o. Mbini ngo baebenon lab lab di Some Sib Hondbao ngon ibaom wes wes laesao tomb, mbinin lab lab baeben di wakl ebe haek bi was sisaol ngo sameyem o ka kisao.^v ¹⁵Obum ngub kobur kakl, Ngub bisaol mbini ngo baeben Ngaoron maomb bo haraoklao on seyan elol ngo hayem o. Mbini ngo baebenom hora di somna di Ngaor Hen Moroklme Anda komb bi ora ngo bor nao tuwae haeben sabur, Ngaor bor kaoya kao ha was haroklme. Mbini ngo baeben maomb bo haraoklao on seyal ngo bereyao o obun mbib haru was habur oborob u haklao ora. ¹⁶⁻¹⁷Heneng ora Some Sib Hondbao ngo obum maomb bo haraoklao seya ngon tukun oral ngo hae om mbini oborob ora u habur maeb haklaol, mbini ngo baeben haeben saraoklao ib kend ebe ora mend ebeyao o bor kemi pobur, ko mende nao heme haeben ora saroklme ib ngo nen kaloklaol mbinim ib di ko mend nokl nao homoklemi. Mbini ngo baeben dem di ko mende nao homoklemi. Nar pob biyao nda ubi di pob turub aoklaol hambun sao biyao nda ub di nao buklaol ora. Mbini ngo baebenom mbes de ko hasmi ub di Ngaorom mbinin delib kunaklaol, mbinim de ko mende nao lemi ora kisaol pangowao ora.^w

**Ya ngo bobae hongbe mba tanga mba hasao on
haoklao nan o loklo kowes bisao o**

8 ¹Ngo tomb Some Sib Hondbao ndam ya haoklao nan ngo bobae hongbe mba tanga mba hasao o munu loklo tuwaesao tomb, baoklmend oran yu heben ngo bor ora menjao mondom angal angal ko di kollbaor di kang mend nao bi, angal ko di menjao nao bi haen was baoklmend bao hawaol, hambun sao kur kao haki bisao ora. ²Ngo tomb kang mend mabor sao nim hondowaol angal mini wesao is Haoklao mend Ngaoron el wil dund so oral teka hasmil hondowao tomb, mbini angal mini wesao ngo baeben bor biyukel mbel di tokl haoklao mend kalismi o mismil hondowao ora.

³Ngo tomb angal mini wesao tangar mend di Ngaor bor kalo mabaorao haoroklme to wisao on teb sol obo hasaol hondowao tomb, obum isaolao bombo toroklme sao han ngol ndis mend minisaol hondowao o bor, mbini tenaolom Ngaor bor kao kaloklme ub hesa maomunu mabaorao haorin ko, timbaol te non bi moklol kao ebe ora pebe sao mend tumbi haen ora bomb paesmil, angal mini wesao ndam ngo sao kab maomb bo haraoklao on seya wisao ol mabaorao haroklme to ngo wisao ndal haorisao hondowao ora.^x ⁴Ngub bisaol timbaol te non bi ndan kao ebe ora ngo pibisao ub hesa tenaol Ngaoron sem komb bi ngo baebenom Ngaor bor

^v 7:14 Mat 24:21 ^w 7:16-17 Njo 10:11; Kao 4:2; Kao 4:10; Kao 5:6; Kao 21:4

^x 8:3 Kao 5:8; Kao 9:13

kao kalismi ub kab maomunu, angal mini wesao ndan kil waklbir yin pobur Ngaor hasaol pisao ora.^y ⁵Ngub pisao tomb angal mini wesao ndam isaolao bombo toroklme sao ndis nda mubur kisaon, obum isaolao mend Ngaor bor kalo mabaorao haoroklme to bor wisao o mubur ndis nda bor tumbi haen bomb pabur, obum yu heben ngo bor habur kisaon isaolao ngo baeben unu su heneng bor pen kolo tu kobaesao ora. Ngub bisao tomb har kull aondao bu ora kobur kill kull aondao ora ko kimb bisaol, bubiyab di aondao bu ora bu kimb bubur su dull bere di aondao bu ora ibisaol hondowao ora.^z

Angal mini wesao is maklom biyukel mbel pangismi o

⁶Ngub tomb angal mini wesao is haoklao ndam biyukel mbel pangen koklbir mu minimsi ora. ⁷Ngub mu minismi tomb angal mini wesao ngon bombor mondom obum mbes obun biyukel mbel nda pangisao tomb, dao pind hesa isaolao kab maominisbil, ibao di haru umbukl mi sul po tibaesmi ora. Ngub po tibabur mbinim su tom teb mend wisao on tom tebo nan o dao peyobur kismin, is hobao tom teb mend wisao on tom tebo nan o di dao pesmi. Ngub bubur kismin den sem di kates ke sao su bor haraoklao sao baeben hambun di dao pesmi ora. ⁸Ngub bisao tomb angal mini wesao ndan is kabo nanom obun biyukel mbel nda pangisao tomb, mbinim harbor aondao ora non bi mendel is sung dao baklae mend po tibaen kismil, harbor ngo ib kunja bor nukl hakl bongesaol hondowao tomb, ib kunja aondao tom teb mend wisao on tom tebo nan o ingi bi ibao men aolisaol hondowao ora. ⁹Ngub bisao tomb ib kunja bor el el bi baoraoklao sao baebenon di tom teb birisao on, tom tebo nan o ora hom paesmi. Ngo tomb ib kunja ngo bor ib taoklaoll ti tom teb wisao on di, tom tebo nan o ora kaollu bowes bu kho sisao ora.

¹⁰Ngub tomb angal mini wesao is tebo nan om obun biyukel mbel nda pangisao tomb, saosolbaem aondao ora is sung sao dao baklae mend yu heben haklbir su bor po tibaesaol hondowao o, ib aondao pubukl hae baeben hambunon tom tebo nan o bor po tibabur, ib kend noklme baeben pibisao bor di po tibaesaol hondowao ora. ¹¹Ngub bisaol saosolbaem ngon imbi Karae Mao Baraoklao kismil, ib ngo baeben hambunon tom tebo nan nda saosolbaem ngom karae aondao ora mao baesaol, tenaol andub ora mendbor ib ngo nismi baeben ib karae bi ngom mbini li baraesaol pe paraesmi ora.

¹²Ngub tomb angal mini wesao ndan is maoklao nan om obun biyukel mbel nda pangisao tomb, mbinim nar di ek di mand huwinj baeben hambunon di, bao mao baraoklao sao ngo baebenon tom tebo nan hakl hakl o khorob ora munu injbi bowes bu bo kaollu bowes bismil

^y 8:4 Kao 5:8 ^z 8:5 Kao 4:5; Kao 11:19; Kao 16:18

hondowao. Ngub bismil hora di somna di ngo baebenon tom tebo nan haki haki om bao mao baraoklao ub wa wisaol hondowao ora.^a

¹³Ngo tomb nim hondowaol sao maohobao dibe aondao ora mend yu saoharol diyaokl pibisaol hondowao tomb, sao ngom angal aondao bu ora kobur kakl, Is ora alem. Is ora alem. Is ora ka. Sun tenaol baeben hambun hond bu pae ora soklao. Angal mini wesao is teb ngo bao hayem om mbinin biyukel mbel tom tebo pangoklemi tomb, tenaol ngo baeben ke aondao bu ora mend hondoklemil mbini hond bu pae ora soklao kisaol pangowao ora.^b

Angal mini wesao is su nan om biyukel mbel pangisao o

9 ¹Ngo tomb angal mini wesao is su nan ndam obun biyukel mbel nda pangisao tomb, saosolbaem is mend yu heben haklbir su bor bonge hasaol hondowaol, mbinim obu bor aol wesao sem paoloklme hana howes aondao u hiril ha nao bi ndulli ora kao pele mend wisao on tiriyao komb paen ko tiriyao ki mend kalismil hondowao ora.^c ²Ngub kalismil saosolbaem nda obum hana aondao ngo wisao o bor tiriyao komb paesaol, is aondao ora mend deyao tomb dendaol aondao bu ora mend pubuklao nda ub ora pobobur kisaon, nar di saohar hambun di ora men mba is dendaol aondao bu ora buraeb kao mbabur em hundur u mbaesaol hondowao ora. ³Ngo tomb aongaollere sem non bi andub oram is dendaol aondao ngo disao nda durukl o bor baoraoklbir su bor bonge habur kismin, mbini wangaellae su bor baoraoklao saom buri palobur tenaol naoklao nda ub mbinim tenaol naeb se ora sisaol hondowao ora. ⁴Mbini ngo baebenom mbes pangismi ub inim den sem di, sul haraoklao sao hambun sao di, is kang ukl bombor ora mend di ngo sao baeben kho mao sa aoklao nao no kikiwaebe ora. Ngub inj, inim tenaol mendbor mbinin wanul Ngaor obun menger u soweb nao bi hae baeben ora no bowes bibaebe ke angal mend pangismao o,^d ⁵tenaol ngo baeben pe pa ora nao bin, ek ukl su mend pindib pa was buklao tomb tanda aondao ora mao homa no parmib bu haklwaebe ke pangismi ora. Ngo tomb aongaollere non bi sem ngo baebenom wangaellaem tenaol tanda aondao khorob ora bin mend naoklao nda ub, tenaol ngo baeben tanda khorob ora bin no pe mib bib se ora birismil hondowao ora. ⁶Ngo tomb tenaol ngo baebenom tanda aondao ora homobur, ek ukl su ngon naom ora pe pamun ko nen saboklemi o mbinim ora pe pakl buwaklemi ora. Nao pe parum sin tanda di nao ne wesao kong de poklmao ko nen sabobur, mbini pe paklemi on menjao menjao bi hondoklemi o mbini pe paklemi on harer es buwabur, mbini pe pakl buwaklemi ora e ko hondowao.^e

^a 8:12 Kao 6:12-13 ^b 8:13 Kao 9:12; Kao 11:14 ^c 9:1 Kao 20:1 ^d 9:4 Kao 7:3

^e 9:6 Kao 6:16

⁷Ngo tomb nim hondowaol aolom saond bukl poklbur mbinim some hos baeben man man bu yaor mao baroklme nda ub menger, aongaollere non bi nda baebenom di ngub man man bu yaor bubur, mbinin wesmbaol teng ndibismi o di teng buri ora han ngol teng non bi ora ndibismil hondowaol, mbinin el wil bor di tenaolon el wil non bi sisaol hondowao ora. ⁸Ngub hondowaol mbinin iri di saoll ora tenon iri kore berae mend saoklao nda ubi sisaol hondowao tomb, mbinin himao di sab busi aondao deran ker sem oran himao non bi sisaol hondowao ora. ⁹Ngo tomb mbinin kongbaol di kaba war himbi buri ora haklon bombo manga mbaesmil hondowao o, mbini diyaokl pibismil mbinin bobao angal bisao ub pangowaol, aolom saond bukl peme tomb some hosom munu soklo taokl pen puklmi sao andub ora munu soklo taokl pen peme tomb ngillbir ngollbaor mend ko kimb biyao nda ub ngollbaor ko, i aondao bu ora kisaol pangowao ora. ¹⁰Ngo tomb mbinin ere di wangaellaen ere non bi sisaol hondowaol, mbinin ere ngo bor tenaol tanda aondao ora mao naklemi sao hasaol hondowao tomb mbinin saond bimi sao mbinin ere bor marismil hondowao o, mbinim ek ukl su oran mbini tenaol mendbor mbinin waonu bor Ngaor obun menger u soweb nao bi hae baeben khorob ora ke mao handaklbur birismil hondowao ora. ¹¹Ngo tomb mbini aongaollere non bi ngo sao baebenon wesmbao aondao is bombor ora mend hasaol hondowao o, obu hana howes aondao u hiril ha nao bi ndulli ora kao pele nda maomb bo haraoklao angal mini wesao nda sisaol hondowaol, angal mini wesao ngon imbi Hiburu angal kobur Abaron kismil, Ngirik angal kobur Apoliyon kismi o imbi ngon te tenaol lu bowes bu hambun sao kho mao saraoklao angal mini wesao kismil, obu mbini aongaollere ngo baebenon wesmbao aondao ora hasaol hondowao ora. ¹²Ngo tomb ke aondao ora tom teb ngo hondoklemi ke wisao on tebo nan ora hend paesmi o, kab mende mabor hondoklemi ub bao wisao ora.^f

Angal mini wesao is dowan nan om biyukel mbel pangisao o

¹³Ngo tomb angal mini wesao is dowan nan ndam obun biyukel mbel nda pangisao tomb nim pangowaol, Ngaor obu bor kalo mabaorao haoroklme to, han ngol to mend obun elol wisao on solo karli tom makl o bor angal mend kisaol pangowao ora.^g ¹⁴Ngub pangowao tomb angal mini wesao is dowan nan ngo obun biyukel mbel o munu hasao nda bor kakl, Angal mini wesao is makl mend ib pubukl hae aondao ngon imbi Yuperetis bor indi mba hae o, njem mbini kol pabur pen kao ora kisaol pangowao.^h ¹⁵Ngo tomb angal mini wesao is makl ngom su hambun bor tenaol sem teb paolismi on sem tebo nan o pe paen luklemi karasmas o di, pe paen luklemi ek o di, pe paen luklemi bao o di hora be? ombonao

^f 9:12 Kao 8:13 ^g 9:13 Kao 8:3 ^h 9:14 Kao 16:12

be? ngubi ora tomb luklemi ko di, Ngaorom mbes man man bisao ub pindib paen ko bao hondo hasmi o sisaol, ngo ora tomb tenaol ngo baeben pe paen lin ko angal mini wesao aondao ndam angal mini wesao is makl nda hesbe paesao ora.ⁱ ¹⁶Ngo tomb tenaol sem tebo nan nda lu bowes bukl bi ami aondao ngo some hoson mesaol birismi baeben ndi minismil hondowao tomb, buklhoma ndi nao minib se andub ora 1,000 oran iri non bi ko ndi minismil* pangowao ora. ¹⁷Ngo tomb nim obam sao ngo hondowao nda ub was hondowaol some hos ngo baeben di, aol some hos ngo baebenon mesaol birismi nda baeben di, mbinim saond buklbur bimi ub ngub bu hasmil hondowao ka. Mbini ngo baebenon kongbao bor war himbi sao maru manga mba birismi sao baebenon mendbor ingi bi is sung non bi di, mendbor bombere sao tuba hall waonu sao do pol pol bi di, mendbor aom bi ora di, ngubi hakl bismil hondowaol some hos ngo baebenon wesmbao baeben bor hondowao tomb, mbinin wesmbao sab busi aondao deran ker sem oran wesmbao non bi ora sisaol hondowao ora. Ngub hondowao tomb some hos ngo baebenon ne bor isaolao hesa is daondaol kab di han menden imbi han salpa kismil, han ngo saol is sungbombere dao baklae hakl mend mbinin ne komb pae bor do taokl dera obo kimb bisaol hondowao ora. ¹⁸Ngo tomb su hambun bor tenaol sem teb paolismi on sem tebo nan nda, some hos nda baebenon ne bor kho sao ora tom teb sao ngo isaolao hesa is daondaol kab di, han salpa isaolao dao baklae nda di, ngo sao baebenom tenaol sem tebo nan ngo pe paen li pesmil hondowao ora. ¹⁹Ngub hondowao tomb mbini some hos ngo baebenon buri mbinin ne bor hesa mbinin ere bor kab ora wisaol hondowaol, mbinin ere baeben suklumbon ere non bi moklol suklumbon wesmbao di some hos ngo baebenon ere bor hasaol hondowao tomb, mbinin ere ngo baebenom di tenaol ngo baeben lu bowes bismil hondowao ora.

²⁰Ngo tomb nim hondowaol tenaol andub ora sem kab nda ke kho ngo hend paesmi o nao pe paesmi baebenom mbinin kone bor buri ora sisaol, mbinim kone baol munu mbinin kim warubur kaoya lome sao baeben di mesao kalo tuwa ngub nao bismi ora. Mbinim ngub bismil mbinim sam domo bor kaoya kismi ub di, mbinin kaoya lome sao tangar sao mendbor mbinin mbib han ngolom warubur kaoya lome ub di, han silbam warubur kaoya lome ub di, han mbarasom warubur kaoya lome ub di, han henengom warubur kaoya lome ub di, isom warubur kaoya lome ub di, ngo sao haklom tenaol elom hondo angal ko harer pobo ngub nao bimi o, mbinim ngo sao baeben bor kaoya kismi ub tuwabur kone nao baol minismi ora.^j ²¹Mende di mbini tenaol ngo baebenom tenaol mendbor di pe paen lu waokl dowes munu, tenaol mende maokl tom bu naomung

ⁱ 9:15 Kao 8:7-12 ^j 9:20 1 Kor 10:19-20; Kao 16:9; Kao 16:11

naomung menjao menjao leb kandollob non bi hambun sao di men hakol bu, mbinim paes di pu pu bu, mbinim tenaol menden osisao di paes nam akol bu, ngub bu hasmi o mbinim ngo sao baeben di tuwa kone baol munu mesao nao kalismi ora.

Angal mini wesao m buk kang mend minisao o

10 ¹Ngo sao baeben ora sisao tomb nim wakl hondowaol, angal mini wesao buri ora mend heben haklbir ibisaol hondowao ora. Ngub hondowao tomb mulaol mondom obun toklo songol bombo tingi mbabur, obun wesmbao bor di sao ningill pab sao bu hinjbi mbae ora sisaol hondowao tomb, obun el wil bor di nar el sao bao bi hakol ora bi sisaol hondowao ora. Obun aongao di and pinj non bi moklol is sung saoll ora mend daoklao nda ubi sisaol hondowao ora. ²Ngo tomb obun ki bor mbuk mend minisaol hondowao tomb mbuk ngo taongaoll bu pa wisaol hondowao o, obun aongao tao nan o unu ib kunja wisao nan o bor ha hul peyobur, obun aongao kowes nan o yu su heneng nan hasaol hondowao ora. ³Ngub bubur kisaon obum angal aondao buriyab ora sab busi aondao deran ker oram ngaoll lao nda ub kisaol, har kull ko haoklao oran kobur obum ngaoll ngo kisao on ko san lismil pangowao ora. ⁴Ngo tomb har kull ko haoklao ngo kisao om ngaoll ngo kisao ndan ko san ngub lao paesmi tomb, nim ngo kismil pangowao ub waeb bu uklbur buwao o yu heben bor angal mend obobur kakl, Njem har kull kobur ngo lem sao baeben mbuk waeb nao bi men mbabur lesin, njen kone bor was bao win waebe kisaol pangowao ora.

⁵Ngo tomb angal mini wesao mend obun aongao mende ib kunja bor ha, aongao mende su henengol ha bisao ndam obun ki tao nan o yu heben bor menyaesaol hondowao ora. ⁶Ngub hondowao tomb angal mini wesao ngo obum ngub kisao. Ngaor obu haeben ora saraoklaon imbi bor heneng ora kobur kakl ol, Ngaor ngo obum yu heben hesa heben bor wiyao sao baeben hambun di warisao. Obum su di su bor wiyao sao baeben hambun di warisao ora. Obum ib kunja di ib kunja ngo bor baoraoklao sao baeben hambun di obum was warisaol, nim Ngaor ngon imbi mao kobur angal ngo kakl o heneng ora kakl kobur angal mini wesao ndam kakl, Ngaor obum mbes ngo buklwao kisao sao ngubi tomb ngo buklbur be ol, nao bi bao wa nao buklao ora. ⁷Ngub inj, kang mend mabor sao angal mini wesao is haoklao nan om obun biyukel mbel o pangoklao tomb, Ngaorom obun man mini obun kongon bimi aol baeben bor mbes ngo sao ngo sao buklwao ko kao kalisao ub tenaol hambunom nao hindismi o, ngubi tomb biyukel mbel ngo pangoklao on angal aondao ngo oboklao tomb, obum ngo buklwao kisao ub kowes bu mba hayao sao buklao kisao ora.

⁸Ngo tomb nim kang mend mbes sao angal mend yu heben hakl ibisaol pangowao ndam ni bor wakl kakl, Njem pobur lesin angal mini wesao

mend obun aongao mende ib kunjai habur obun aongao mende sul ha bu ngo hae ol, mbuk ngo taongaoll bu pa mene o mukl pu kisao ora. ⁹Ngub kisao nim angal mini wesao nda hasaol pobur nim obu bor kakl, Njem ni mbuk kang ngo menel o nji ora kowaol obum ni bor kakl, Njem mbuk ngo mubur, nao ora ka. Njem ngub noklesi tomb njen tombao bor karae homoklesi o, njen ne bor non eb sembi dend biyao nda ub buklaol ora ko kao njisao ora. ¹⁰Obum ngub kisao tomb nim angal mini wesao ngom mbuk kang ngo njisao nda mu munubur kowaon, nowao ora. Ngub nowao tomb nao ne bor non eb sembi ne tomb dend biyao nda ub bisaol no tu kobawao o, nao tombao bor non karae bisao ora.

¹¹Ngub nao pewao tomb mbinim ni bor kakl, Njem wakl tenaol sem su hambun bor paoloklme baeben bor di, songol tangar tangar ubi hae paoloklme baeben bor di, angal tangar tangar ke paoloklme baeben hambun bor di, su hambun bor maomb bo haroklme aol wesmbao aondao haroklme baeben bor di, mbini tenaol sem ngo baeben hambun ora bor mabor Ngaorom mbini bor buklaol sao tenaol hambunom pangen kao kalaebe ora kismil pangowao ora.

Njiseson angal tenaol hambunom pangen lobe aol is kab hasbi o

11 ¹Ngub tomb mbinim ni is hul saoll mend and bukbur menger moroklme ndisao non bi hakla tom mend njubur, mbinim ni bor kakl, Njem tekabur lesin Ngaor Hen Moroklme Anda komb bi ngo hesa Ngaor bor kalo mabaorao haoroklme to ngo kabon menger mi kismil pangowao ora. Mbinim ni bor ngub kobur kakl, Njem ngub bubur lesin tenaol mendbor and ngon ndaon bor Ngaor bor kaoya ko hor boroklme baeben di ndi men ora kismi. ²Mbinim ni bor ngub kobur kakl, Njem ngub menger muklesi o Ngaor Hen Moroklme Anda komb bi ngon paeb mbuklu turae dera nan non, mbini Ngaoron man nao pange baebenom hala bowes bu haen ko win kisaong, njem paeb mbuklu turae ngon dera nan non menger nao mi bao waebe ora. Mbini tenaol sem tangar ngo baebenom su and lobokl lobokl komb bi ngo ek ukl andub ora 42* supu kab kab hor kabol hor tebo nan on ukl kab oran bao hala bowes bu haklemi kismil pangowao ora. ³Ngub tomb ngo angal kisao ndam wakl kakl, Ngub buklaol tomb nim nao angal tenaol hambunom pangen lobe aol is kab ngom nim wen bukluwao sao kao dund bu haen ko mbibi bor nao buri taol bu kaloklwaol, mendborom hem ko burubur bimi nda ub mbibim mbek pirim lab lab sao bombobur, bao hor andub ora 1,260* ek ukl 42 ngub baeben oran nao angal hobao sao ngo ko haklebi ora.^k

⁴Ngub ko haklebil mbibi ngo kab is olib isao ukl kab non bi habur, mbibi laomb tokl kab menger hayeb ol mbibi Hambun Saon Aoraon el so

^k 11:3 Luk 21:24; Kao 12:6; Kao 13:5

oral hayeb.^{1 5} Aol mendborom mbibi ngo kab bor khorob sao kang mend mao baklbur buklemi tomb di mbibin ne bor isaolao aondao ora mend dera obobur laon, mbibin saond bi ngo mbibi bor khorob mao baklbur buklemi baeben dao peklaol ora. Heneng ora aol mendborom mbibi bor khorob mao bakl ko nen saboklemi tomb, mbinim ngo nen saboklemi saom mbinin mbib pe paen le non bi soklaol pe paklemi ora. ⁶Mbibi ngo kabon buri aondao ora wibil, mbibim bao ngo baeben hambunon tenaol hambun bor Ngaoron angal bib ngo kao kal ha was haklbur saohar bor se nao eben ko men mbaklbao ko pangaeb sin, mbibim ngub di ebe men mbaklebi ora. Mende di mbibim ib baeben hambun ibao men aolin lobao ko pangaeb sin, mbibim ngub bib se di buri aondao ora wibil, mbibim ngub di ebe buklebi. Mbibim sun tenaol khorob bimi ngo baeben bor ke mundub mundub bi mao handabun ko pangaeb sin, mbibim ngub di ebe bib se haklebi ora.

⁷Mbibim Ngaoron angal ngo tenaol hambunom pangen kao kal paklebi tomb, sam heke aondao ora waeb burun non bi oram obu hana howes aondao u hiril ha nao bi nda bor baoraoklbir dera yin obobur laon, obum mbibi kab bor saond bu kalo men mbabur mbibi pe paen luklao ora.^m ⁸Ngub buklaol mbibin toklo li pae ngo kab su and lobokl lobokl aondao ngon harer to aondao oral bao u mba haklebil, mbes mbibin Aorao Aondao obu di su bombor ngol was is pe kowal bi bor himisao ol ora bao uklebi ko, su ngo angal mar kisao kabon imbi Sorom hesa Isib kab bor kisaol pangowao ora. ⁹Tenaol mendbor songol tangar tangar ubi hae baeben hambun di, su hambun bor paoloklme baeben hambun di, angal tangar tangar ubi ke paoloklme baeben hambun di, tenaol sem hambun ora di, ngo baeben hambunom bao hor tebol hor maoklao nan on hokloben baoklmend bu mbibin toklo bao uklaol hondoklemi o, mbinim mbibin toklo aol mendbor bor maol bib nao lemi ora. ¹⁰Ngo tomb Ngaoron man mini aol ngo kabom sun tenaol baeben bor Ngaoron angal ngo kao kalo mbibim mbini ke mao handa tanda mao na haklebil, sun tenaol Ngaoron man nao pange baebenom mbibi kab ngo pe paen luklemi ub hondoklemi tomb turi aondao ora homobur lemin, mbinim turi homo we ko menden ne hara hara bubur, mbinin tenaol sango bor turi homobur aol paoraolao is bimi nda ub menger osisao di pone bao kal kal buklemi ora.

¹¹Ngo tomb bao hor teb di maoklao nan on hokloben baoklmend bu ngo nda pibi hasao tomb, Ngaorom tenaol mao enjaraoklao wesaom mbibin toklo bor hondaen kisaol mbibi kab wakl enjobur teka hasbil, tenaol mendbor mbibi ngo wakl enjo hasbi ub hindismi baeben hambunom burir biyu pakl aondao ora himismi. ¹²Ngo tomb mbibim

¹ 11:4 Oro 11:17; Oro 11:24; Kao 1:20 ^m 11:7 Kao 12:17; Kao 13:1; Kao 13:7; Kao 17:8

yu heben bor angal mend kisaol pangisbi tomb, angal ngo kisaol ndam mbibi kab bor angal aondao bu ora kobur kakl, Ibi kab enjo ngo bor yin ubuklub ora kisaol pangaoklbir mbibi kab mulaol darukl ora bor yin pobur heben bor hondaesbil, mbibin saond bi haroklme baebenom di hindismi ora. ¹³Ngub pisbil bombor ngo ora tomb su dull bere aondao ora obobur kisaon, su and lobokl lobokl aondao tobon kab mend wisao on and lobokl lobokl aondao tobon kab nan on and hambun khorob ora ha kundi bowes bu kho so bowes bisaol, tenaol su ngo bor paolismi baeben andub ora buklhoma iri non bi 7,000 oran pe paesmi ora. Ngo tomb tenaol and lobokl lobokl sem tobon mend ngo nao heme bao birismi baebenom ngo bisaol sao hondobur pakl aondao ora homo burisao kab po ubur, mbinim Ngaor yu heben hayao bor obu buri ora hayao ko kaoya kismil hondowao ora.ⁿ

¹⁴Ngub bisaol tomb angal kisaol ndam kakl, Pangeklem. Ke aondao tom kabo nan o ngo ora saokl o, kang mend ngubi tomb sao was ke tom tebo nan o penar bu ora hondoklemi kisaol pangowao ora.^o

Angal mini wesao haoklao nan om biyukel mbel pangisao o

¹⁵Ngo tomb angal mini wesao is haoklao nan ndam obun biyukel mbel o pangisao tomb yu heben bor angal aondao bu ora mend obobur kakl, Mbes su hambun bor maomb bo hasaomon tuwaraokl ol, ngubi tomb naon Aorao Aondao Ngaor hesa obum Eben Ke Aol kab mbibi su hambunon wesmbao aondao ora hayeb ol, obum hor hambunon maomb bo ha kimb was buklao kisaol pangowao ora. ¹⁶Ngo tomb Ngaoron semon maeb haroklme aol is dowapu mend mbinin maomb bo haroklme on seya dowapul Ngaoron elol birismi nda baebenom, tumu karu dombes ubur mbinim Ngaor bor aondao bu ora kaoya kobur kakl,^p

¹⁷Aorao Aondao Ngaor o nje buri aondao pon pae ora hael
 Nje mbes di heneng ora bao was hasil
 Nje ngubi tomb di bao was hael ka.
 Njem ngubi tomb buri palo aol wesmbao aondao ora habur
 Sun tenaol hambun maomb bo hael ol
 Naom nje bor turi aondao ora homobur
 Tengiyu ora laom.^q

¹⁸Tenaol Ngaoron man nao pange baebenom
 Nje bor ko homo haroklme o
 Tenaol khorob bu haroklme o himismi baeben
 Te mao bembera ke mao handaklesi bao o teb sel
 Ngubi tomb mbini tenaol khorob bu haroklme ngo baeben

ⁿ 11:13 Kao 8:5; Kao 16:18 ^o 11:14 Kao 9:12 ^p 11:16 Kao 4:4; Kao 4:10 ^q 11:17 Kao 1:4; Kao 1:8; Kao 15:3

Njem mbini bor di ko homo
 Ke mao handaklesi ub teb se ora.
 Njen man mini aol njen kongon bimi aol hasmi baeben
 Sokl ebe ora kaloklesi bao o di
 Ngubi tomb teb se ora.
 Tenaol njen sem hambun mbinim nje pakl homobur
 Njem maomb bo hanin haroklme baeben hambun
 Mendbor imbi wi aondao haroklme baeben di
 Mendbor imbi nao wi kang haroklme baeben di
 Ngo baeben hambun bor
 Sokl ebe ngo kaloklesi o teb se ora.
 Khorob bubur su hambun kho mao saroklme aol baeben
 Njem di mbini kho mao sabur ke mao handaklesi bao o
 Ngubi tomb ngo pindib pae o
 kismil pangowao ora.^r

¹⁹Ngo tomb mbinim angal ngo kao pasmi tomb Ngaor Hen Moroklme
 Anda komb bi ora yu heben bor hayao on tiriyaol komb paesmil
 hondowao tomb, Ngaorom nim ini bor heneng buklwao ora kisao sao
 menger mbokis komb bi ora mend, menjao mondom nao mangae panaem
 hina oral Ngaoron and komb bi ngon andaon wisaol hondowao ora. Ngo
 tomb bubiyab aondao bu ora bu kimb bu kill kull ko kimb bubur kisaon,
 har kull di aondao bu ora ko, su dull bere aondao bu ora obobur dao pind
 di khorob ora ibisaol hondowao ora.^s

Njonom obam sao ten is mend hesa suklumb kab hindisao o

12 ¹Ngo tomb heben bor menger aondao mend bisaol hondowao
 tomb menger ngo ngub bisao ka. Ten is mend hasaol hondowaol
 obun lab lab samisao o di nar non bi sisaol hondowao o, ek di ten ngo
 obun aongao ma bundur bor hasaol hondowao tomb obun wesmbao
 bor saosolbaem duteb mend di teng sao ndibisaol hondowao ora. ²Ngo
 tomb ten nda obu hondbao pango wisao o obum wen maruklbur tanda
 aondao ora nisaol hondowao tomb, ora tanda khorob ora bisaol ten ngom
 hondbao ngo pango wisao o maruklbur e ko kilwakl bu aondao bu kal ko
 karaklae kisao ora.

³Ngo tomb heben bor menger tom mende di bisaol hondowao o
 menger mende ngo ngub bisao. Suklumb aondao ora songol ingi bi hae
 mend wisaol hondowao tomb obun wesmbao di aondao hond haoklao
 hae moklol, obun wesmbao ngo baeben bor enge tom tobon kab hae
 sisaol hondowao ora. Ngub hondowao tomb obun wesmbao andub ngo

^r 11:18 Oro 2:5; Kao 10:7; Kao 19:5; Kao 20:11-13 ^s 11:19 NjuS 9:4; Kao 8:5; Kao 15:5;
 Kao 16:21

baebenol, aol wesmbao aondaon teng tokl haoklao mend di ndibi mba hasaol hondowao. ⁴Ngub hondowao tomb suklumb aondao ngo obun ere ndam mand huwinj yu saohar bor ti tom teb hasao on, tom tebo nan o bo injibi bowes bubur su bor was hond hakl ib ib bin bo hoklbaori tu kobaesaol hondowao ora. Ngub hondowao tomb suklumb ndam ten ngo obun nongnas ngo maruklao o noklbur ten ndan elol bao hondo birisao ora. ⁵Ngo tomb ten ndam nas is mend maru tibaesaol, mabor nas ngo obum han aen hakla tom buri hakl munubur sun tenaol hambun obum maomb bo hakl bi o sisaol, ten ndam nas ngo mar paesao nda tomb penar bu ora mbinim obu yu heben mini yin pobur, mbinim Ngaor ngo obu obum maomb bo haraoklao on seyal birisao o obu birisaol mini pismi ora.^t ⁶Ngo tomb ten nas ngo marisao nda obu su tenaol nao biri ora mend wisao bor paokl ora pisaol, Ngaorom ten ngo obu su tenaol nao biri ngo bor po birin ko man man bu mbakabur, mbinim obu ne di nen taol bu kalen ko man man bu mbaesaol, mbinim obu bao hor andub ora 1,260* oran su ngo bor maeb haklemi ko pangowao ora.^u

⁷Bombor ngo ora tomb yu heben bor saond aondao ora mend bismil hondowao tomb, angal mini wesao aondao Maekel hesa obun angal mini wesao baeben kabom suklumb aondao ngo obu bor saond bu kalismi tomb, suklumb aondao ndam obun angal mini wesao baeben di soklo tubur Ngaoron angal mini wesao nda baeben bor saond bu kalakl hasmil hondowao ora.^v ⁸Ngo tomb suklumb sem ngo baebenom angal mini wesao bor ngub saond bu kalakl hasmil hondowao o, mbinin buri Ngaoron angal mini wesao ngo baeben men mbaeb se mend nao wisao mbinim heben bor ko mende hakl buwaesmi ora. ⁹Ngub sisaol Ngaoron angal mini wesao baebenom suklumb aondao ngo obu bo haoklu tu kobaesmil, suklumb ngo obu mbes ora di bao birisao o obun imbi Seran lome o obun imbi mende di Tenaol Te Mao Sara Men Mbaraoklao lomel, oum sun tenaol baeben hambun bor kakla ko maobowaraoklao suklumb ora sisaol, Ngaoron angal mini wesao ngo baebenom suklumb ngo obu di, obun angal mini wesao baeben di, mbini hambun enjo su ngo bor inin eben bo haoklu tu kobaesmi ora.^w

¹⁰Ngo tomb nim yu heben bor angal mend kisaol pangowaol angal aondao bu ora kobur kakl, Naon Karas haeme mbaoli baeben baehaemen te mao sara men mbaraoklao suklumb ngom naon haeme mbaoli ngo baeben bor kakla kao beya te mao sarabur, mbinim ngo sao ngo sao bu haroklme ko hora di somna di obum Ngaoron elol ko ha was bisao ora. Ngub bu hasao o Ngaoron angal mini wesao baebenom Seran ngo obum tenaol ngub nao men mbaen ko obu ngol nao haen haoklu tu kobareklem ol, ngubi

^t 12:5 Kao 19:15 ^u 12:6 Kao 11:2-3 ^v 12:7 Njur 9 ^w 12:9 Luk 10:18; Luk 22:31; Kao 20:2

tomb Ngaorom Eben Ke Aol Njises obu imbi wi aondao ora hayaol, naon Ab Ngaor obum nao bu muklbur obu aol wesmbao aondao ora hayao ub ngubi tomb obum buri palo maomb bo hayaol naom di ora hendeyom ka. ¹¹Ngub beyaol naon haeme mbaoli ngo baebenom di, mbinim Some Sib Hondbaon ibao pibisao ndal hul ha hasmi ub di, mbinim Some Sib Hondbao ngo obun angal bib hobao sao ngo buri palo aondao bu ora men hakol bu hasmi ub di, mbinim ngub ngo bu hasmi saom mbinin saond bi ngo men mba lubur lu taol peyo hasmi ora. Mbinim ngub bu habur kismin mbinim sul oborob was haklemi on hem ko nen nao sabismi. Ngub inj, naom heben ora poklmao kobur mbinin saond bi ngom mbini pe paen lismi tomb di mbinim ngub bin bao waesmi ora. ¹²Heneng ora yu heben bor ebe ora yaong, heben nje di ini heben bor hayem baeben hambun di inim turi aondao ora homo haklwaebe ora. Mbini heben bor ngub turi homo haklemi o, su nje di ib kunja nje di ini ngo baeben non ke aondao ora hondoklemi ka. Seran obu su abo ngo bor inin eben bo haoklu tu kobaesmil, obum ini ke mao handa haklao ub bao andub nao wi ko ora hondobur, obun kone bor ko aondao ora homoklaom is sung sao den habur ini khorob ora ke mao handaklao kisaol pangowao ora.

¹³Ngo tomb suklumb aondao ndam obu unu su bor munu tu kobaesmil obum hindisao tomb, ten ngo nas marisao nda noklbur taol mi akol bisao ora. ¹⁴Ngub bisao o suklumb aondao ndam ten ngo obu nao ne, su tenaol nao biri ora bor diyaokl paokl ora poklaol, mbinim obu karasmas ukl tebol ek ukl dowa* oran ne di nen taol bu kalo oborob ora maeb haen ko, sao mao hobao dibe mend ditaokl akol biyao ndisaon bobao kab mend ten ndan mao hakaesmi ora. ¹⁵Ngo tomb suklumb aondao ndam obun ne bor ib wae aondao mend peben no muklu turaesao o, ib ngo ib wae daoklao nda ubi ora sisaol, suklumb ndam obun ib ngom ten ngo taokl pobur obu ib no ora bum haen ko nen sabobur kisaon, ten ndan mama ib wae ngo do taokl taol mi pen kisao ora. ¹⁶Ngub bisao o sum ten ngo bisur bubur kisaon, suklumbom obun ne bor baoraoklbir ib ngo wae do taokl pen kisao nda su ngom ne a kobur obum nisao ora. ¹⁷Ngo tomb suklumb aondao ndam ten ngo ko aondao ora homobur obum ten ndan isi wane aeben o baeben hambun bor saond bu kalokl pisaol hondowao o, ten ngon isi wane ngo baeben Ngaoron angal bib hobao sao ngo wiyao baeben hambun men hakol ora bu, Njisesol hul ha habur taol mi puklmi baeben bor ora saond bu kalokl ko pisaol hondowao.^x ¹⁸Ngo tomb suklumb aondao ngo obu ib kunja mare bor bao birisaol hondowao ora.

Njonom obam sam heke is kab mend hindisao o

13 ¹Ngo tomb nim hondowaol sam heke aondao ora waeb burun non bi obun wesmbao hond haoklao hae mend ib kunja bor

^x 12:17 Kao 11:7; Kao 14:12

baraoklbir dera ibisaol hondowao tomb, obun wesmbao ngo baeben bor enge tomb tobon kab oran hasaol hondowao ora. Ngub hondowao tomb obun wesmbao baebenol enge tom tobon kab ngo hasao ndal maomb bo haraoklao teng tobon kab mend ndibismil hondowao o, obun wesmbao hond haoklao nda baebenol imbi mend waeb bu u mba hasaol hondowao tomb imbi ngo wisao on te Ngaoron mangal bu, obu bor mundub mundub bu dobaekeyo haraoklao ub wisaol hondowao ora.^y ² Ngo tomb nim sam heke aondao ngo obu hondowao tomb sab busi aondao deran ker sem menden imbi lebar lomel, ngo sao semom bimi ub obu buri akl ora pebeb se sisaol hondowao. Ngub hondowao tomb obun ki aongao di buklhoma ker aondao dera hae sem menden imbi beya lomel, ngo sao sem buri ora tenaol pe paen lib se mend saoklao ubi aondao ora sisaol hondowao tomb, obun ne komb pae bor di sab busi aondao deran ker sem ora menden imbi layon lomel, obum tenaol bao lu naeb se mend saoklao ubi sisaol hondowao ora. Ngub hondowao suklumb aondao ndam sam heke ngo bor obun buri aondao bu ora taol bu kalobur, obum Seran sem maomb bo haraoklao aondao ora haen ko suklumb aondao ngo obu men koro mao habur, obu imbi wi aondao ora haraoklao ub obun imbi win kobur, obum obun buri aondao ora o di taol bu kalisaol hondowao ora. ³ Ngub hondowao tomb mondom sam aondao ngo obun wesmbao hond mend pe paen dallembe lismi o, obun wesmbao der ngo bisao o waki kaeb sobur ebe sise sal hondowao, tenaol hambunom obu hindismi tomb burir bi munubur obu bor was taol mi pismil hondowao.^z ⁴ Ngo tomb suklumb aondao ora ndam obum buri palo maomb bo haraoklao ub sam ngo bor was taol bu kalisaol, tenaol hambunom ora suklumb aondao ngo bor was turi homo kaoya ko mbinim sam ngo bor di kaoya kobur kakl, Naon sam aondao ngubi mend nao hayao ora ka. Naon sam aondao ngo obu bor mondom saond bu kalo men mbaki buwaklao ora kismil pangowao ora.

⁵ Ngo tomb suklumb aondao ndam sam ngo obum angal aondao bu ora ko haen kobur Ngaoron mangal khorob ora bu haen kisaol, sam ngo obum ek ukl andub ora ^{42a} supu kab kab hor kab ol hor tebo nan on ukl kab oran buri palo maomb bo habur, Ngaoron mangal ngub was bu haeb se sisaol Ngaoron obu nao hende non bu ngub bin waesao ora. ⁶ Ngub bisaol sam ndam obun ne aondao bu ora dangaebe ubur Ngaoron mangal andub ora bu, obum Ngaoron imbi bor di Ngaor obu haraoklao su o bor di sam aondao ngo obum maobowa peb was bubur, Ngaor obu haraoklao su heben ngo bor tenaol obun sem haroklme baeben bor di obum maobowa peb bu mangal ngub was bisao. ⁷ Mende di suklumb aondao ndam sam heke ngo obum tenaol sem tangar tangar baeben hambun di, su hambun

^y **13:1** Kao 12:3; Kao 17:3; Kao 17:7-12 ^z **13:3** Kao 17:8 ^a **13:5** Kao 11:2 ngo obum ek ukl andub ora 42

bor paoloklme baeben hambun di, angal tangar tangar ke paoloklme baeben hambun di, songol tangar tangar hae paoloklme baeben di, ngo baeben hambunon wesmbao aondao ora habur maomb bo haen ko buri aondao ora taol bu kalisaol hondowao. Ngub hondowaol Ngaoron sem baeben hambun bor di saond bu kalobur men mbaesao o, Ngaorom sam ngom ngo bu hasao ub nao hende non bubur ngub bu haen bao waesao hondowao ora.^b ⁸Ngub bisao o mbes Ngaorom pibnao su warisao tomb Some Sib Hondbao ngo mbinim pe paen lisimi nda, obum haeben saklemi baebenon imbi wi mbuk mend wisao o, mbini tenaol ngo sul khorob bu hayem baeben hambunon imbi mbuk ngo bor nao wisaol, mbinim sam heke ngo bor kaoya ko haklemi ko hondowao ora.^c

⁹Pangeklem. Ini angal ngubin te oborob nen saboklme baebenom angal ngo inin hal ora bor pen oborob ora pangoklwaebe ka. ¹⁰Aol mend obu kalabus paolukl bi ora harob sin, obu kalabus paolukl poklao ora. Aol mend obu kuwi kuwinjom pe paen bokl bi harob sin, obu kuwi kuwinjom pe paen boklemi ora. Ngub bukleming tenaol Ngaoron sem baeben bor ngub baem sin mbini mabor ebe ora hakleming, mbinin kone taol taol nao bi Ngaorol hul ha saor peyo was haklwaebe buklemi.^d

¹¹Ngo tomb sam heke aondao is mende su ndaon bor baoraoklbir yin ibisaol hondowao tomb, obun wesmbao bor wesmbao enge ke kab mend some sib hondbaon wesmbao enge non bi hasaol hondowao o, obun angal kisao ol mao bemberawao tomb suklumb aondao oram angal lao ub kisaol pangowao ora. ¹²Ngo tomb nim hondowaol sam is kabo nan ngo obum sam aondao is mende mubao men koro birisao ndan buri o mubur, buri ngom sam aondao is mende pibnao mubao mao sao hasao ngon elol tenaol hambun buri palo maomb bo hasao ora. Obum ngub bu habur kisaon su bor waoraoklao sao baeben hambun saom di, su bor tenaol paoloklme baeben hambunom di, sam aondao ngo pibnao hasao o obu mondom obun wesmbaol pe paen lisaol der bisao o waki kaeb sobur ebe sisao nda, obu bor was kaoya ken kisao ora. ¹³Ngo tomb sam heke is kabo nan ndam tenaolom ko mend nao hindismi sao tangar tangar aondao bu andub ora bisaol hondowao tomb, obum tenaolom ko mend nao hindismi sao bombor mend ngub bisao. Obum tenaol hambunon el so oral isaolao bombor mend yu heben bor haklbir su bor inin eben kisaol hondowao ora.^e ¹⁴Ngo tomb sam is kabo nan ndam is mende mubao ndan elol sun tenaol baeben hambun maobowabur, tenaolom ko mend nao hindismi sao menger tangar tangar ngo bu hasao ub Ngaorom nao hende non bubur ngub bu haen bao waesao tomb, sam ngom sun tenaol baeben bor ngub kisao. Inin kaoya lome sam ngo obu pe paen ko mondom mbes

^b 13:7 Kao 11:7 ^c 13:8 Kao 3:5; Kao 5:6; Kao 17:8; Kao 20:12; Kao 20:15; Kao 21:27

^d 13:10 Mat 26:52; Kao 14:12 ^e 13:13 Mat 24:24

kuwi kuwinjom obun wesmbao dallembe lismi o wakl enjaokl pobur bao hayao on toklo menger, is isao haklom piksa menger sao warubur, obun imbi win ub inim kaoya ko haklwaebe ora ko tenaol hambun maobowam akol bisaol hondowao ora.^f ¹⁵Ngo tomb Ngaorom sam heke ndam ngo bu hasao ub bu haen bao waesaol, sam ndam tenaolom is isao haklom, sam pibnao hasao mubao ndan menger waru u kaoya kismi sao war pae nda bor pob hondaen kobur haebob tuwaen kisesa. Ngub bisaol sam heke menger isom war pae ndam angal kisaol, tenaol andubom ngo hondobur ngo sao bor was kaoya kismi o, tenaol mendbor sam menger war pae ngo bor kaoya nao lemi baeben nim obu pe paen luklwao ora kisaol pangowao ora.

¹⁶Ngo tomb sam heke kabo nan ndam tenaol mendbor kang imbi nao wi haroklme baeben di, tenaol mendbor imbi wi aondao ora haroklme baeben di, tenaol mendbor mone momak andub ora maru u habur homa haroklme baeben di, tenaol mendbor dimb menjao nao wi haroklme baeben di, tenaol mendbor kalabus kongon non bi bu haroklme baeben di, tenaol mendbor mbini ware pe as ko haroklme baeben di tenaol ngo baeben hambunon, mendboron ki tao nan mendboron waonu nan bu, sam heke ndam obun menger bombor mend mi ha peb bubur win kisao ora. ¹⁷Ngub bisaol tenaol mendbor sam ngon imbi menger namba ndi men pae ngo mbinin waonu bor nao uklao baebenom, maker bor di sitowa anda bor di osisao dob nao buklemi ora. Tenaol tangarom mbini ngo baebenon osisao di dob nao buklemi ora kisaol pangowao.^g ¹⁸Pangeklem. Inim ngo sao oborob ora nen saboklwaebe ka. Sam heke aondao nda obun imbi menger namba 666 ora wiyaol, namba ngo aolon imbi menger ora yaong, ini kone kikil bi oborob nen saboklme baebenom namba 666 ngo hondoklemi tomb, aol aeben imbi wib ko ngon te di oborob ora mao bembera hondoklwaebe ora.

Tenaol Ngaorom bu misao baebenom we wen pange kismi o

14 ¹Ngo tomb nim wakl oborob ora hend heneng buwaol Some Sib Hondbao obu har Siyon ne bor hasaol hondowao tomb, tenaol buklhoma iri non bi andub ora 144,000 oran obu daol haru hasmi hondowao ora. Ngub hondowao tomb Some Sib Hondbaon imbi hesa Some Sib Hondbao ngon Aoraon imbi kab tenaol aondao ngo hasmi nda baebenon waonu bor waeb wisaol hondowao ora.^h ²Ngo tomb nim angal ebe ora mend ibisaol pangowao tomb, ib aondao bu ora mend lu dengno taokl en aeben beyao tomb u mend lao nda ub hesa har kull aondao bu ora mend lao nda ub kab ora angal ngo ibisaol pangowao tomb, aol

^f 13:14 Kao 19:20 ^g 13:17 Kao 14:9-11; Kao 16:2; Kao 19:20; Kao 20:4 ^h 14:1 Kao 7:4; Kao 3:12; Kao 7:3

mendborom kita oborob ora sablo leme tomb we u oborob ora mend ubuklao nda ub aondao bu ora abul hakl ibisaol pangowao ora.ⁱ ³Ngo tomb tenaol aondao ngo hasmi nda baebenom maomb bo haraoklao on seya ndan elol di, enjo biri is makl mend birismi nda baeben di, Ngaoron semon maeb haroklme aol ber mba hasmi nda baeben di, ngo baebenon el so oral we wen pange bombor mend kismi ora. Ngub kismi o tenaol andub ora 144,000 ngo baeben mbini sun tenaol baeben hambun ora paoleyem daruklol hasmi o Ngaorom ora mbini wakl bu misaol, mbini ngo baebenom was we wen pange ngo ora pangobur hayem o tenaol tangar mendborom we wen pange ngo nao pangoklemi ora.^j ⁴Aol ngo mbini we kismi nda baeben mbini nas ware pele ten nao biri was hasmil, kone kho dol hae woroklme ub nao wismi ora. Ngub inj, mbinin kone bor di ebe kun pele ora habur, mbinim Some Sib Hondbao obu pibisaol su baeben hambun bor haru akol was bubur taol mi was po hasmi ora. Mbini ngo baeben sun tenaol hayem baeben daruklol hasmi o ora bu misaol, mbini Ngaoron sem mubao aondao ora hayem ol, mbini ngo baeben Ngaor obun mbib hesa Some Sib Hondbao kab mbibin bu mi sem ora hayem ka. ⁵Mbini ngo baebenom kakla ko khorob bombor sao di kang mend nao bismi ora.

Angal mini wesao is tebom angal kismi o

⁶Ngo tomb nim hondowao angal mini wesao tangar is mend yu saohar tukun oral diyaokl pisaol hondowao tomb, obum wi aeben saraoklao Angal Bib Hobao Sao ora mari pibisaol hondowao o, obum Angal Bib Hobao Sao ngo sun tenaol baeben hambunom pangen kao kaloklbur Angal Bib Hobao Sao ngo marisaol hondowao ora. Ngub hondowao tomb obum tenaol sem hambun su hambun bor paoloklme baeben di, obum tenaol angal tangar tangar ke paoloklme baeben di, songol tangar tangar hae paoloklme baeben hambun di, ngo baeben hambun bor ora kao kaloklbur marisaol hondowao ora. ⁷Ngo tomb angal mini wesao ndam angal aondao bu ora kobur kakl. Ngaorom tenaol hambun te mao bembera taol buklaol bao o mbes ngo teb se ngao, Ngaor ngo obum ora heben di su di ib kunja di ib pubukl hae noklme baeben di hambun sao obum was warisaong, inim obu pakl homobur Ngaor obu imbi wi aondao ora hayao ko kaoya lowaebe kisaol pangowao ora.^k

⁸Ngo tomb angal mini wesao tangar is mende di, angal mini wesao is mend pibnao ora ibisao ndan mama ibisaol hondowao tomb angal mini wesao ngo mama ibisao ndam kakl, Is ora alem. Su Babilon and lobokl lobokl aondao ora o, obu mbinim su tokl nao peyo bo kobaolu bowes bismil kho so bowes bisao ora. Obu tenaol mende heb aondao

ⁱ 14:2 Kao 1:15; Kao 19:6 ^j 14:3 Kao 5:9; Kao 7:4 ^k 14:7 Kao 10:6

ora hom hom bu paes pu pu bin kisaol, obum ngo bisao ub tenaol ngo baeben bor ib waen buri ora nen humu kale menger ora sisaol, su and lobokl lobokl aondao ngo obu kho so bowes bisao kisaol pangowao ora.^l

⁹Ngo tomb angal mini wesao is tebo nan di, is kab ngo pibnao ibisbi nda kabon mama sao ibisaol hondowao tomb, angal mini wesao is tebo nan ngo mama ibisao ndam angal aondao bu ora kobur kakl, Tenaol mondom sam heke aondao nda bor turi homo kaoya ko habur, sam ngon toklo menger war pae o bor di kaoya ko, sam aondao ngo obun menger o di obun waonu bor be? ki bor di mend wa sin,^m ¹⁰Ngaorom obu ko homo haraoklao ub obu ib waen demi hesa nao maomini, obu ke mao handaklao ib waen buri ora mend nen humu kaloklao ora. Ngub nen kaloklao obum sokl kho ora ngub mubur, obu han salpal is sung bombore dao hakol bi turub aondao bu ora bi oral, Ngaoron angal mini wesao komb bi baeben hesa Some Sib Hondbao oran el so kabol ke aondao ora hondo haeben saklao ora."¹¹ Ngub buklaol isaolao aondao ngo mbini tenaol khorob bu haroklme baeben tanda mao naklao ndan is dendaolom yu bor hor hor yin pib ha wi wi was buklaol, mbini tenaol ngo sam heke aondao nda bor kaoya ko haroklme baeben di, sam aondao ngon toklo menger war pae nda bor kaoya ko haroklme baeben di, sam ngon imbi menger mbinin waonu bor hesa ki bor kab wi nda baeben di, mbini ngo baeben isaolao dao hakol bi ngo ora bor ke hondo haeben saklemil, mbinim hora di somna di kang ora mend sowa paen nimil tu nao buruklemi ora kisaol pangowao ora.^o

¹²Pangeklem. Ngub buklaol tomb tenaol Ngaoron sem hayem baebenom mabor ebe oral hakleming, mbinim obun man wiyao baeben hambun men hakol ora bu Njisesol hul ha was habur, mbinin kone taol taol nao bi Ngaorol hul ha saor peyo was haklwaebe buklemi.^p

¹³Ngo tomb nim pangowaol angal mend yu heben bor hakl ibisaol pangowao tomb ngo angal kisao ndam kakl, Njem mbuk waeb ngub bu wibi ka. Tenaol mendbor Aorao Aondaol hul ha haroklme o homoklemi baeben, ngubi tomb di ma ora bor di mbini tenaol ngo baebenom mbini pe paklemi tomb turi aondao ora homoklemi kisaol pangowao tomb, Wesao Tangar Aondao oram di bombor ngub was kobur kakl, Heneng ora mbini tenaol Ngaoron sem ngo baeben kongon buri ora ngo bu haroklme ub tuwaklemil, mbinim turi aondao ora homobur hor so buruklemi ora. Ngub buruklemi o mbinim baehaemen inj ngub po buruklemi ka. Ngub inj, mbinim sul bao hasmi tomb oborob buklemi

^l 14:8 Kao 17:2; Kao 18:2-3 ^m 14:9 Kao 13:12-17 ⁿ 14:10 Kao 15:7; Kao 16:19

^o 14:11 Kao 13:12-17; Kao 19:3; Kao 19:20; Kao 20:10; Kao 21:8 ^p 14:12 Kao 12:17; Kao 13:10

on was hem kao hakol bu, bu haroklmel mbinim oborob ngo bu haroklme saom ora ngub po birin lao kisaol pangowao ora.⁴

Su bor is il taoloklme bao o pindib paesao o

¹⁴Ngo tomb nim waki oborob ora hend heneng buwaol mulaol kombaebe pae haek bi ora mend wisaol hondowao tomb, mulaol ngon mandaemol mend birisaol hondowao tomb obu aolon isi non bi ora sisaol hondowao. Ngub hondowao tomb obun wesmbaol han ngol teng ebe ora mend aol wesmbao maomb bo haroklme baebenom ndibiklme ub ndibiyubur birisaol hondowaol, obun ki bor di kuwi kuwinj ne boll boll ke, em bor ne pon bo peb bu taloklme sao hakl munubur birisaol hondowao ora. ¹⁵Ngo tomb angal mini wesao is mend Ngaor Hen Moroklme Anda komb bi oran haklbir dera ibisaol hondowao tomb, angal mini wesao ngom aol ngo mulaol kemol birisao nda bor angal buriyab ora kobur kakl, Ngubi tomb non su hambun bor em il hambun bo dao penel, em il ngo taloklme bao o ngubi tomb ngo bu pindib paeng, njen kuwi kuwinj abo ngo menelom em hambun bor ne ngo baeben pon bo peb bu tal ora kisaol pangowao. ¹⁶Ngo tomb aol ngo mulaol kemol birisao ndam obun kuwi kuwinj ngo minisao ndam, su hambun bor em il ngo bo dao pa mi pisao nda baeben pon bo peb bu talisao ora.

¹⁷Ngo tomb angal mini wesao is mende di Ngaor Hen Moroklme Anda komb bi ngo yu heben hayao bor baoraoklbir dera obobur, angal mini wesao ngo obum di em bor ne pon bo peb bu taloklme kuwi kuwinj ne boll boll ke ebe ora mend minisaol hondowao ora. ¹⁸Ngo tomb angal mini wesao is mend di Ngaor bor kalo mabaorao haoroklme to wisao bor haklbir ibisaol hondowao tomb, angal mini wesao aondao ngo obu Ngaor bor kalo mabaorao haoroklme isaolao nda maomb bo haraoklao o sisaol hondowao ora. Ngub hondowao tomb angal mini wesao ngom angal mini wesao i mende kuwi kuwinj ne hae ora mini ibisao nda bor, angal aondao bu ora kobur kakl, Njem njen kuwi kuwinj ne boll boll ke ngo mubur lesin, su bor ne waen il ngo se baeben hambun ora bo dao pene ngao, njem eyo kaol bo peb bu talobur bomborol was te ha wi kisaol pangowao. ¹⁹Ngub kisaol tomb angal mini wesao ngo kuwi kuwinj ne boll boll ke mini ibisao ndam, obun kuwi kuwinj ngom unu su bor waen il sisao nda baeben eyo kaol bo peb bubur bomborol was talo te habur kisaon, mbinim em bor waen il ngo sisao nda baeben hala sing biyukl bi sowal mend ongor sao tomb pa win kismi o bor, waen il ngo em bor sisao nda baeben ngo bor was talo tu ndaesao. Ngub bisaol ngo bisaol sao Ngaorom sun tenaol hambun bor ko homo haraoklao ub buklaol ub menger bisaol ora. ²⁰Ngub bisaol waen il nda baeben and lobokl lobokl aondao menden

⁴ 14:13 1 Kor 15:58; NjuS 4:10

dera nan sowal mend ongor sao tomb pa wisao o bor hala bowes bismil, waen il ngo baeben hala hesu bowes bismi on ibao pibisaom, tenaolon ibao ora moklom aondao bu por ora abulu taokl pibisao ndam, su enderae ora el 300 kilometa oran ib wae sao do taokl pisaol, wae ngo do taokl pisao om some hos mend hasao baebenon pesao obare baeben bor obo do pe misaol hondowao ora.^r

**Angal mini wesao is haoklaom tenaol ke mao
handaklemi sao tomb haoklao mend minismi o**

15 ¹Ngo tomb mabor nim obam sao yu heben bor menger aondao mend bisaol hondowao tomb ni pakl homo burir aondao ora biwao ora. Ngo tomb nim hondowaol angal mini wesao is haoklao mend hasmil hondowao tomb, mbinim tenaol Ngaoron angal bib hobao sao hem nao lome baeben ke mao handa kho mao sakl bi, kho sao tom haoklao mend minismil hondowao ora. Ngub munu hasmil mbinim tom haoklao ngo munu hasmi saom ke ngo henden lemi tomb, Ngaorom tenaol obun angal bib ngo hem nao lome ngo baeben ko homo haraoklao ub ora ke ngo hondoklemil, mbinim ke ngo su bor ngub hondo kowes buklemi ora.^s

²Ngo tomb nim ib mal aondao ora mend wisaol hondowao tomb, ib mal ngo isaolao hesa ib wesub kab maomunu wari non bi ora sisaol hondowao ora. Ngub hondowaol sam heke aondao nda di, sam heke ngo obun toklo menger war pae nda di, obun imbi obun menger tenaol obun sem baebenon waonu bor win kisao nda hakl di, ngo nda baeben ora men mbaesmi tenaol o baeben o bor Ngaorom we tibiya ken lome sao kita mend ta peb bu kalisaol, mbinim mu munubur kismim ib mal ib wesub non bi ngo wisao ndan mare mare ndal hasmil hondowao ora.^t ³Mbinim ngub habur kismim Ngaoron kongon biyao aol Moses hesa Some Sib Hondbao kabon we bombor mend wisao o kismil, mbinim we ngo ngub kismi.

Aorao Aondao Ngaor o nje buri aondao pon pae ora hael
Njem hambun sao bili baeben di
Aondao bu ora bu harili ub
Naom ora hondobur pakl homo burir biyu hayom.
Tenaol su hambun bor paoleyem baeben hambunon wesmbao
aondao o

Njem hambun sao bu harili sao baeben
Oborob dund se heneng was bu harili.^u

⁴Aorao Aondao o nje bombor o ora
Hobao sao komb bi ora hael ngao
Nje aebom was pakl nao homoklao?

^r 14:20 Kao 19:15 ^s 15:1 Kao 15:6-7 ^t 15:2 Kao 4:6; Kao 5:8 ^u 15:3 Kao 11:17; Kao 16:7

Nje aebom was kaoya nao lao?
 Njem hambun sao dund se oborob was bu harili ub
 Tenaol hambunom ora hendeyem ol
 Su bor tenaol paoleyem baeben hambunom
 Nje bor was kaoya lo oboklemi.

⁵Ngo tomb mabor ngo sao oborob ora hend heneng buwao tomb, yu heben bor Ngaoron ser anda on panda tubal komb bi hobao sao aondao oran tiriyaol komb pa wisaol hondowao o, panda hobao sao ngo Ngaor obun ora sisaol hondowao. ⁶Ngo tomb angal mini wesao is haoklao ngo tenaol khorob bimi baeben ke mao handa kho mao sakl bi, kho sao tom haoklao mend munu hasmi nda baeben mbinin panda tubal komb bi hobao sao ngo bor haklbur dera ibismil hondowao tomb, mbinin lab lab di ora ebe teraebi wes wes li pele ora moklo hakol haek bi hakol bi was on bubur kismin, mbinin kongobaol di han ngolom wari barnao sao mondom hakl sao samobur dengi tanga mba peb bu hasmil hondowao ⁷Ngo tomb el el bu enjo biri sao is maki mend birismi nda baebenon is mondom angal mini wesao is haoklao nda baeben bor, haeben saraoklao Ngaor ngo obum tenaol mendbor obun angal bib ebe ngo hem ko nao pangoklme baeben ko homo haraoklao ub ke mao handaklao sao menger mend, han ngol ndis aondao tokl haoklao mend sisao baeben bor tumbi ha win kobur kalisaol hondowao ora.^v ⁸Ngo tomb Ngaor obun panda tubal komb bi hobao sao ora nda bor obun bao hesa obun buri kabom is dendaol sao khorob ora u tumbi mbaesaol, angal mini wesao is haoklao ndam tenaol mendbor Ngaoron angal bib ebe ngo hem ko nao pangoklme baeben bor, ke kho ora tom haoklao mend ngo henden koklbur hasmi nda ub mbes nao mao handae haenbur, tenaol mondom Ngaoron panda tubal komb bi ora ngo bor hondakl buwaeb se sisaol hondowao ora.

**Ngaorom tenaol ke mao handaklao sao ber
 pae ndis tokl haoklao mend wisao o**

16 ¹Ngo tomb angal mend Ngaoron panda tubal komb bi hobao sao ora nda bor kisaol pangowao tomb, angal mini wesao is haoklao nda bor angal aondao bu ora kobur kakl, Inim pobur lemin Ngaorom tenaol obun angal hem nao lome baeben bor ko homo ke mao handaklao sao ndis bor ber pae ngo menyem o, su bor kowe tu kobakl puklub kisaol pangowao ora.^w

²Ngo tomb angal mini wesao is haoklao nan ndam obum ndis bor ber pae ngo minisao nda su bor koloklo tu kobaesao tomb, tenaol mendbor mbinin waonu bor sam heke ndan menger wi hasmi baeben di, sam

^v 15:7 Kao 14:10; Kao 15:1 ^w 16:1 Kao 16:17

aondao ngon toklo menger war pae bor kaoya ko hasmi nda baeben di, ngo baebenon toklo bor towenj der non bi tanda bi aondao ora bisao.^x

³Ngo tomb angal mini wesao is kabo nan om obun ndis bor ber pae sao nda ib kunja bor koloklo tu kobaesaol, ib kunja aondao ngo ingi bi ora tenaol heme baebenon ibao non bi men aolisaol, ib kunja bor hambun sao el el bi baoraoklao sao baeben di ora hom pesao ora.

⁴Ngub bisao tomb angal mini wesao is tebo nan om obun ndis bor ber pae sao nda ib aondao pebe baeben bor di, ib kend noklme baeben bor di ngo baeben hambun bor koloklo tu kobaesaol, ib ngo baeben di ingi bi ibao non bi was men aolisaol hondowao ora. ⁵Ngo tomb nim pangowaol angal mini wesao ngo ib pubukl hae bor obun ndis bor birisao sao koloklo tu kobaesao ndam kakl, Nje Komb Bi Aondao ora o, njem ngubi tomb di ngo bao hael o nje mbes di bao was hasi ora. Heneng ora njem sun tenaol khorob bu haroklme baeben ngo was hayem ko, oborob ora te mao bembera hondobur ke mao handaril ka.^y ⁶Heneng ora khorob was bimi tenaol ngo baebenom tenaol njen sem komb bi baeben di, njen man mini aol mbes hasmi baeben di pe paen lu haroklmel, mbinin ibao ngo pubuklao baeben menger ibao ngo mbini khorob bimi aol ngo baeben bor nen kalal ub oborob ora bil ol, mbinin khorob ngo bu haroklme on san ora liril kisaol pangowao ora. ⁷Ngo tomb nim pangowaol Ngaor bor kalo mabaorao haoroklme to bor hasao mondom di angal mend kobur kakl, Aorao Aondao Ngaor o nje buri aondao pon pae ora hael ol, njem tenaol khorob bu haroklme baeben te mao bembera ke ngo mao handaril ub heneng ora njem kone dund se oborob ora wirili ub ora te mao bembera taol bilil, oborob ora ke mao handaril kisaol pangowao ora.^z

⁸Ngo tomb angal mini wesao is maoklao nan om obun ndis bor ber pae sao nda yu nar el ngo nda bor koloklo tu beyaesao tomb Ngaorom nar nda turub aondao bu ora bin waesaol, nar ngon pob turub aondao ngo bisao ndam tenaol khorob bu hasmi ngo baeben isom sao khorob ora do huklbi pelen kisaol hondowao. ⁹Ngo tomb narom isaolao sao aondao ngo disao o, ora turub bi ora moklom tenaol sam heke nda bor kaoya ko hasmi ngo baeben khorob ora dao pesao. Ngo bisao ub Ngaor ngo obum tenaol khorob bu haroklme baeben ke khorob ngub mao handaklbur buri palo haraoklao o, mbini tenaol ngo ke hindismi baebenom mbinin kone baol munu Ngaor obu buri ora hayao ko kaoya nao ke, obu makl homo dobaekeyobur obun mangal bismi.^a

¹⁰Ngo tomb angal mini wesao is su nan ndam obun ndis bor ber pae sao ngo minisao nda, sam heke aondao ndan maomb bo haraoklao on seya wisao bor koloklo tu kobaesaol, su hambun tenaol aondao ngo sam

^x 16:2 Kao 13:12-17 ^y 16:5 Kao 1:4 ^z 16:7 Kao 15:3; Kao 16:14; Kao 19:2

^a 16:9 Kao 9:20-21; Kao 16:21

aondao ndam maomb bo haen hasmi baeben hambun bor em hundur aondao ora u kimb bisaol, mbinim ke aondao ora hondo tanda aondao ora no habur kismin mbinim saongao kengerokl no hasmil hondowao ora. ¹¹Mbinim ke ngub hondo habur kismin mbinim tanda aondao ngo no hasmi nda hesa towenj der aondao ngo mbinin toklol bisao nda kab nen sabobur, mbinim Ngaor yu heben hayao bor njem nao bor ngo bel sao khorob ora mao bael ko obun mangal bismi o, mbinim khorob ngo bu hasmi sao tuwa mesao kalo kone nao baol minismi ora.^b

¹²Ngo tomb angal mini wesao is dowan nan ndam obun ndis bor ber pae sao nda ib aondao pubukl hae menden imbi Yuperetis bor koloklo tu kobaesaol hondowao tomb, ib aondao nda ora kum mbabur ib mu mao pana hoboll ora kao pesaol, mbinim aol wesmbao aondao mendbor yu nar ubuklao nan haklbir inin eben ko harer kare waesmil hondowao ora. ¹³Ngo tomb nim oborob ora hend heneng buwaol suklumb aondao ndan ne komb pae bor di, sam heke aondao ndan ne bor di, sam heke mende Ngaoron man mini non bubur tenaol maobowam akol bu haraoklao on ne bor di, ngo baebenon ne komb pae baeben bor sam sokoll wala duru non bi is teb mend deran ibismil hondowao ora. ¹⁴Ngub hondowao tomb sam sokoll kho is teb ngo baebenom tenaol maobowam akol bubur, tenaolom ko mend nao hindismi sao di burir biklme sao di tangar tangar andub ora tenaol hambunom henden bu haroklme sam sokoll ora sisaol hondowao. Ngub hondowao tomb Ngaor buri pon pae aondao ora ndam bao aondao ora mend wen bu pindib paen lao on Ngaor ngo obu bor saond bu kaloklbur, sam sokoll is teb ngom su hambunon aol wesmbao maomb bo haroklme baeben hasmi bor akol bu, tenaol hambun obo maembelen kobur saond mam akol buklbur bismil hondowao ora.^c

¹⁵Ngo tomb Aorao Aondaom kakl, Pangeklem. Nim sub paes noklme aolom paes noklbur ubuklmi nda ub ora oboklwao. Ngub oboklwao tenaol mondom obu enjmor ko u nao paol pe wa sin, obum obun lab lab hakl oborob ora sam mba ora haklaol, obum lab lab nao bi haklaol dim mondom nao hondoklemil, obum sakl nao pole turi aondao ora homoklao kisaol pangowao ora.^d

¹⁶Ngub pangowao o su ngo sam sokloll ndam aol wesmbao maomb bo haroklme aol ngo baeben di, mbini sam ngo baebenon sem di obo kiril mbaen kobur, Ngaor hesa saond buklbur saond ngo mu u hayao su o Hiburu angal Amakeron kismil, su ngo bor sam sokoll is teb ngom mbinin sem ngub soklo u haeme kismil pangowao ora.

¹⁷Ngo tomb angal mini wesao is haoklao nan oram, obun ndis bor ber pae sao nda posabsu waoraoklao hakl hakl su ngo bao werekle bor

^b 16:11 Kao 9:20-21; Kao 16:21 ^c 16:14 Kao 16:7; Kao 19:6; Kao 19:15; Kao 19:19

^d 16:15 Kao 3:3; Kao 3:18

koloklo tu kobaesao tomb, Ngaoron panda tubal komb bi hobao sao yu heben hasao ndan maomb bo haraoklao on seya wisao nda bor angal aondao bu ora mend kao tu deraesao pangowao tomb obum kakl, Ke ngo hend pelen kakl ora kisaol pangowao ora.^e ¹⁸Ngub kisaol tomb bubiyab aondao bu ora mend bi hakol bisaol, kill kull aondao ora ko kimb bubur har kull di aondao bu ora kao hakol was bisaol pangowao tomb, su dull bere di aondao bu ora ibisaol hondowao ora. Ngub hondowao o su dull bere ngo ibisao ub aondao tangar ubi ora ibisaol, sun tenaol hambun mbes hasmi baebenom di dull bere aondao ora ngo ibisao ubi mend ibisaol dim mondom nao hindismi ub ora ibisaol hondowao ora.^f ¹⁹Ngo tomb su dull bere aondao ngo ibisao ndam su and lobokl lobokl aondao Babilon ngo tom teb bu ha komb kaob kaob bisaol, su hambun bor su and lobokl lobokl aondao baeben di hambun sul karu tiba kimb bubur ha kombo bowes bu kundi bowes bisaol hondowao ora. Ngaorom ngo bisao sao su Babilon aondao ngom khorob hambun sao bu hasao ub nen sabobur, Ngaor obum su and lobokl lobokl aondao ngo obum ko homo haraoklao ub ke ngo henden ko, ib waen nen kale menger non bi bisaol ke aondao ngo hindisao ora.^g ²⁰Ngo tomb su kang kang ib kunjam tuma barae armend sisao wisao baeben di hambun ora bum habur, ora su kang bombor ora di nao wisaol, harbor baeben hambun di ora kang bombor baondib mini di mend nao hasaol hondowao ora.^h ²¹Ngo tomb dao pind aondao ora yu saohar bor haklbir su bor inin ibisaol, dao pind aondao ngo yu saohar bor hakl ibisao on mendbor kend bi aondao ora han kob pae non bi mendbor bombor bombor obobur kisaon, tenaol khorob bismi ngo baeben lu hesu bowes bisaol mbini dao pind aondao ngom ora nao pesaol hondowao ora. Ngo tomb Ngaorom mbini ngo ke mao handaesao ub nen sabobur mbinim Ngaor ko aondao ora homobur, obu bor angal kho menjao menjao hakl kao beya obun mangal bismil hondowao ora.ⁱ

Pamuk ten aondao mend ke hindisao o

17 ¹Ngo tomb angal mini wesao is haoklao ngo ndis tokl haoklao o minismi ndan is mondom ni hawaol obobur, ni bor ngub kao njisao. Su and lobokl lobokl ngo ten pamuk menger ora yaol, ten aondao ngo obu ib mal aondao oran mandaemol burubur obum khorob was bu haraoklao, obun sokl di khorob ora muklao, obum sokl khorob ora ngo muklao ub nim nje muwalon ib kisaol pangowao ora.^j ²Su bor aol wesmbao maomb bo haroklme aol aondao haroklme baebenom ten pamuk aondao ngo hesa khorob bu paes po haroklme ora. Mbini tenaol mendbor su bor hayem baeben hambunom di ten pamuk aondao ngo hesa

^e 16:17 Kao 16:1 ^f 16:18 Kao 4:5 ^g 16:19 Kao 14:10 ^h 16:20 Kao 6:14

ⁱ 16:21 Kao 11:19; Kao 16:9; Kao 16:11 ^j 17:1 Kao 17:15

paes po haroklme ub, mbinim ten ngo obun he soklme waen ib on mend mu ne non bi haroklmel, mbini ten pamuk ngo daol paes po haroklme ngo baeben hambun he so hayem kisaol pangowao ora.^k

³Ngo tomb Wesao Tangar Aondao oram ni bor buriyab ora obo men mbaesao tomb, angal mini wesao ngom ni su tenaol nao biri bor kemi pisaol nim su ngo bor hondowao tomb, ten mend sam heke ingi bi aondao menden mesaol birisaol hondowao ora. Ngub hondowao tomb sam heke aondao ndan songolol imbi andub ora waeb bu u mba ha pisaol hondowao tomb, obum Ngaoron mangal bu obum mundub mundub bu dobaekeyo haraoklao ub wisaol hondowao tomb, sam heke aondao ngo obun wesmbao hond haoklao moklol, wesmbao enge ke tobon kab mend di hasaol hondowao ora.^l ⁴Ngo tomb ten ngo obun lab lab di aol wesmbao aondaom bimi ubi ingi tom kab tangar ubi kab kab bi mend bisaol hondowao tomb, obun yaor ebe ora han ngolom wari di, han tangar ebe teraebi oram wari mend di, kullmundu mendbor mone andubom ora dob bimi on ebe ora mend momak sem non bim wari di, yaor ebe ora ngubi haki bubur kisaon birisaol hondowao ora. Ngo tomb obun ki bor han ngolom wari ndis mend minisaol hondowao tomb, ndis ngo bor tangar tangar sao bung bi sao di ten ngom aol paes po khorob bu haraoklao, obum khorob hambun sao Ngaoron elol ngo bu haraoklao sao baeben menger ndis ngo minisao o bor was tumbi pa wisaol hondowao ora.^m

⁵Ngo tomb ten pamuk aondao ngo obun imbi oran obun waonu bor waeb bu u mba hasaol hondowao o, obun imbi ngo wisao ub te mupango win angal mar kobur ora waeb bu u mba hasaol hondowao tomb, ten ngo obun imbi ngo ngub wisao. Su Babilon aondao ngo bor ten pamuk ngo bere o obu su hambun bor ten pamuk bereme baebenon ingi aondao ora burubur, obu khorob hambun sao bimi baebenon te ora yao ko waeb bu u mba hasaol hondowao ora.ⁿ ⁶Ngub hondowao tomb ten ngo obum tenaol Ngaoron sem baeben di, aol mendbor Njisesol hul ha habur obun angal bib ebe tenaol hambunom pangen kao kalo hasmi baeben di, pe paen lu haraoklao ten ora sisaol hondowao ora. Nim ten ngo obu oborob ora hend heneng buwaol tenaol mendborom he soklme ib nobur he soklme nda ub ten ngo obum tenaol ngo pe paen lisao nda baebenon ibao baeben humu nobur he sakl hasaol hondowao tomb, nim ngobisao sao hondobur pakl aondao ora homo burir biwao ora.^o

⁷Ngo tomb angal mini wesao ndam ni kao njubur kakl, Njem asub ko pakl homo burir biyal? Nim angal mar ngo mupango wiyao ub sam heke aondao hond haoklao hae moklol, wesmbao enge ke tobon kab hae ngon te di, ten pamuk aondao ngo sam heke ngon mesaol bere o obu

^k 17:2 Kao 14:8 ^l 17:3 Kao 13:1 ^m 17:4 Kao 18:16 ⁿ 17:5 Kao 14:8 ^o 17:6 Kao 18:24; Kao 19:2

mari poklao on te di, nje oborob muwalo kao dund bun kisaol pangowao ora.^p ⁸ Ngo tomb angal mini wesao nda obum ni bor waki kaka, Njem sam heke aondao ngo ngubi tomb hanaol handal o obu mbes hasao o obu ora himisaol, obu ngubi tomb ngo nao hae o ka. Heneng ora ngo nao hae o kang mend mabor sao obum hana howes aondao u hiril ha nao bi ndulli ora kao pele o bor baoraoklbir waki yin oboklao ora. Ngub buklaol Ngaorom mbes su wen warisao tomb sun tenaol mendboron imbi obun haeben saroklme mbuk o bor waeb bu nao wisao baebenom, sam heke aondao ngo obu mbes hasao o ngubi tomb waki nao haklaol hondoklemi kanda. Waki mabor obu ngub obo pindib paklao tomb mbinim burir bi munubur obu taol mi poklemi ora. Ngub buklemi o mabor mondom obu lu tuwaklaol bum haklao kisaol pangowao ora.^q

⁹ Ngub kobur kaka, Tenaol kone kiki bi mendbor oborob ora kone kimb bimi baebenom ngo sao oborob ora kone kimb bibaebe buklemi ka. Sam heke ngon wesmbao hond haoklao nda menger harbor tom haoklao mend aesityao o menger yaol, harbor tom haoklao ngo pamuk ten aondao nda bereyao harbor haoklao o yao kisaol pangowao ora. ¹⁰ Obum ngub kobur kaka, Wesmbao hond haoklao ngon menger mende di su ngo bor aol wesmbao maomb bo haroklme aol is haoklao menger ora sisaol, is su mend mbes akl ba ham ham bum ham ham bismil ngubi tomb is bombor ora ngo bao hae o mabor ngon akl bubur is mende di obu wen pindi pa maomb bo haklaol, obu ngubi tomb nao pindib pae o wen pindib pa maomb bo haklao tomb obum andub ora non nao maomb bo hae kang el bombor ora haklao. ¹¹ Sam heke aondao wesmbao hond haoklao hae ngo obu mbes hasao o obu ora himisaol ngubi tomb nao hae o, obu di aol wesmbao maomb bo haroklme aol duklab nan o yaol, obu di maomb bo haroklme aol is haoklao ndan sem ora yao o mabor obu waki pindib pa haklao tomb mondom obu lu tuwaklaol, obu ora bum haklao kisaol pangowao ora.

¹² Angal mini wesao ndam ni bor kaka, Njem wesmbao enge ke tobon kab ngo handal o di, aol wesmbao maomb bo haroklme aol tobon kab mend wen haklemi ub menger handal ol, mbinim ngubi tomb nao pindib pa maomb bo hayem o mbinim kang mend mabor sao pindib pabur, sam heke aondao nda daol mbini haru kang el bombor oran mend buri palo maomb bo haklemi kisao ora. ¹³ Obum ngub kobur kaka, Mbini aol wesmbao maomb bo haroklme aol ngo baebenom mbinin kone bombor ub ora ubur lemin, mbinin buri aondao ora wiyao ub di, mbinim buri palo maomb bo haroklme ub di, sam heke aondao ngo obu was buri palo haen ko obu was kaloklemi ora. ¹⁴ Ngub bubur lemin mbinim Some Sib Hondbao nda hesa saond buklemi o, Some Sib Hondbao ngo obu aol

^p 17:7 Kao 13:1 ^q 17:8 Kao 11:7; Kao 13:8

aondao hayem baebenon Aorao Aondao ora habur, obu aol wesmbao maomb bo haroklme aol aondao hayem baebenon wesmbao aondao pon pae ora yaol, obu di obun sem baeben di mbinim sam heke aondao ngo di sam ngo obun sem di khorob ora men mbabur luklemi ora. Heneng ora ngub buklemil tenaol mendbor obun sem ngo baeben di, mendbor obum ni hae ol ubuklub keyaol taol mi puklmi baeben di, Some Sib Hondbao ngo obun mbib nen sabisao ub ora mbini bember ha peb bu mao ha peb pisaol, mbinim obum keyao sao di oborob ora men hakol bu haroklme, Some Sib Hondbao ngo daol mbinim sam heke nda ora men mba luklemi ora.^r

¹⁵Ngo tomb angal mini wesao ndam ni bor kakl, Njem ib mal aondao ngo handal on ten pamuk aondao ngo ib ngon mandaemol baoraonaol handal ub menger di, tenaol sem andub ora su hambun bor paoleyem baeben menger ora handal ol, tenaol sem aondao ora paloklme baeben hambun ora, songol tangar tangar ubi hae paoloklme baeben hambun di, angal tangar tangar ke paoloklme baeben di hambun ora obo kiril mba haroklme ub menger ora handal kisaol pangowao ora. ¹⁶Obum ngub kobur kakl, Njem wesmbao enge ke tobon kab mend sam heke aondao ngon wesmbao ngo hae ol handal baeben di, sam aondao ngo obu di mbinim mabor sao kone tangar u pamuk ten aondao ngo hesa ko homo saond bi sao ha ha bubur lemin, mbinim pamuk ten aondao ngo khorob ora sakl mao pola, obun lab lab ebe nda hakl di obun yaor ebe nda hakl wakl kol mib bubur, mbinim obu lubur obun mudi baeben nobur lemin, obun toklo hul isao o isaolao bor hambun den haoruklemi ora kisaol pangowao ora.^s ¹⁷Heneng ora ngo buklaol sao Ngaorom mbinin kone bor ngub mao baklaol ub ora buklemil, obum mbes ngub buklwao ko nen sabisao ub ora buklaol ka. Ngub buklaol mbini aol wesmbao tobon kab ngo baebenom mbinim buri palobur maomb bo hasmi nda ub, sam heke aondao ngo obum was buri palo maomb bo haen ko mbinim kone bombor ub ubur buri aondao ngo baeben obu bor was kalismil, sam aondao ngo obum ngub buri palo maomb bo haen was, Ngaorom hambun sao buklwao kisaol sao baeben di il sobur bu pindib paklaol kisaol pangowao ora. ¹⁸Angal mini wesao ndam ngub kobur ni bor wakl kakl, Njem ten pamuk aondao ngo handal o menger, su and lobokl lobokl aondao ora ngom su hambunon aol wesmbao aondao maomb bo haroklme baeben hambun buri palo maomb bo hayao ora kisaol pangowao ora.

Su Babilon bor ke aondao ora hondoklemi o

18 ¹Ngo tomb mabor nim hondowaol angal mini wesao tangar mend yu heben bor haklbir su bor inin ibisaol hondowao o, obu

^r 17:14 1 Tim 6:15 ^s 17:16 Kao 18:8

ora buri aondao ora sisaol hondowao tomb obu nar el sao bao bi hakol bi ora sisaol, bao aondao ngo bisao ndam su bor bao bu kimb bisaol hondowao ora. ²Ngo tomb obum angal aondao bu ora kobur kakl, Su Babilon aondao hobao sao ora wisao ngo su tokl nao peyo mu bowes bu kho so bowes ba ora. Is ora alem. And lobokl lobokl aondao ora ngo mundir mu kho sa ora. Su and lobokl lobokl ngo ngubi tomb sam sokloll boroklme su men mao ingiyarob ka. Heneng ora su ngo aol wesao baeben di, sam sokoll baeben di, sao kho ora mendbor sam sokloll ungbi baeben di, mbini ngo baeben boroklme su o men mao ingiyarob ora kisao.[†] ³Nim ngo kakl o su Babilon aondao ngo obu ten pamuk aondao menger ora yaol, obum tenaol hambun heb homobur obun ib waen buri ora o tenaol sem hambunom nen humu kalo haroklaol kakl ka. Ngub bisaol sun aol wesmbao aondao ora haroklme baeben di obun ib waen he soklme ib ngo nen kalisao ub no hasmil, mbinim ten pamuk aondao ngo hesa paes po haroklme ora. Mbini tenaol bisnis bu hasmi sem hambun di ten pamuk ngo hesa paes was po habur, ten ngo obun kone bor heb aondao bu ora ngo himisao ub bisnis tangar tangar andub ora bubur mone andub ora mu haen kisao ora.[‡]

⁴Ngo tomb nim angal mende di heben bor haklbir ibisaol pangowao tomb obum kakl,

Ini tenaol ninao sem su ngo bor bereyem baeben
 Ini ten pamuk aondao khorob was bu hae ngo
 Obu daol ini haru khorob bu haklemil
 Obum khorob bu haraoklao on san ke ngo hondoklao ub
 Ini daol haru mi saoklaong
 Inim su ngo tuwaklbir pen dera ubuklub ora.[¶]

⁵Heneng ora ten ngom khorob aondao ora bu haraoklao ub
 Aondao bu ora bu haraoklaol
 Heben bor di tumbi hakl yin ebeb se ora bu haraoklao ka.
 Ngub bu haraoklaol
 Su ngo bor khorob was ngo bu haroklme ub
 Ngaorom makl homobur nen sab hakol beyaong
 Ini ke hondoklemi dera ubuklub ora.

⁶Ten pamuk aondao ngo obum
 Khorob aondao ngo bu haraoklao haklon san luklemi ka.
 Ten ngo obum khorob aondao bu ora
 Ngo bu haraoklao on san luklemi tomb di
 Obum khorob andub ngo bu haraoklao ub
 Kab teb andub ora maomunu kaloklemi.
 Ten pamuk ngo obum ib karae bi buri ora

[†] 18:2 Kao 14:8 [‡] 18:3 Kao 14:8 [¶] 18:4 2 Kor 6:17

Kab bor humu kalo haraoklao ub men mbabur
 Mbinim karae bi tangar ubi ora mend
 Nen baol munu humu kaloklemi ora.^w
 7 Ten pamuk aondao ngo obum obun kone bor
 Kaonda angal bubur ngub ko haraoklao ka.
 Ni maomb bo haraoklao ten aondao ora bere ol
 Mbini hambunom ni bor was turi homo kaoya lemi.
 Ni ngub ora berel
 Ten mendbor mbinin aoli heme baebenom
 Mbini hungum burubur
 Mbinin kone bor hondokl engel bin bereyem ub inj bere ol
 Ni ke di mend nao hondoklwaol
 Nao kone bor kend bin buru
 De kang ora di mend nao lowao ora was ko haraoklao.
 Ten pamuk aondao ngo obum ni ebe ora bere ko
 Obun mbib was kaoya ko habur
 Obum khorob hambun sao ngub was heb homo u haraoklao
 Mbinim obu tanda mao nabur lemin
 Obum khorob andub ora ngo bu haraoklao baebenon
 Ngaorukl pelen ora ke henden kobur
 Obum de andub ora ko haen lemi ora.
 8 Heneng ora ten pamuk ngo obum ngub ko haraoklao
 Ten ngo obu di obun sem baeben di
 Mbini bor ke tangar tangar ubi
 Andub ora bao bomboron was hondoklemil
 Mbinim ke ngo ngub was hondoklemi ka.
 Sen aondao ora bombor mend oboklao
 Tenaol andubom ora de khorob ora ko haklemi.
 Hokle de aondao ora di oboklao.
 Ten pamuk aondao ngo
 Su Babilon ngo khorob was bu hayem o menger ora yaol
 Isaolaom dao peklao ora.
 Heneng ora ten ngo obum khorob was bu haraoklao
 Aorao Aondao Ngaorom oborob ora bember habur
 Ke aondao ngo baeben henden lao ub
 Ten ngo obum khorob bu haraoklao on san ora luklao
 Ngaor obu buri aondao ora hayao ko
 angal ngo kisao ndam ngub kisaol pangowao ora.^x
 9 Ngo tomb yu heben hakl ibisao angal ndam wakl kakl, Su bor aol
 wesmbao aondao haroklme baebenom di ten pamuk aondao ngo hesa

^w 18:6 2 Tes 1:6 ^x 18:8 Kao 17:16

heb homo paes po khorob was bu habur, mbinim su Babilon ten pamuk aondao ngo menger ngo bor mbinim khorob tangar tangar andub ora bu haroklmel, isaolao aondao ngom su Babilon and lobokl lobokl aondao ngo daoklaol is dendaol aondao ora poboklao o hondobur, mbinin hibi umu men mbakl mbakl po hem aondao ora kobur de aondao bu ora ko haklemi ora.¹⁰ Ngo tomb aol wesmbao aondao ngo baebenom su Babilon and lobokl lobokl aondao, ten pamuk aondao menger ngo di isaolao aondao ngom dao peklaol tanda khorob ora ngo noklemi o hondobur, pakl aondao ora homo burisao po ubur, mbinim su Babilon ngon teb sol nao hae kang mend enderael sao hondo habur kakl, Is ora alem. Nje su Babilon o is ora ka. Nje su and lobokl lobokl aondao o nje and lobokl lobokl aondao buri o, njem khorob hambun sao bu harili on san njem penar bu ke el bombor ora ngo handal o lemi kisaol pangowao ora.

¹¹Obum ngub kobur kakl, Sun aol mendbor mbinin mone muklbur bisnis kongon bu haroklme baebenom di, mbinin kako osisao Babilon tenaolom dob bin ko mone muklbur u haroklme o mondom ko mende dob nao buklemil, mbinim su Babilon ngo nen sabo hem ko de aondao ora ko haklemi kisaol pangowao ora. ¹²Ngub kisao o kako osisao ngo han ngol di, han silba di, han ebe teraebi mendbor di, kullmundu sem ebe ora mend momak non bi semom wari ebe ora mend di, lab lab haek bi ebe ora di, lab lab ebe ora ingi tom kab tangar tangar ubi bi mend di, lab lab menden imbi silika lab lab di, is kao ebe ora pebe mendborom warismi sao di, some elepan himaom warismi sao andub ora mendbor di, is hobao sao mendbor mone andubom dob bismi saom war berae mendbor di, han menden imbi han mbarasom wari mendbor di, han aenom wari di, mbinim han oborob ora hib wes wes sao hae mondom wari mendbor di, ngo sao baeben aol tangarom dob bismi ub dob nao buklemil hondobur hem aondao ora lemi. ¹³Mbinin kako osisao ngon mendbor di ngo sao was woroklme ka. Ne dend mao baraoklao sao sinamon di, sembi non bi sem noklme sao mendbor di, kao peben haroklme sao mendbor di, wel sem menden imbi mer kao ebe ora pebe mendbor di, kao ebe ora peben haroklme sao menden imbi peraeng senj di, ib waen ebe ora di, olib wel ebe ora mendbor di, palawe noklme sao ebe ora hesa ne wir il kab di, some kawao hesa some sib sem kab di, mbinin some hos hesa mbinin kar non bi some hosom munu soklo taokl peben pubuklmi sao kab di, mbinim mbinin kongon bimi aol sokl nao kaloklbur kowan ko hasmi aol baeben di, ngo sao baeben hambun sao ora dob bu habur, Babilon tenaol ngo baebenom tenaolon kone di haru wina dob bimi nda ub nao buklemil hondobur hem lemi kisaol pangowao ora. ¹⁴Angal mini wesao ndam ngub kobur kakl, Tenaol mendbor mone muklbur bisnis kongon bimi

¹⁰ 18:9 Kao 17:2

baebenom ten pamuk aondao ngo bor ngub lemi, Njem njen kone bor hambun sao heb homo mun ko nen sobale nda baeben hambun ora nje tuwaklbir paokl pa ora. Ne ebe ebe was andub ora mone andubom dob bimi sao baeben hambun di, njen yaor hambun sao ebe was mend bili nda baeben di hambun ora nje tuwakl paokl paemndal, ngo sao baeben wakl njen toklol dim haklaol mondom nao hondoklemi ora lemi kisaol pangowao ora.

¹⁵Ngo tomb obum wakl kakl, Mbini aol mendbor su and lobokl lobokl aondao ngo bor ngo kandisao baebenom bisnis bubur mone andub ora mukl obo haroklme nda baebenom, su and lobokl lobokl aondao ngo bor tanda no ke aondao ora ngo hondoklemi ub nen sabobur pakl aondao ora homo buri sao kab po u pobur, mbinim and lobokl lobokl ngon teb sol nao hae kang mend enderael sao hondo habur lemin, mbinin kone bor hem aondao ora kobur de ko haklemi ora. ¹⁶Mbinim ngub de ko habur kakl, Is ora alem. Su and lobokl lobokl aondao ngo bor tenaol boroklme baeben ora hel, is ora ka. Mbes su Babilon ten pamuk menger ngo obun lab lab haek bi ebe ora was di, lab lab ingi tom kab tangar tangar ub bi ebe on was bu hasao alem. Obun toklol yaor ebe ora hakl han ngolom di, han ebe teraebi tangar tangar mendborom di, kullmundu sem ebe ora mend momak non bi semom wari di, obum ngo sao haklom yaor oborob ora bu hasao ka.^z ¹⁷Heneng ora obum ngub bu hasao o penar bu kang el bombor ora mone aondao ngo baeben di, mbinin yaor ebe was ngo bu hasao ub di hambun sao bao ora ngo kho so bowes bi lemi kisaol pangowao ora. Wakl kakl, Mbini aol sem tangar tangar mendbor ib taokaoll dob bibir su tangar tangar bor poklbur ib kunja bor pib pib bismi baeben di, aol mendbor ib taokaoll monoklme baeben di, aol mendbor ib taokaoll baeben maeb haroklme baeben di, mone muklbur ib kunja bor en aeben bubur bisnis bismi baeben di, mbini ngo baeben hambunom su Babilon aondao ngo kang mend enderael sao habur hem aondao ora ko bao hondo haklemi ora. ¹⁸Ngub hondo haklemi tomb mbinim su and lobokl lobokl aondao ngo isaolaom daoklaol is dendaol aondao ora poboklaol hondobur, mbinim hem aondao bu ora ko angal aondao bu ora kobur kakl, Su Babilon aondao ngo obu ebe hobao sao aondao ora yaong, su Babilon ngo hesa bombor ubi oran su mende awo ora yao balem kobur, ¹⁹mbinin mbib sisao mbinin wesmbao bor su huni karu tu beyabur hem ko mbinin hibi bor kho aondao ora sen haklemi ora. Mbinim mbinin kone bor ngub kho sen habur mbinim wakl angal aondao bu ora kobur kakl, Is ora alem. Su and lobokl lobokl Babilon aondao ngo ka. Is ora alem. Mbini aol mendbor ib taokaollon aorao ngo baebenom mbini su Babilon ngon mone aondao ora o mu habur homa ora haroklme. Ngub bu haroklme o

^z 18:16 Kao 17:4

is ora alem. Ngo sao baeben hambun sao penar bu ora kho so bowes bu bum harob lemi kisaol pangowao ora.

²⁰ Angal yu heben haki ibisao ndam ngub kobur kakl, Ini yu heben bor hayem baeben di, ini tenaol Ngaoron sem baeben hambun di, ini Ngaoron angal bib hobao sao tenaol hambunom pangen kam akol bu haroklme baeben di, ini Ngaoron man mini aol baeben di, ini ngo baeben hambunom ngubi tomb su Babilon ngo bor ngo buklaol sao baeben hondobur turi aondao ora homoklwaebe. Ngaorom tenaol su and lobokl lobokl ngo bor paoloklme baeben bor ngo buklaol sao baeben mbinim khorob hambun sao bu haroklme on san ora luklaol, obum mbinim khorob bu haroklme saon san ngo luklaol o mbinim ini Ngaoron sem baeben hambun bor khorob bu hasmi on san ora luklaong, inim turi aondao ora homoklwaebe kisaol pangowao ora.

²¹ Ngo tomb angal ngo kao paesao tomb, angal mini wesao aondao buri ora mondom han hubib non bi aondo mend mubur kisaon ib kunja bor tu kobaesaol hondowao ora. Obum ngub tu kobabur kakl, Nim han aondao ngo tu kobaru kl ub menger mubur, su and lobokl lobokl Babilon aondao ngo buriyab ora tuwaklemil, su ngon imbi di nao uklaol mondom su and lobokl lobokl aondao ngo ko mende uklaol dim nao hondoklemi ora.

²² Heneng ora ngub buklaol su ngo bor kita loroklme ub di, mbinim poll pib dambokl non bi sem ko haroklme ub di, u tangar ubi ora mondom we mend mao ka haroklme ub di, tenaolom we ko haroklme ub di, mbinim turi homobur ngo bu haroklme ub nao buklemlil mondom ko mende nao pangoklemi ora. Tenaol mendbor kongon hobao sao tangar tangar ubi oborob ora kone kikil bu bimi baeben di su ngo bor mend haklemil dim nao hondoklemi ora. Tenaolom turi homobur ne haoru haroklme ub di ko mend nao buklemlil mondom nao hondoklemi ora kisaol pangowao ka.

²³ Obum ngub kobur kakl, Su ngo bor laomb mend bao bu do kimb bu haraoklao nda ub di ko mend nao doklao ora. Aol mendbor ten turi homo taol buklbur angal lome ub di, tenom aol poklbur turi homo angal lome nda ub di, mbinim su ngo bor ko mende nao lemi ora. Mbes su Babilon ten pamuk menger ngo bor njen sem baebenom bisnis bu habur bisnis bimi aol tangar aeben baeben hambun di men mbae ora haen kisi ka. Njem ngub bu habur njem hambun sao heb bi sao was hasi sao baeben homa soklme sao leb kandollob menger ora u habur, mbinin kone bor heb aondao ora mao homaes saom mbini saokl aondao bu ora mao waesaol, ngubi tomb su ngo bor ngo ib tinj sao hen mba hae o kisaol pangowao ora.

²⁴ Heneng ora mbes di ngubi tomb di Ngaor obun man mini aol mendbor pe paen lismi ub di, tenaol obun sem mendbor pe paen lu haroklme ub di, su hambun bor di obun sem ngo pe paen lu haroklme on khorob ngo bu haroklme baeben, Ngaorom su Babilon ngo bor was

bu haroklme ko te mao sarabur, obum tenaol ngo baebenon san lu, lu dob bubur su and lobokl lobokl aondao ngo bor ke aondao bu henden lao ora.^a

Su Babilon bor ke hondoklemi ub Ngaoron semom turi himismi o

19 ¹Ngo tomb mabor ngo baeben hend pawao tomb nim menjao pangowaol, tenaol Ngaoron sem aondao yu heben bor haeme baebenom angal aondao bu ora ke non bi mend pangowaol, mbinim angal aondao bu ora kobur kakl, Naom Ngaor bor was kaoya kem ora. Naon Ngaor bombor ngo obum ora nao hambun bu misaol, obun buri aondao ora wiyao obun imbi di aondao ora wiyao. ²Heneng ora Ngaorom tenaol khorob bu haroklme baeben bember ha peb bu ke mao handaraoklao ub obum habara bor bor inj, obum mbinim khorob di oborob di mbinim bu haroklme ub was bember habur mbinin sokl kalo haraoklao ora. Obum ngub bu haraoklao ub su Babilon ten pamuk menger aondao ngo obum sun tenaol hambunom ora khorob mao ba haraoklao, Ngaorom ten pamuk aondao ngo obum khorob bu haraoklao on san ke khorob ora ngo mao handaraokl. Ngub bi ol ten ngo obun sem baebenom Ngaoron kongon bimi aol baeben di pe paen lu haroklme, ten ngo obu daol obun sem baeben di mbinim khorob ngo bu haroklme on san ke khorob ora ngo hendeklem o kismil pangowao ora.^b ³Mbinim ngub kobur mbinim wakl angal aondao bu ora kobur kakl, Ngaor obum su and lobokl lobokl aondao ngo isaolaom dao pelen le ol, is dendaol aondao ora pebe om hor hor was yu ora bor pib ha wi wi was buklaong, naom Ngaor obu bor was kaoya kem ora kismil pangowao.^c ⁴Ngo tomb yu heben bor Ngaoron semon maeb haroklme aol aondao is dowu pu mend di, el el bu enjo biri sao is makl mend di, mbini yu heben bor Ngaor ngo obu maomb bo haraoklao on seyal birisao ndan elol birismi nda baebenom tumu karu dombes ubur Ngaor ngo obu bor kaoya kobur kakl, Heneng ora naom Ngaor bor aondao bu ora kaoya kem kismil pangowao ora.^d ⁵Ngo tomb Ngaoron maomb bo haraoklao on seya wisao nda bor angal aondao bu ora mend ibisaol pangowao tomb ngo angal kisao ndam kakl, Ini Ngaoron kongon bimi tenaol baeben o, ini mendbor imbi wi aondao hayem baeben di, ini mendbor imbi nao wi kang hayem baeben di, ini Ngaor pakl homo hayem baeben hambunom naon Aorao Ngaor ngo obu bor kaoya lowaebe ora kismi.^e

Some Sib Hondbaom ten taol bukl ibisaol ne haorismi o

⁶Ngo tomb nim obam sao pangowaol tenaol andub ora obo kirilu ber mba habur angal erer aondao bu ora mend lome nda ub mend

^a 18:24 Mat 23:35; Kao 17:6 ^b 19:2 Kao 6:10; Kao 16:7 ^c 19:3 Kao 14:11

^d 19:4 Kao 4:2; Kao 4:10 ^e 19:5 Kao 11:18

kisaol pangowao tomb, angal erer aondao ngo kismi o ibom u aondao bu mend lao nda ora ub hesa har kull mend lao nda ub kab ora kisaol pangowao. Ngub pangowao tomb angal ngo kisao ndam angal aondao bu ora kobur kakl, Aorao Aondao ngo obu naon Ngaor ora habur, obum hambun sao buri palo bu habur ngubi tomb obu aol wesmbao aondao ora hayaong, naom naon Ab Ngaor ngo obu bor aondao bu ora kaoya kem kismil pangowao ora.^f ⁷Ngub kobur kakl, Some Sib Hondbao obum ten taol buklaol bao o mbes teb sel, Some Sib Hondbaom ten ngo taol buklaol o obum di obu taol bukl eben ko man man bu bereng, ngubi tomb naon kone bor ebe sen was burubur naom turi aondao ora hom ha was habur, aol ngo obun imbi win ub obu bor kaoya kao ha was haem kismil pangowao ka. ⁸Wakl kakl, Ngaorom ten ngo Some Sib Hondbaom taol buklaol nda obu bor lab lab haek bi hakol bi ebe teraebi ora moklol, dol di kang mend nao hae ora mend ten ngo obum bombo birin ko kalisao ora. Ngub kalisao lab lab ebe haek bi ora ngon menger, tenaol Ngaoron sem baebenom mbinin kone bor dol nao haen hambun sao oborob ora bu haroklme ub menger ora yao kisaol pangowao ora.

⁹Ngo tomb angal mini wesao mondom ni bor kakl, Njem angal ngo ngub waeb bu wi ka. Ini tenaol mendbor Ngaorom Some Sib Hondbaon ten taol buklaol tomb ne nokl eben ko ubuklwaebe kisao baebenom, turi aondao bu ora homo haklwaebe ko waeb bu wi kisao ora. Obum ni bor wakl kakl, Angal ngo waeb bu wi kakl o, Ngaorom heneng ora keyao ub kakl ko ni kao njisao ora.^g ¹⁰Ngub kisaol nim angal mini wesao ngo obun aongao ma teb so bor tumu karu dombes ubur kowaon, obu bor kaoya koklbur buwao o, angal mini wesao nda obum ni bor kakl, Njem ngub nao bi ora. Ni nje di njen aol sango mendbor nje daol maomunu kongon bombor o bimi aol baeben daolom, Njisesol hul ha habur obun angal bib ebe ngo tenaol hambunom pangen kao kalo habur, inim kongon ngo bu hayem ub ni di nao haru kongon bombor ngo bimao aol ora haeng, njem Ngaor obu bombor o bor ora kaoya kaebe. Pangal. Nao hambunom Njises oral hul ha hayom ol obun angal bib hobao sao nda naon kone bor wiyao saom, nao obun angal mini aol hambunom obun angal ebe ngo tenaol hambunom pangen kao dund baomun lao ora kao njisaol pangowao ora.^h

Some hos haek menden mesaol aol mend birisao o

¹¹Ngub nim yu heben kebe kobaesaol hondowao, some hos haek bombor mend hasaol hondowao tomb aol mend some hos ngon mesaol birisaol hondowao o obun imbi ngub sisaol hondowao ka. Obun imbi Obul Hul Ha Haeb Se Aol, obun imbi mende di Heneng Was Ko

^f 19:6 Kao 11:15; Kao 14:2; Kao 15:3; Kao 21:2 ^g 19:9 Mat 22:2-3 ^h 19:10 Bis 10:25-26; Kao 22:8-9

Haraoklao Aol ora sisaol hondowao ora. Ngub hondowaol obum tenaol hambun howes ko te mao bembera sarebeklao tomb di, obum obun saond bi bor saond bu kaloklbur buklao tomb di, obum buklao sao baeben kang mend khorob habara bor bor nao bibur obum oborob dund se bibi wi ub was buklao aol sisaol hondowao ora.ⁱ ¹²Ngo tomb obun el di is sung sao de ora sisaol hondowaol, obun wesmbao bor di aol wesmbao baebenom ndibiklme sao teng andub ora ndibisaol hondowao ora. Ngo tomb obun toklol di angal waeb mend wisaol hondowao tomb obun imbi ora waeb bu u mba hasaol hondowao o, obun imbi ngo wisao ub tenaol tangar mendbor hambunom nao hende ora, obun mbib bombor o ora hende wisaol hondowao ora.^j ¹³Ngub hondowao tomb obun lab lab saoll mend samisao nda ibao his his bi ora sisaol hondowao tomb, obun imbi wisao ub di aol ngo obu Ngaoron Haeben Saroklme Angal ora yao ko wisaol hondowao.^k ¹⁴Ngo tomb nim oborob ora hend heneng buwao tomb ami buklhoma iri non bi andub ora yu heben bor haroklme baeben di, mbinin some hos haek was menden mesaol ta peb bu baoraoklbir aol ngo obun imbi Ngaoron Haeben Saroklme Angal yao ke wisao nda obun mama was taol mi pismil hondowaol, mbinin toklol di lab lab haek bi ebe teraebi dol di nao hae was on bismil hondowao ora. ¹⁵Ngo tomb kuwi kuwinj aondao saoll ne boll boll ke ora mend aol wesmbao aondao ngon ne bor baoraoklbir dera ibisaol hondowao o, kuwi kuwinj ngom mabor sun tenaol khorob bu haroklme baeben bo dengno luklbur ora minisaol hondowao tomb obum han aen hakla tom buri haki munubur, obum tenaol hambun ora maeb ha maomb bo haklbur han aen hakla tom buri ngubi haki munu hasaol hondowao ora. Ngub hondowaol ib waen il ibao peben hala sing bilin lome nda ub, mabor Ngaor aondao buri yubu oram sun tenaol khorob bu haroklme ngo baeben ko aondao ora homo haraoklao ub obum mbini ngo baeben hala sing bi bowes bin lao ora.^l ¹⁶Ngo tomb obun baoklaol hesa obun lab lab samisao nda kab bor obun imbi waeb bu u mba hasaol hondowao tomb, obun imbi ngo ngub wisaol hondowao ka. O *BU AOL WESMBAO AONDAO BAEBENON WESMBAO AONDAO ORA YAO. A OL AONDAO HAYEM BAEBENON AORAO AONDAO ORAN OBU ORA YAO* ko waeb bu u mba hasaol hondowao ora.^m

¹⁷Ngo tomb angal mini wesao mend nar el dund so oral teka hasao tomb, obum sao sem hambun yu saoharol ditaokl akol bismi nda baeben bor angal aondao bu ora kobur kakl, Ini hambun obo kiril mbabur Ngaoron ne aondao ngo haore o nokl ubuklub ora kisaol hondowao ora. ¹⁸Obum sao nda baeben bor ngub kobur kakl, Inim sun aol wesmbao

ⁱ 19:11 Kao 1:5; Kao 6:2 ^j 19:12 Kao 1:14; Kao 2:17 ^k 19:13 Njo 1:1; Njo 1:14

^l 19:15 Kao 1:16; Kao 4:8; Kao 12:5; Kao 14:20; Kao 21:22 ^m 19:16 Kao 17:14

aondao haroklme baeben di, mbini ami maomb bo haroklme aol aondao baeben di, ami saond bimi aol buri haroklme baeben di, mbini ami saond bimi aol mendbor some hoson mesaol baoraokl pobo haroklme baeben hesa some hos ngo baeben kab di, inim ngo baebenon mundi baeben nokl ubuklub ora. Inim aol mendbor mbini aol menden kalabus kongon non bi bu haroklme baeben di, aol mendbor mbini ware pe as ko haroklme baeben di, aol mendbor imbi wi haroklme baeben di, aol mendbor imbi nao wi haroklme baeben di, ngo baeben hambunon toklo baebenon mundi baeben hambun nokl ubuklub ora kisaol pangowao ora.

¹⁹Ngo tomb sam heke aondao nda di, su bor aol wesmbao maomb bo haroklme aol aondao haroklme baeben di, mbinin ami buklhoma iri non bi andub ora o baeben di mbini ngo baeben hambunom, aol wesmbao aondao mend yu heben bor some hos haek menden mesaol baoraokl pibisao nda hesa aol wesmbao ngo obun ami aondao ngo obun mama taol mi ibismi nda kab bor saond bu kaloklbur kiril mba birismil hondowao ora. ²⁰Ngub hondowao o aol wesmbao ngo obun some hos haek menden mesao baoraokl pibisao ndam, sam heke aondao nda hesa sam heke is mende, Ngaoron man mini non bu tenaol maobowabur sam aondao ora ngon elol tenaolom ko mend nao hindismi sao di burir biklme sao di tenaol hambunom henden bu hasao nda kab, mbibi ngo kab kobaran kalabus bu mbaesao ora. Tenaol maobowam akol biyao sam heke ngom, tenaol mendbor sam aondao ndan imbi menger mbinin waonu bor wisao baeben hesa tenaol mendbor sam ngon toklo menger war pae nda bor turi homo kaoya ko kismi baeben kab bor maobowa hasao ora. Ngub maobowa hasaol aol wesmbao aondao nda di obun ami nda baeben daol, mbinim sam heke aondao ngo obu di sam heke is mende ngo tenaol maobowam akol biyao nda kab, su sowaol aondao waongunu akol bu tomb pae bor, isaola aondao mend han salpa is sung bombore dao hakol bi pob turub aondao bu ora bi mend sisao bor, mbibi enjaeb enjaeb haoklu tu kobaesmil hondowao ora." ²¹Ngo tomb aol wesmbao aondao ngo obun some hos haek menden mesaol baoraokl pibisao ndam, ami tangar obu bor saond bu kaloklbur hasmi nda baeben di tenaol aeben o baeben di hambun ora, obun kuwi kuwinj aondao saoll ora mend obun ne komb pae bor dera ibisaol hondowao ndam bo dengno lisaol, tenaol li barae ngo baebenon mundi baeben sao sem andub oram obobur nismil, mbinin tombao aondao ora ha u kimb bisaol hondowao ora.^o

Seran karasmas 1,000 oran kalabus paolin ko mao paolaesao o

20 ¹Ngo tomb angal mini wesao is mend yu heben bor haklbur sul bonge hasaol hondowaol, obun ki bor aol wesao sem paoloklme

ⁿ 19:20 Kao 13:12-17; Kao 20:10; Kao 20:15 ° 19:21 Kao 19:17-18

hana howes aondao u hiril ha nao bi ndulli ora kao pele mend wisao on tiriyao ki hesa sen ya aondao buri ora mend kab minisaol hondowao ora.^p ²Ngub hondowao tomb obum suklumb ngo suklumb aondao mbes pange ora sun tenaol hambun khorob was bu haen laol, obun imbi Seran lome o obun imbi mende di Tenaol Te Mao Sara Men Mbaraoklao lomel, Seran aondao ngo nda angal mini wesao ndam men habur kisaon, karasmas andub ora 1,000 oran kalabus mao palaklbur sen yam munu tanga mbaesaol hondowao ora.^q ³Ngo tomb angal mini wesao ndam ngub bubur kisaon Seran aondao nda hana howes aondao u hiril ha nao bi unu ngo nda bor munu tu kobabur, obum hana komb pae aondao ngo nda buriyab ora tiriyao bo mbabur lak li mbaesaol hondowao tomb, Seran ndam sun tenaol hambun bor maobowao hasao nda ub ko mende nao maobowaeb se ora sisaol hondowao ka. Ngub bisao o Seran ngo obum karasmas andub ora 1,000 oran ngub bao ke hondo ham ham buklaol tomb mabor obu kang mend akol akol bu haen tibaklemil, obum kang el bombor ora mend akol akol bu haen koklbur o karasmas ngub baeben oran kalabus mao palaesaol hondowao ora.^r

⁴Ngo tomb nim yu heben bor hondowaol maomb bo haraoklao on seya mend wisao baebenol aol mendbor birismil hondowao tomb, Ngaorom aol ngo birismi o baeben bor tenaol hambun te mao bembera sablen ko obum kongon ngo bu haen kisao aol baeben sisaol hondowao ora. Nim ngub hondowao tomb mbini aol mendborom Ngaoron haeben saroklme angal ngo men hakol ora bu Njisesol hul ha habur, obun angal bib hobao sao ngo tenaol hambunom pangen kao kalo hasmil khorob bimi aol mendborom mbini pe paen ma peyu lismi baebenon wesao baeben di hasmil hondowao ora. Ngub hondowao tomb tenaol mendbor sam heke aondao nda bor di, sam heke ngon toklo menger war pae nda bor di, turi homo kaoya nao kismi baeben hesa tenaol mendbor sam heke ngon imbi menger o mbinin ki waonu kab bor nao wisao baeben kab mbini waki enjo haeben sabur, Njises obu aol wesmbao aondao ora hasao ub mbini ngo baeben di Njises daol haru karasmas andub ora 1,000 oran maomb bo haroklme aol haklbur hasmil hondowao ora.^s ⁵Nim ngo hondowao ub mbini himismi baeben pibnao ora mbinin maol bor waki enjo hasmil hondowao o, mbini tenaol tangar aeben o himismi baeben non mbini karasmas andub ora 1,000 ora ngo pibi haklaol penar bu nao enjoklemi ko hondowao ora. ⁶Ngub hondowaol tenaol mendbor pibnao ora mbini mbes enjaokl po hasmi ngo baebenom werek bu turi hom has was habur, mbini komb bi hobao sao aondao ora hasmil hondowao ora. Ngub hondowao tomb mbini waki ko mende ke hondo nao pe paeb se ora habur, mbini ngo baeben Ngaor hesa Karas kabon baolum aol hobao

^p 20:1 Kao 9:1 ^q 20:2 Kao 12:9 ^r 20:3 Njur 6 ^s 20:4 1 Kor 6:2; Kao 13:17

sao aondao ora habur, mbini ngo baeben Karas daol karasmas andub ora 1,000 oran maomb bo haroklme aol aondao ora haklbur hasmil hondowao ora.^t

Seran ora men mbabur ke mao handaesao o

⁷Ngo tomb karasmas andub ora 1,000 ngo baeben pibi haklao tomb, hana howes aondao u hiril ha nao bi ndulli ora kao pele ngo Seran kalabus bu mbabur tiriyaol bo tundaesao nda wakl komb pabur, Seran ngo wakl kalabus hesbe pa dera peben lao ko hondowao ora. ⁸Ngub hondowaol Seran ngo obum ngub dera pobobur tenaol sem hambun ora su uklu u kowes bisao baeben yu nan di, unu nan di, ana nan di, umu nan di, tenaol su kungni tom makl ngo bor paolu kowes bimi baeben mbini tenaol Kaok hesa Mekaok kabon sem hambun bor maobowakl pobobur, obum tenaol andub ora Ngaoron sem bor saond bu kaloklbur obo kiril mba birin lao ub tenaol andub ora ndi nao minib se, buklhoma iri nn bi soklao ko hondowao ora. ⁹Ngub hondowao o Seran aondao ndam obun sem tenaol aondao ngo nda baeben su hambun bor pen ha koloklo buri ken ko taol bu kaob kaob bubur, tenaol Ngaoron sem birismi baeben lu taol peb bu, mbinim Ngaorom su and lobokl lobokl ngo obum turi aondao ora hemeyao nda bor, tenaol Ngaor obun sem birismi nda baeben di lu taol peb buklbur ha akol bam bam bismi o, isaolao aondao ora yu heben bor hakl eben kobur kisaon, Seranon ami buklhoma iri non bi aondao ngo baeben hambun dao pelen kisaol hondowao ora. ¹⁰Ngo tomb Seran ndam tenaol aondao ngo isaolaom dao pesao nda baeben mbes ngub maobowam akol bu hasaol, Ngaorom Seran aondao ngo obu di, sam heke aondao nda hesa sam heke is mende Ngaoron man mini non bubur tenaol maobowam akol bu hasao nda obu kab, ke hondo hasbi o su sowal aondao waongunu akol bu tomb pae bor, isaolao aondao mend han salpa mendel sung bombore dao hakol bi pob turub aondao bu ora bi mend sisao nda bor munu tu kobaesaol, mbini haru hora di somna di hor hambunon tanda no ke hend hakol bu haen ko Ngaorom obu di ngo bor haoklu tu kobaesao ora.^u

Ngaorom tenaol khorob bimi baeben te mao saraesao o

¹¹Ngo tomb nim aol wesmbao aondaon maomb bo haraoklao on seya aondao haek bi hakol bi ebe ora mend wisaol hondowao tomb, seya ngol aol mend birisaol hondowao ora. Ngub hondowao tomb su hesa saohar kabom aol ngo maomb bo haraoklao on seyal birisao ndan el haondaoklbir pakl paokl ora pobur bum hasaol, su kang ora di nao wisaol hondowao ora. ¹²Ngo tomb nim wakl oborob ora hend heneng buwaol

^t 20:6 Kao 1:6 ^u 20:10 Kao 19:20; Kao 21:8

tenaol mbes himismi baeben di hambun hasmil hondowao tomb, mbini tenaol ngo himismi baebenon mendbor homa imbi wi himismi baeben di, tenaol mendbor dimb imbi nao wi hasmi o himismi baeben di, mbini hambun ora maomb bo haraoklao on seya ngo wisao nda oran el so oral teka hasmil hondowaol, aol aondao ngo maomb bo haraoklao on seyal birisao ndam mbuk mendbor taongaoll bu handakl hasaol hondowao ora. Obum ngub taongaoll bu handakl hasaol hondowao o obum mbuk tangar mende di mend taongaoll bu handakl hasaol hondowao tomb, mbuk ngo haeben saroklme baebenon imbi wi mbuk ora sisaol hondowao. Ngub hondowao o obum tenaol mbes himismi ngo hasmi baeben mbuk ngo baeben bor hondobur, mbinim nao heme bao hasmi tomb khorob bu hasmi on inim khorob ngo sao was bu hasmi ko, mbuk ngo bor wisao ub hondobur tenaol ngo baeben te mao saraklbur bisaol hondowao ka.^y ¹³ Ngo tomb ib kunja ndaon bor himismi baeben di hambun wakl enjaokl ibismil, tenaol pe paeme baebenon wesao po haroklme su bor hasmi baeben di, tenaol himismi baebenon wesao baeben hambun di, ngo baeben hambun ora wakl enjaokl obo hasmil hondowao tomb howes pangaoklao aol aondao ndam tenaol ngo baeben hambun bor, mbinim hambun sao bu haroklme sao baeben armend sisao bu hasmi ub te mao bembera sarbesaol hondowao ora.^w ¹⁴ Ngo tomb howes pangaoklao aol aondao ndam ngub bubur kisaon, obum tenaol pe paeme baebenon wesao po haroklme su bor wesao po hasmi nda baeben di, tenaol himismi baebenon wesao nda baeben hambun di, su سوال aondao waungunu akol bu tomb pae bor isaolao dao hakol bi pob turub aondao bu ora bi mend sisao nda bor was pen haoklu tu kaob kaob bisaol, obum ngo bisao ub mbini wakl ko kabo mao homabur ke hondo haen kisao ora.^x ¹⁵ Howes pangaoklao aol ndam ngub bubur kisaon obum haeben saroklme baebenon imbi wi mbuk ngo minisao nda bor hindisao tomb, tenaol aondao ngo hasmi nda baebenon imbi haeben saroklme mbuk ngo bor nao wisaol hindisao baeben di, Seran aondao ndan sem ke hindismi سوال tomb pae ngo isaolao dao hakol ora bi ngo bor was, ngub munu tu kaob kaob bisaol hondowao ora.^y

Saohar hesa su kab wen pange wisao o

21 ¹ Ngo tomb nim hondowaol saohar mbes hasao o di, su mbes pibnao wisao o di ora nao wi bum hasaol hondowaol, ib kunja di waoraoklao nda ub ora ko mende nao wisaol hondowao ora. Ngub hondowao o wakl saohar wen pange hesa su wen pange kab obo wisaol hondowao ora.^z ² Ngo tomb nim oborob

^y **20:12** Mat 25:31-46; Bis 17:31; 2 Kor 5:10; Kao 13:8 ^w **20:13** Oro 2:6; 1 Pit 1:17; Kao 2:23; Kao 22:12 ^x **20:14** 1 Kor 15:26; 1 Kor 15:55 ^y **20:15** Kao 13:8; Kao 19:20
^z **21:1** 2 Pit 3:13

ora hend heneng buwaol su and lobokl lobokl komb bi ngo Ngaorom turi hemeyao su nda, Njurusalem wen pange ora yu heben Ngaor hayao bor hakhbir wen pange ora obo wisaol hondowao. Ngub hondowao tomb su ngo ora ebe teraebi ora, tenom wen aol poklbur yaor ebe sao was on bubur mend man man bu haroklme nda ubi, yaor ebe ora bi ngubi wisaol hondowao ora.^a ³Ngo tomb yu heben maomb bo haraoklao on seya wisao nda bor angal aondao mend ibisaol pangowao tomb, ngo angal kisao ndam angal aondao bu ora kobur kakl, Pangeklem. Ngubi tomb Ngaor obu haklao su o di tenaol Ngaoron sem haklemi darukl o bor maomunu wiyaol, mbini tenaol ngo baeben Ngaor obun sem haklemi ora. Heneng ora Ngaor obun mbib tenaol obun sem ngo baeben haru was habur maeb ha haklao ora. ⁴Ngo tomb Ngaor obum ngub mbini haru bao habur laon, tenaol obun sem ngo baebenom mbes de andub ora ko hasmil obum mbinin el ib kunaklao. Ngub buklaol mbini tenaol ngo baeben wakl ko mende di nao homoklemi ora. Mbinin kone bor di ko mende hem ko kend bin nao buruklemi. Mbinim mbes tanda aondao ora ngo no hasmi ub di ko mende nao noklemi ka. Heneng ora mbinim ke hambun sao ngo mbes hondo hasmi ub ora sal, ko mende nao hondoklemi kisaol pangowao ora.^b

⁵Ngo tomb aol aondao ngo maomb bo haraoklao on seyal birisao ndam nim hambun sao wen pange was pindib paen kakl kisaol pangowao tomb obum ni bor wakl kakl, Angal ngo ora heneng heneng ora kakl ol, tenaol hambunom di angal ngo heneng heneng kisaol obum ngo kisao ub ora buklaol ko nen sabokleming, njem angal ngo baeben waeb bi ora kisaol pangowao ora.^c ⁶Ngo tomb obum ni bor wakl kakl, Nim hambun sao pibnao tibiyukl di tibiyaklo aol ora hael, nim mabor bu kowes di biyu ora habur ni hambun saon te ora hae ol, nao kongon hambun sao ngo bu haruklu e sao baeben hambunon bu mae luklwao ora. Tenaol mondom ib nokl homa sin, nim haeben saroklme ib kend mend ebeyao o obum pone bao nen kaloklwao kisaol pangowao ora.^d ⁷Ngo tomb obum ngub kobur kakl, Heneng ora tenaol mondom obum hul ha saor peyo was habur, obun saond bi obu bor kho mao sakl buklaol sao baeben ora men mbabur hala mbarob sin, obum hobao sao ora mend ngub muklao ka. Ni obun Aorao Aondao Ngaor ora haklwaol obu ninao isi ora haklao. ⁸Ngub buklaol o tenaol mendbor mbinin saond bi ngo mbini bor khorob mao bakl buklaol sao bor pakl homo kone taol taol bubur wakl bokeklme baeben di, tenaol mendbor nil hul ha nao haroklme baeben di, tenaol mendbor khorob tangar tangar aondao bu ora bi hakol bu haroklme baeben di, tenaol mendbor tenaol mende pe paen lu tuwa haroklme baeben di, tenaol mendbor paes was pu pu bu haroklme baeben di, tenaol mendbor tenaol mende maokl tom bu waokl dowes ung bu lubur naomung naomung

^a 21:2 NjuS 11:16; NjuS 12:22; Kao 3:12 ^b 21:4 2 Kor 6:16; Kao 7:17 ^c 21:5 2 Kor 5:17; Kao 4:2; Kao 4:10 ^d 21:6 Njo 7:37; Kao 1:8; Kao 1:17; Kao 22:17

menjao menjao leb kandollob non bi hakl u hambun sao men hakol bu haroklme baeben di, tenaol mendbor mbinin kaoya lome sao tangar sao bor kaoya ko haroklme baeben di, tenaol mendbor baondaokl manam akol bu kakla haroklme baeben hambun di, mbinin su, su sowal aondao waungunu akol bu tomb pae bor isaolao aondao mend han salpa mendel sung bombore dao hakol bi pob turub aondao bu ora bi ora bor haklemil, mbini wakl ko kabo mao homabur ke hondo haen le ko, maomb bo haraoklao on seya nda wisao bor angal mend ngub ibisaol pangowao ora.^e

Su and lobokl lobokl Njurusalem wen pange obo wisao o

⁹Ngo tomb mbes angal mini wesao is haoklao mend, mbinin ndis tokl haoklao mendel tenaol khorob bimi baeben kho mao sa ke hondo kowes ora bin lao o ke hondo haklemi sao ber pae tom haoklao mend munu hasmil hondowao ndan is mend, ni hawaol obobur obum ni bor kakl, Some Sib Hondbaom ngubi tomb obun ten humbin ebe ora mend wen taol baonao o, nim nje hendenin muwalon ub nje ib ora kisao.^f ¹⁰Ngo tomb Ngaoron Wesao Komb Bi oram ni bor buriyab ora men mbaesaol, angal mini wesao ngom ni harbor manda aondao yu ora bor hond pele mendel mini po mao habur kisaon, obum su and lobokl lobokl aondao Njurusalem komb bi ora ngo nim hondon muwalisaol hondowao tomb, su ngo yu heben Ngaor haraoklao bor haklbir inin obo wisaol hondowao ora.^g ¹¹Ngo tomb ngub hondowaol, su and lobokl lobokl aondao ngo bor Ngaoron bao aondao oram nar el sao bao bi hakol ora bi sisaol hondowao ora. Ngub bisao o bao aondao ora ngo hasao o haek bi nar el non bi ora, han menden imbi han njasba ebe teraebi haek bi ora mend saoklao nda ubi moklol, ib wesub bor sao pol bi hakol bi ora sisaol hondowao ora. ¹²Ngo tomb nim ngub hondowaol, su and lobokl lobokl aondao ngon saond paeb aondao saoll bu ora mbuklu tu ndam akol bubur, tiriyao komb barae oran tom duteb oran komb bara wisaol hondowao tomb, angal mini wesao duteb mend tiriyao komb barae ngo nda baeben hambunon teb sol maomb bo hasmil hondowao ora. Ngub hondowao tomb Isreyel sem, sem duteb ndan imbi di tiriyao komb barae ngo baebenon tao peb bu waeb bu u mba ha bisaol hondowao ora. ¹³Ngo tomb saond paeb aondao ngo mbukl mba hasao o nim oborob ora hondowao tomb, yu nar ubuklao nan oran tiriyao tom teb oran komb pa wisaol hondowao tomb, paeb tiriyao ngon umu nan di tom teb oran komb pa wisaol hondowao ora. Ngub hondowao tomb paeb tiriyao ngon ana nan di tom teb ora komb pa wisaol hondowao o, unu nan di tiriyao tom teb bombor ngub was komb bara

^e 21:8 Mat 25:41; NjuS 10:38-39; Kao 19:20; Kao 21:27; Kao 22:15 ^f 21:9 Kao 15:1

^g 21:10 Kao 21:2

wisaol hondowao ora. ¹⁴Ngo tomb su and lobokl lobokl aondao ngon paeb tiriyaol aondao ndan te te bor, paeb ngo buri palo minin ko han hubib hond duteb mend u pab bu mba hasaol, han ngo baebenon mandaemol Some Sib Hondbaon angal bib hobao sao kam akol bu haroklme aol dutebon imbi han ngo baebenol ta peb bu waeb bu u mba ha pisaol hondowao ora.

¹⁵Ngo tomb angal mini wesao ngo ni bor angal kao njurukl hasao ndam and buklbur menger moroklme sao, is hul saoll non bi han ngolom wari mend su and lobokl lobokl aondao ngo menger mu, obum tiriyaol komb barae baeben di menger mu, obum paeb aondao ngo baeben di menger muklbur munu hasaol hondowao ora.^h ¹⁶Ngo tomb su and lobokl lobokl aondao ngo hondowaol ora aondao ora, su aondao menger di baeklae menger di, ora menger bombor ubi ora sisaol hondowao tomb, angal mini wesao ndam and buklbur menger moroklme sao ngo minisao ndam, su and lobokl lobokl aondao ngo menger misao tomb yin inin bu menger di, umun anan bu menger di, and lobokl lobokl ngon tubal tubal bu tu yam yin yin bi on menger misao tomb di, su aondao ora bombor ubi was menger el 2,500 kilometa* sisaol hondowao ora. ¹⁷Ngo tomb angal mini wesao ndam saond paeb mbuklu tundae aondao ngon mu tiya yin sa menger misaol hondowao tomb, ngon menger di saoll ora el 144* menger oran misao o obum aolom and buklbur menger moroklme nda ub menger misaol hondowao ora.

¹⁸Ngo tomb su and lobokl lobokl aondao ngon saond paeb aondao ngo mbuklu tundaesao o, Ngaorom han njasba ebe teraebi oram was paeb mbuklu akol bisaol hondowao tomb Ngaorom su and lobokl lobokl aondao ngo han ngolom was warisaol hondowaol, su and lobokl lobokl aondao ngo ib wesub sao pol bi hakol bi ora sisaol hondowao ora. ¹⁹Ngo tomb nim oborob ora hondowao tomb, su and lobokl lobokl aondao ngon paeb ngo Ngaorom mbuklu tundaesao ndan te te bor, paeb ngo buri palo minin ko han hubib hond duteb ngo u pab bu mba hasao ndan mandaem baebenol, han tangar tangar ubi elom hendaebe turi bi ebe teraebi hakl mondom yaor mao babur winam aeben aeben bu mba hasao hondowao tomb, han hubib ngo baebenon mandaemol pibnao oran han ebe teraebi ora haek bi hakol bi hib wes wes sao hae menden imbi han njasbam mbes tibiyu yaor bu mba hasaol hondowao. Ngub hondowaol han hubib ngon kabo nan on mandaemol han bombere ora menden imbi han sapayamom yaor bu mba hasaol hondowao ora. Tebo nan han haek bi ora menden imbi akerom yaor bu mba hasaol hondowao tomb, maoklao nan han kates ke menden imbi han emeralom yaor bu mba hasaol hondowao ora. ²⁰Ngub hondowaol han ngon su nan on imbi han onikis kismil ingi bi pibi

^h 21:15 Kao 11:1

ha haek bi pibi ha bi sisaol, han ngo saom yaor bu mba hasaol hondowao tomb han ngon dowan nan o han ingi bi menden imbi konilan kismil, han ngo saom yaor bu mba hasao o haoklao nan o di han aom bi menden imbi kirisolarom yaor bu mba hasaol hondowao ora. Ngo tomb duklab nan o di han tangar ubi menden imbi beril kismil, han ngo kates tangar ub ke ora mondom yaor bu mba hasaol hondowao tomb, han tobon bombor nan o di aom tangar ub bi menden imbi tobasom yaor bu mba hasaol hondowao ora. Ngub hondowaol han tobon kab nan on imbi kirisoberes kismil, han ngo kates ke pibi ha aom bi pibi ha bi oram yaor bu mba hasaol hondowao ora. Ngo tomb han tobon teb nan o di bombere tangar ubi ora menden imbi njasinom yaor bu mba hasaol hondowao tomb, han duteb nan o di ingi tangar ub bi sisaol han ngon imbi ametis kismi o, han ngo saom di yaor bu mba hasaol hondowao tomb, han tangar tangar elom hendaebe turi bi ngubi haklom han hubib aondao saoll dundukl peb bi duteb ndan mandaemol wina kimb bubur, ngub yaor mao ba kimb bu mba hasaol hondowao ora. ²¹ Ngo tomb saond paeb mbuklu akol bi ngon tiriyao komb barae tomb duteb nda baebenon tiriyao haklomb menger o hakl, momak sem non bi was barnao hakl mondom wari sisaol hondowao tomb, tiriyao haklomb menger ngo baeben momak non bi aondao barnao bombor bomborom was wari sisaol hondowao ora. Ngo tomb su and lobokl lobokl aondao ngon harer ngo wisao baeben di han ngol ebe oram simen wari moklol, pol pol bi hib wes wes sao hae ora sisaol hondowao ora.

²² Ngo tomb nim ngub hondowao o, nim su and lobokl lobokl aondao ngo bor Ngaor Hen Moroklme Anda and komb bi ora o non mend hasaol dim nao hondowao ora. Ngub inj, Aorao Aondao Ngaor obu buri pon pae aondao ngo hesa Some Sib Hondbao kab mbibin mbib and komb bi ngo men koro hasbil hondowao ora.ⁱ ²³ Ngo tomb nim oborob ora hend heneng buwaol, su and lobokl lobokl aondao wen pange ngo obo wisao o bor Some Sib Hondbao obu and lobokl lobokl ngon laomb ora hasaol, Ngaoron bao tangar aondao pol bi hakol bi oram bao aondao ora hasaol hondowao tomb, ek nar kabom bao bu daoklao nda ub daeb se dim wa nao wisao hondowao ora.^j ²⁴ Ngub hondowao tomb sun tenaol sem hambun ora su and lobokl lobokl ngon bao aondao ora ngo hasao ndam was hen ngaen pobo haklemi e ko hondowaol, mbini su hambun bor aol wesmbao haroklme baeben hambunom di mbinin hobao sao yaor bimi ubi hakl di, mbinin dunin sao hambun sao su ngo bor was mao and sakl mini mini oboklemi ko hondowao ora. ²⁵ Su and lobokl lobokl aondao ngo bor nend ko em hundur di nao wi, hora haklu was bao sao ha wi aeben saoklao su ora sisaol, paeb tiriyao baeben di nao bo mba kimb bib se e

ⁱ 21:22 Kao 15:3 ^j 21:23 Kao 22:5

ko hondowao ora. ²⁶Ngub hondowao tomb sun tenaol sem hambunom mbinin yaor bimi ubi hobao sao baeben di, mbinin dunin sao hambun sao ngubi baeben, su and lobokl lobokl aondao ngo bor was mao and sakl mini mini oboklemi ko hondowao ora.^k ²⁷Ngub hondowao o hambun sao tenaolon kone bor dol mao ha kho mao saraoklao sao baeben di, tenaol mendbor sakl nao pole khorob hambun sao elom elom bu bao was bu haroklme baeben di, tenaol mendbor kakla ko tenaol maobowam akol bu haroklme baeben di, su and lobokl lobokl ngo bor ora nao hondaklemi ko hondowao ora. Ngub inj, Some Sib Hondbao obum haeben saroklme baebenon imbi wi mbuk nda bor, tenaol mendboron imbi waeb bu wisao baeben was su and lobokl lobokl wen pange aondao ngo bor hondaklemi ko hondowao ora.^l

Njonom haeben saroklme ib hesa is kab hindisao o

22 ¹Ngob tomb angal mini wesao ndam ib aondao mend ibisao nda muwalisaol nim hondowao tomb, ib ngo haeben saroklme ib ora sisaol hondowao oib ngo ib wesub non bi ora moklol nar el non bi haek bi ora sisaol hondowao tomb, ib ngo Ngaor hesa Some Sib Hondbao kabon maomb bo haroklbe on seya wisao nda bor ibisaol hondowao ora. ²Ngub hondowao o ib ngo pibisao o su and lobokl lobokl aondao ngon harer aondao mend wisao o kuru ib aondao ngo pibisaol hondowao tomb, ib pibisao harer ngon solo kab taol bu, haeben saroklme is ukl kab mend di hasaol hondowao ora. Ngub hondowaol haeben saroklme is ngom karasmas ukl bomboron il ko duteb was, ek duteb hambunon sao hakol bu haraoklao is ora sisaol hondowao ora. Ngub hondowao tomb haeben saroklme is ngon som sun tenaol sem hambun ora ebe mao saraoklao is sisaol hondowao tomb,^m ³su wen pange ngo bor tenaol men mba kho mao saraoklao sao hambun sao di ko mende nao ebeb se sisaol hondowao ora. Ngub inj, Ngaor hesa Some Sib Hondbao kabon maomb bo haroklbe on seya di su and lobokl lobokl aondao ngo bor uklao ko hondowaol, Ngaoron kongon bimi tenaol baebenom di mbibi kab bor was turi aondao bu ora homo kaoya lemi ko hondowao ora. ⁴Ngob tomb mbini obun kongon bimi ngo baebenom Ngaoron el wil hondo ora haklemil, obum obun imbi di mbinin waonu bor waeb bu uklao ko hondowao ora.ⁿ ⁵Ngub hondowaol su enjo ngo bor em hundur waoraoklao nda ub di, su and lobokl lobokl aondao ngo hondowao nda bor ora nao wib se ora sisaol hondowao tomb, laomb hesa nar kab di wa nao wib se ora sisaol hondowao ora. Ngub hondowaol Aorao Aondao Ngaor oran bao tangar aondao pol bi hakol bi oram su and lobokl lobokl aondao ngo bor

^k **21:26** Kao 22:5 ^l **21:27** 1 Kor 6:9-10; Kao 13:8; Kao 21:8 ^m **22:2** Kao 22:14; Kao 22:19

ⁿ **22:4** Mat 5:8; Kao 3:12

bao aondao ora mao baesaol, obun kongon bimi tenaol ngo baeben aol wesmbao aondao ora habur mbinim hor hambunon maomb bo haeben saklemi ko hondowao ora.^o

Njises penar bu ora oboklao o

⁶Ngo tomb angal mini wesao ndam ni bor kakl, Nim nje bor angal ngo heneng heneng ora was kao njurukl ol, tenaol hambunom di nim angal ngo kakl ub heneng buklaol ora ko nen saboklemi ora. Aorao Aondao Ngaor ngo obu obun man mini aol mbes hasmi baebenom obun man ko haen ko obun Wesao taol bu kalisao ndam, ngubi tomb di Ngaor ngo obum penar bu hambun sao wen buklaol sao baeben obun man pange tenaol baebenom henden muwalon ko ni angal mini wesao ngo pu kaonao ka.^p ⁷Pangal. Njisesom ngub keyao. Nim ini hayem ol penar bu ora oboklwaong, ini tenaol mendbor Ngaoron angal hambun sao mbuk ngo bor mabor hambun sao buklaol ke wiyao sao baeben hul nao hae men hakol ora bu haklemi baebenom, turi aondao ora homo haklwaebe keyao ko angal mini wesao ndam ni bor ngub kao njisaol pangowao ora.^q

⁸Pangeklem. Ni Njon ka. Nim ngo sao baeben hambun sao pangobur nao elom di hondowao ora. Heneng ora ngo sao baeben hambun sao nao elom di hondo halom di ora pangobur, nim angal mini wesao ngo ni bor hambun sao ngo sao baeben muwalisao nda obun aongao ma teb so bor tumu karu dombes ubur, nim obu bor turi homo kaoya koklbur buwao o,^r ⁹angal mini wesao ngom ni bor kakl, Njem ngub nao bi ora. Ni nje di njen aol sango mendbor Ngaoron man mini aol ini kongon bombor o bimi aol baeben daol, ni di nao kongon bombor ngo bimao aol ora hae. Ni tenaol mendbor mbuk waeb ngo bor hambun sao buklaol ke wiyao ub hul nao hae men hakol ora bu haroklme baeben daol, nao kongon bombor o bu haroklmao aol ora haeng, njem ni bor kaoya nao ke Ngaor obu bombor o bor ora turi homo kaoya kaebe ko kao njisao ora. ¹⁰Angal mini wesao ndam ni bor ngub kobur kakl, Pangal. Ngaorom mabor buklaol sao angal ngo mbuk waeb ngo bor ngo wi ub njem men mba nao bibi ora. Ngub inj, Ngaorom hambun sao ngo buklaol ke wiyao ub penar bu ora buklaong, tenaol hambunom pangam aeben bin kao kalaebe ora.^s ¹¹Ngub penar bu ora buklaol tenaol mendbor khorob bu haroklme baebenom khorob aondao bu ora bi aeben was saklemi. Tenaol mendbor kone kho mbes pange dol hae on bao men hakol bu, bu haroklme baebenom di kone kho mbes pange ngubi was bao bi aeben ora saklemi. Tenaol mendbor kone dund se was ubur oborob was bu haroklme baebenom di mbinim kone ebe dund se woroklme ubi was bi aeben saklemi. Tenaol mendbor kone

^o 22:5 Kao 5:10; Kao 20:6; Kao 21:23; Kao 21:25 ^p 22:6 Kao 1:1 ^q 22:7 Kao 1:3; Kao 2:16 ^r 22:8 Kao 19:10 ^s 22:10 Kao 1:3; Kao 10:4

ebe ora u habur Ngaorom komb bi hae haen ken haroklme baebenom di ebe komb bi hae ngubi was haeben saklemi ora.

¹²Njisesom ngub keyao ka. Pangeklem. Nim tenaol hambunon sokl taol bu kaloklbur mbinin sokl ngo penar bu ora menae oboklwao. Nim ngub obobur lowaon tenaol hambun bor mbinim khorob di oborob di armend sisao bu haroklme ub nim mbinin sokl taol bu kaloklwao ora.^t ¹³Ngub buklwao nim hambun sao pibnao tibiyukl di tibiyaklo aol ora hael nim mabor bu kowes di biyu aol ora habur, ni hambun saon te ora hae ol nao kongon hambun sao ngo bu haruklu e sao baeben hambunon bu mae luklwao ora. Heneng ora ni pibnao di bao was hawaol, mabor di ngub bao was haeben saklbur ora hae keyao.^u

¹⁴Njises obum ngub di keyao. Tenaol mendbor mbinin lab lab baebenol dol nao haen oborob ora wes wes lao peyobur haklemi baebenom turi aondao ora homo haklemi ka. Heneng ora mbini ngo baebenom haeben saroklme is il nda di ebe talo nobur, mbini su and lobokl lobokl aondao ngon tiriyao komb pae on di ebe hondaklemi ora.^v ¹⁵Ngub buklemi o tenaol mendbor buklhomam kone woroklme ub wi hayem baeben di, tenaol mendbor tenaol mende maokl tom bu waokl dowes ung bu lubur naomung naomung menjao menjao leb kandollob non bi hakl u hambun sao men hakol bu haroklme baeben di, tenaol mendbor paes was pu pu bu haroklme baeben di, tenaol mendbor tenaol sango mende pe paen lu tuwa haroklme baeben di, tenaol mendbor mbinin kaoya lome sao tangar sao bor was turi homo kaoya ko haroklme baeben di, tenaol mendbor kakla ko tenaol mende maobowam akal bu habur kone kho ngubi turi homo men hakol bu haroklme baeben di, mbini tenaol ngubi baeben Ngaoron su and lobokl lobokl aondao ngo bor nao hondaie dera nan bao haklemi ora keyao.^w

¹⁶Obum ngub di keyao. Ni Njises ora ka. Nim ora nao angal mini wesao ngo eben kowe om, ini Ngaoron sem baeben hambun bor angal hambun sao mabor buklao sao ngo baeben pangeklemine kao njin ko ini hayem ol eben kowao ora. Ni bombor o Debiron ungi ora is pilaol daollmbao biyao nda ubi ora hael, ni Debir semon isi non bi ora hae ka. Ni hokloben bao bam ebeyao tomb saosolbaem aondao bi hakol bi mend bao mao bam ubuklao nda ub menger ora hae keyao ora.^x

¹⁷Ngub keyaol Wesao Tangar Aondao oram angal ngo pangobur nje pen ib ora keyao. Some Sib Hondbaon ten taol bukl bi nong humbin ndam di nje pen ib ora keyao. Tenaol angal ngo pangeme baeben hambunom di Njises o nje pen ib ora lemi.

Njisesom angal mend di ngub keyao. Ini tenaol mendbor ib nokl homoklemi baeben ni hae ol ubuklub ora. Nim ini tenaol ib nokl

^t 22:12 2 Kor 11:15; Kao 2:16; Kao 2:23 ^u 22:13 Kao 1:8; Kao 1:17; Kao 21:6

^v 22:14 Kao 22:2 ^w 22:15 Kao 21:27 ^x 22:16 Oro 1:3; Kao 2:28; Kao 5:5

homoklemi baeben hambun bor haeben saroklme ib ngo pone ora njuklwaong, ini ib ngo turi homoklemi baebenom nokl ubuklub ora keyao.^y

Njonom obam sao hindisao on waeb bu kowes bisao o

¹⁸Nim tenaol hambun Ngaorom wen buklaol saon angal ngo mbuk waeb ngo bor ngo wi ub pangoklemi baeben o bor angal buriyab ora kao njurukl ol, tenaol mondom mendem pangen angal ngo mbuk waeb ngo bor ngo wi ub kao kalo haklao tomb, obum angal ngo wi ub wakol ha haen was nao kao kalebur angal tangar bor bor habarabur kao kalo harob sin, Ngaorom khorob hambun sao ngo mabor eben lowao kisaol mbuk waeb ngo bor ngo wi ub, Ngaorom aol ngo obu bor was kho hambun sao ngo baeben eben lao ora.^z ¹⁹Mende di tenaol mondom Ngaorom wen buklaol saon angal ngo mbuk waeb ngo bor ngo wi on mendbor mu tuwarob sin, Ngaorom aol ngo obu di mu tuwabur laon obum haeben saroklme is il nda di nao nen ko, aol ngo obu su and lobokl lobokl komb bi aondao ngo mbuk waebom ke wiyao o bor nao hondaen lao ora.^a

²⁰Aol angal ngo baeben hambun kisao ndam kakl, Heneng heneng ora kao njurukl ni penar bu oboklwao ora keyao.

E ka. Aorao Aondao Njises o nje pen ib ora.^b

²¹Ini Ngaoron sem baeben o, Aorao Aondao Njisesom ini hayem daruklol bao habur ini hond hom ha haen was hayem.

^y 22:17 Kao 21:6 ^z 22:18 Kao 15:1; Kao 15:6 ^a 22:19 Kao 22:2 ^b 22:20 Kao 2:16